

Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

2005-2014 Yıllarında Federal Almanya Göç ve Entegrasyon Politikaları

Erhan Şengül

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Oya Akgönenç

Ankara, 2015

2005-2014 Yıllarında Federal Almanya Gç ve Entegrasyon Politikaları

Erhan ŞENGÜL

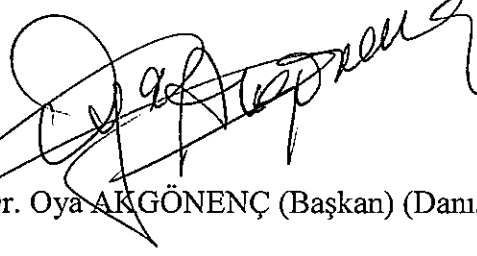
Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

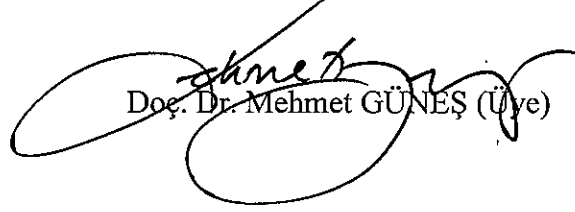
Şubat, 2015

KABUL VE ONAY

Erhan ŞENGÜL tarafından hazırlanan “2005-2014 Yıllarında Federal Almanya Göç ve Entegrasyon Politikaları” başlıklı bu çalışma, 13/02/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ (Başkan) (Danışman)

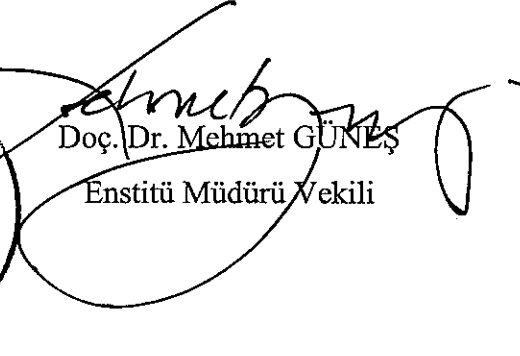

Doç. Dr. Mehmet GÜNEŐ (Üye)

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Doç. Dr. Mehmet GÜNEŐ
Enstitü Müdürü Vekili

UFUK ÜNİVERSİTESİ
1999
ANKARA
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLDİRİM

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezi'nin kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, çalışmanın kâğıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ❖ Çalışma sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ❖ Çalışma 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, çalışmanın tamamı her yerden erişime açılabilir.

Şubat 2015

Erhan ŞENGÜL

ÖZET

ŞENGÜL Erhan, 2005-2014 Yıllarında Federal Almanya Göç ve Entegrasyon Politikaları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015

Bu tez ile Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli insanların Federal Almanya’nın uygulamakta olduğu göç ve entegrasyon politikaları çerçevesinde yaşadıkları sorunları gündeme getirmeyi ve böylece Türkiye’nin yurtdışında yaşayan vatandaşlarına karşı bakış açısını genişletmeyi amaçlamaktadır. Bu vesile ile Almanya’daki Türklerin sorunlarını gündeme getirmek ile beraber yarım asırlık göç sürecinde neler yaşandığını ve bu bağlamda günümüzün Almanya’daki Türklerin başarılarını ve sorunlarına ışık tutmayı hedefleyen bu çalışma, dört ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, göçmenlerin sosyal entegrasyon konularında çalışmalar yapan ve bu konuda sosyal entegrasyon teorisi oluşturan sosyolog Hartmut Esser’in sosyolojik kavramları incelenmektedir.

İkinci bölümde, Federal Almanya’da son 40 yılda entegrasyon kavramının nasıl tanımlandığı ve bu bağlamda zaman içerisinde kavramın kullanımı nasıl değiştiğine dair özetlenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, 1961 yılında Almanya’ya ‘misafir işçi’ olarak göç eden Türklerin göçün tarihçesine değinmiş olup Almanya’daki Türkler 5 konuda ele alınmıştır: Demografik yapı, Ekonomi ve İstihdam, Eğitim, Siyasi Katılım ve Sivil Toplum Kuruluşları.

Son bölümde güncel gelişmelere özellikle son yıllarda artan islam düşmanlığı bağlamında değerlendirmede bulunulmuştur.

Tez aşamasında çoğunlukla Almanca kaynaklardan yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Federal Almanya, Göç, Entegrasyon, Türkler

ABSTRACT

ŞENGÜL Erhan, Federal of Germany's Migration and Integration Policies in 2005-2014, Master's thesis, Ankara, 2015

This research aims to bring up the problems of the Turks who lives in Germany and explains what happened in the immigration progress in the last 50 years. At the same time the study aims to shed light on the achievements and problems of the Turks in Gemany, which consists of four main sections.

In the first part, the sociologist Hartmut Esser's sociological conceptions are examined, who worked in social integration issues and created the social integration theory in this issue.

In the second part, it has been summarized how in the last 40 years in federal Germany the concept of integration have been defined and in this content how using the concept has changed over the time.

However in the third part, the history of Turkish immigration has been mention, which take 1961 place. They immigrated to Germany and they called 'guest workers. Tuks in Germany are thematized in five topics: demographic structue, economy and employment, education, political participation and non-govermental organizations.

In the last part current developments especially in recent years whom increased İslam hostility were evaluated.

In the dissertaion period mostly from German sources were benefited.

Key Words: Federal Republic of Germany, Migration, İntegration, Turks,

İÇİNDEKİLER

<u>No.</u>	<u>Sayfa</u>
KABUL ve ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
SİMGELER DİZİNİ	viii
GİRİŞ	15
BİRİNCİ BÖLÜM: GÖÇ VE UYUM KAVRAMLARI	17
1.1. Göçün tanımı	17
1.2. Göçün tarihçesi	18
1.3.1. Uyum Kavramı	21
1.3.2. Asimilasyon Kavramı	25
1.3.3. Etnik Segmentasyon Kavramı	24
İKİNCİ BÖLÜM: FEDERAL ALMANYA GÖÇ VE ENTEGRASYON POLİTİKALARI	27
2.1 Ulusal Düzeyde Entegrasyon Politikası	27
2.1.1. Almanya’da Entegrasyon Kavramının Anlamı	27
2.2. 1950-2005 Federal Almanya Entegrasyon Politikası	28
2.3. 2006-2014 Federal Almanya Göç ve Entegrasyon Politikası	28
2.3.1. Uyum Zirveleri	30
2.3.2. Ulusal Uyum Planı	31
2.3.3. Yurttaşlık Testi	33
2.3.4. Opsiyon Modeli	34
2.3.5. Göç Yasası	38
2.3.5.1. Aile Birleşimi	39
2.3.6. Almanya İslam Konferansı	40
2.3.6.1. AİK Yapısı ve İşleyişi	42
2.3.7. Müslüman Dernekler İle Eyalet Sözleşmeleri	44
2.3.7.1. Hanburg Eyaleti Devlet Sözleşmesi	45

2.3.7.2. Bremen Eyaleti Devlet Sözleşmesi	46
2.3.7.3. Aşağı Saksonya Eyaleti Devlet Sözleşmesi	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ALMANYA'DAKİ TÜRKLER- MİSAFİR İŞÇİDEN GÖÇMENE	48
3.1. Göçün Tarihçesi	48
3.2. Demografik Yapı	51
3.3. Ekonomi ve İstihdam	52
3.4. Eğitim	54
3.4.1. Türkçe ve Türk Kültür Dersleri	55
3.5. Siyasi Katılım	57
3.6. Türk Sivil Toplum Kuruluşları	58
3.6.1. Faaliyet Alanları	58
3.6.2. Federal Düzeydeki Kuruluşlar	59
3.6.3. STK'ların Birbirini İkame Etme	60
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: UYUM POLİTİKASININ YANSIMALARI	
4.1. Sünnet Yasağı	61
4.1.1. Kararın Değerlendirmesi	62
4.1.2. Almanya Federal Meclisi Değerlendirmesi	67
4.2. İslamofobi	69
4.3. NSU Terör Örgütünün İşlediği Cinayetler	70
4.4. Pegida	73
4.4.1. Organizatörler	73
4.4.2. Talepleri	74
4.4.3. Katılımcılar ve Destekçiler	75
4.4.4. Mitingler	76
4.4.5. Değerlendirme	79
SONUÇ	81
KAYNAKÇA	85

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

A.B.D: Amerika Birleşik Devletleri

a.g.e.: Adı Geçen Eser

BM: Birleşmiş Milletler

CDU: Christlich Demokratische Union (Hristiyan Demokrat Birlik Parti)

CSU: Christlich Soziale Union (Hristiyan Sosyal Birlik Parti)

DGB: Deutsche Gewerkschaftsbund (Almanya Sendikalar Birliği)

DİTİB: Diyanet İşleri Türk İslam Birliği

FDP: Freie Demokratische Partei (Hür Demokrat Parti)

GEW: Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft (Eğitim ve Bilim Sendikası)

IG METALL: Industriegewerkschaft (Sanayi Sendikası)

NRW: Nordrhein Westfalen (Kuzey Ren Vestfalya)

NSU: Nazional Sozialistischer Untergrund (Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütü)

SCHURA: Rat der islamischen Gemeinschaften (İslam Toplulukları Konseyi)

SPD: Sozial Demokratische Partei (Sosyal Demokrat Parti)

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

s.: Sayfa

TAM: Türkiye Araştırmalar Merkezi

TABLÖLAR

Tablo 1: Nasıl Çifte Vatandaş Olunur?	34
Tablo 2: Almanya'ya Göç Edenlerin Sayısal Verileri	41
Tablo 3: Alman Vatandaşlığına Geçen Türk Vatandaşlarının Sayısı (2012)	51
Tablo 4: Alman Vatandaşlığına Geçen Türk Vatandaşlarının Sayısı (1972-2011)	52
Tablo 5: Son Dönemlerde Türk Vatandaşlarına Yönelik Saldırıları	69
Tablo 6: PEGİDA Eylemlerine Destek Veren Şehirler	77
Tablo 7: Almanya'ya Gelen ve Almanya'dan Ayrılan Türklerin Sayıları	84

GİRİŞ

30 Ekim 1961 Almanya'daki Türk toplumunun göç hikâyesinin başlangıcıdır. 2014 yılında yarım asırlık bir geçmişi geride bırakan bu olguyu, kimi zaman hüznü, kimi zaman trajik, kimi zaman da başarı dolu hikâyeler süslemiştir. Göç eden vatandaşlarımızın birçoğu aynı hedefi amaçlamıştır; birkaç yıl çalışıp para biriktirmek ve o parayla memleketlerinde daha iyi bir düzen kurmayı düşünmekteydiler.

İstanbul Sirkeci Tren Garından davul zurnayla yolcu ettiğimiz ilk vatandaşlarımızı Almanya'da bandolarla karşıladılar. Elleri tahta bavullarla Almanya'ya ayak basan ilk Türk işçilerin samimi bir şekilde karşılanmaları, aynı zamanda meşakkatli bir sürecin başlangıcının da habercisiydi. Daha çok kırsal bölgelerden göç eden vatandaşlarımızın eğitim seviyelerinin düşük olması, aslında daha ilk günden itibaren birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Başta dil sorunu olmak üzere, haklarını arayamamaları, dertlerini tam olarak ifade edememeleri günlük yaşamlarında büyük problemlere yol açmaktaydı

1961 yılında Federal Almanya Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında yapılan işçi göçü anlaşması kapsamında Almanya'ya giden Türk işçiler ne kadar geçici olarak Türkiye'yi terk edecekleri düşüncesinde oldular ise, geriye bıraktığımız 53 yıllık süreç sonrasında Almanya'da artık kalıcı bir Türk toplumunun olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda günümüzün Federal Almanya'sında yaşayan yaklaşık üç milyon Türk nüfusun sorunlarını daha iyi anlayabilmek adına, yazılan bu tezin bir ışık tutmasını temenni etmekteyiz.

Federal Almanya'nın uyum ve entegrasyon politikalarını incelemek üzere hazırlanan tezde birinci bölümde öncelikle Almanya'da kullanılan entegrasyon kavramı analiz edilecektir. Almanya'da entegrasyon kavramına açıklık getiren ve tanımlamaya çalışan önemli derecede geçerliliği olan sosyolog Hartmut Esser'in entegrasyon, asimilasyon ve etnik segmentasyon kavramları incelenecektir ve Federal Almanya'da uygulanan model ile karşılaştırılacaktır.

İkinci bölümde ise Federal Almanya'nın uyum ve entegrasyon politikalarına ilişkin 1950-2005 ve daha sonra 2006-2014 tarihlerine ait gelişmeler ele alınacaktır. Bu bölümde özellikle 2006 yıllarından sonraki alınan kararlara ve gelişmelere detaylı değinilecektir.

1961 yılında işçi göçü ile başlamış ve günümüzün Almanya'sındaki Türk toplumun demografik yapısı ile birlikte ekonomi ve istihdam, eğitim durumları, siyasi katılım düzeyi ve faaliyet gösteren Türk Sivil toplum kuruluşları ele alınacaktır.

Son bölümde ise son yıllarda artan yabancı düşmanlığı ve islamofobyaya konusu ele alınacaktır. 90'lı yıllarda aşırı sağcıların Möln ve Solingen şehirlerinde Türklerin yaşadıkları evlerin kundaklanması ve ölümlerle sonuçlanan saldırılar, 2011 yılında NSU terörü örgütünün 2000-2009 yılları arasında 8'i Türk bir Yunan vatandaşını öldürdükleri ortaya çıkması ile birlikte, ırkçı saldırıların farklı bir boyut kazandığı gözlemlenmektedir. Son olarak PEGIDA (Batının İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar) hareketi ile Müslümanlara doğrudan tavır alınıp, Dresden kentinde ve civarında yaşayan halkın başlattıkları yürüyüşlerin, ırkçılığın yerini artık islamofobyaya'nın aldığını ve böylece bireysel eylemlerden artık toplumsal eylemlerin de olabileceğini göstermektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ VE UYUM KAVRAMLARI

1.1. Göçün Tanımı

Göç, kişilerin gelecekte hayatlarının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere tamamen yahut geçici bir süre ile bir yerden başka bir yere yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme hareketidir.¹ Göç, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, politik vb. bünyesi ile yakından ilişkili ve onu derinden etkileyen bir sosyal olaydır. Göçü diğer yer değiştirme hareketlerinden ayıran başlıca özelliği ise, kişi bulunduğu yerin terk edilmesi ve gidilen yerde,

- geri dönmek üzere yerleşme;
- geri dönmek üzere uzunca bir süre kalma ve tekrar göç etme veya
- geri dönmek üzere uzunca bir süre kalma;

niyetlerinden birini içermesidir.² Geleneksel göç tanımı bu üç seçenektan ilki üzerinde kurulmuş ve bulunan yeri kesin olarak terk etme ve başka bir yere yerleşme ile sınırlı olması gerektiğini savunmuştur. Dar anlamda göç kavramının da bu anlamı taşıdığı ve esasen iç göçü ifade ettiği söylenebilir.

Bu tanımlamayla birlikte, savaş, yoksulluk, işsizlik, etnik ve siyasal sorunlar nedeniyle tekrar geriye dönmek üzere yerlerini terk etmek durumunda kalan mülteci ve benzer toplulukları tanımlama sorunu ortaya çıkmıştır.

Savaş haritaları üzerinde çizilen sınırların uygulanması ve Üçüncü Dünya ülkelerin sömürgeci devletlere karşı bağımsızlığını elde etmesi ile ekonomik sorunlar, savaş, yerel çatışmalar veya etnik ayrımcılık gibi nedenlerden kaynaklanan göçlerin artması, göçün uluslararası gündeme evrensel bir sorun şeklinde girmesine yol açmıştır. Özellikle 1950 ve 1960`li yıllarda Doğu Blok ülkelerinden ilticaların artması ile yoğunlaşan ve çeşitlenen insan hareketleri, göç tanımının kapsamını genişletmiş ve farklı nedenlerden kaynaklanarak geniş anlamda bir göç kavramı geliştirilmiştir. 1970`lerden sonra ekonomik göç

¹ Taylan AKKAYAN, **Göç ve Değişme**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak.Yay. İstanbul, 1979, s. 20.

² Nurcan Özgür BAKLACIOĞLU, **Dış Politika ve Göç**, Derin Yayınları, İstanbul, 2010, s. 7.

hareketlerinin devletler açısından birçok iktisadi ve toplumsal soruna yol açabildikleri ve devlet dış politikalarında araçsallaştırılmaya başlanmaları göç olgusunu uluslararası ilişkilerin, uluslararası örgütlerin ve uluslararası hukukun gündemine taşınmıştır.

1.2. Göçün Tarihçesi

Göçler, insanlık tarihi kadar eskidir. Fetihler ve sömürgeleştirme girişimleri hep bazı halkların yerlerinden edilmesi, yeni yerleşimlere zorlamasıyla birlikte olmuştur. Bunun gerisinde güvenlik gerekçeleri kadar çalıştırılacak insan gücünün temini de yatmaktadır. Ancak işgücü temininin ön plana çıkması esas olarak 16. Yüzyılın ortalarından itibaren keşfedilen yeni dünyanın güney ve kuzey kıtalarında kahve, şeker, pamuk plantasyonlarında çalıştırılacak kölelere ihtiyaç duyulmasıyla birlikte dir.³

1550'lerden itibaren Portekizli gemiciler Afrika'dan Karayiplere şeker ve tütün plantasyonlarında çalıştırılmak üzere köle götürmeye başlamışlardır. İlerleyen yüzyıllarda Afrika'dan 15 milyon kişinin güney ve kuzey Amerika'ya götürüldüğü hesap edilmektedir.⁴

Zorunlu göç hareketini tetikleyen bir unsur olarak, İspanyolların Meksika'ya (1519-1521) ve Peru'ya (1531-1535) girmesinden sonra altın ve gümüş madenlerde çalıştırılan yerliler dayanılmaz çalışma şartları sonucunda kitleler halinde yok olmalarına sebep olmuştur. Yerli nüfusun ciddi manada azalmasına yol açan diğer unsur ise, Avrupalıların getirdiği ve yerli halkın bağışıklık sahibi olmadığı çiçek, kızamık, suçiçeği gibi hastalıklar da toplu ölümlere yol açmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda 1519 yılında orta Meksika 11 milyon olan nüfus 1650'de 1,5 milyona kadar gerilemiştir.⁵ Bu ülkelerde artan işgücü ihtiyacını karşılamak üzere Afrika'dan zorla getirilen köleler ile sağlanmıştır. İnsanlık dışı koşullar Afrikalılar için de kitle ölümlere yol açmıştır. Birçoğu limanlarda gemilere bindirilmek üzere bekletilirken veya yolda gemilerin hücrelerinde öldüğü tahmin edilmektedir.

³ Gülay TOKSÖZ, **Uluslararası Emek Göçü**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 11.

⁴ P. STALKER, **The Work Of Strangers: A Survey of International Labour Migration**, ILO, Cenevre, 1994, s.10.

⁵ L. Potts, **Weltmarkt für Arbeitskraft, Rassismus und Migration in Europa**, Argument Verlag, Göttingen, 1992, s.33.

İnsanlık tarihinin en önemli göçlerinden biri olan köle ticareti kapitalizmin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Sadece mal ve sermaye hareketleri sonucu kapitalist bir dünya ekonomisi ortaya çıkmamıştır. Aynı zamanda işgücü için bir dünya pazarına da bağlıdır. Köle ticaretiyle eş zamanlı olarak ülkelerin kendi içlerinde yoğun göç hareketleri yaşanmış, özellikle İngiltere’de küçük çiftçilerin ellerinden toprakları alınarak mülksüzleştirilmiş ve zorunlu kentlere göç ettirildiler. Bu süreçte yeni kurulan fabrikalarda istihdam imkânı bulamayan insanlar ise Batı Avrupa’dan ABD’ye ve diğer sömürgelere göç etmiştir. İngiltere’de başlayan bu sürece diğer kıta Avrupası ülkeleri dahil olmuştur. Yoksulluk nedeniyle bu zorunlu göç 19. yüzyılda giderek artmış ve 1846-90 arasında 17 milyon kişi Avrupa’dan ayrılmıştır. Bunların sekiz milyonu İngiltere ve İrlanda’dandır. 3,5 milyon kişi ise Almanya’dan sefalet ve verimli ekin alamyışından dolayı göç etmiştir. Sanayileşmenin başlangıç aşamalarında köylüler ve kent yoksulları istihdam imkânlarının sınırlılığı nedeniyle göç etmek zorunda kalmıştır. Sanayileşme sürecin ilerleyen 30 yıllık dönemin sonunda göç zirveye çıkmıştır ve sonrasında ise göç veren ülke içinde işgücü talebinin artmasına bağlı olarak azalmaktadır. Sanayileşen tüm Avrupa ülkelerinde sanayileşme ve göç arasındaki bu ilişki gözlenmiştir. İngiliz, Fransız, Alman ve Hollandalılar Kuzey Amerika’ya yönelirken, İspanyol ve Portekizliler Güney Amerika’ya yönelmiştir.⁶

Sanayileşme süreci merkez ülkelerinde 18.yüzyılın ortalarından başlayarak 19. yüzyılın sonlarına kadar sürmüştür. Bu sürecin sonunda merkez ve çevre ülkeler arasındaki ticaretin nitelik değiştirdiği görülmektedir. Merkez ülkeler çevre ülkelere sanayi ürünleri ihraç ederken çevreden tarımsal ürünler ve hammaddeler aldığı, günümüze dek süren bir iş bölümünün temellerin atıldığı kabul edilmektedir. Çok sayıda esnaf, zanaatkâr ve topraklarını yitiren köylü, sanayi ülkelerinin mallarının çevre ülke pazarlarını istila etmesi sonucunda işsiz kalmıştır. Bunlar da hem merkez ülkelere hem de onların sömürgelerine yönelik göç hareketlerine katılmıştır.

Bütün bu süreçte Avrupa göç vermeye devam etmiş, 1891-1920 yılları arasında ağırlıklı Güney ve Doğu Avrupa’dan 27 milyon kişi göç etmiştir. Göçü durduran temelde Birinci Dünya Savaşı olmuştur. Savaştan sonraki yıllarda ABD göçü kısıtlayan düzenlemeler getirmiş ve gerek yasal düzenlemeler gerekse 1930 ekonomik bunalımın etkilerine bağlı olarak ülkeye giren göçmen sayısı çok azalmıştır. Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya

⁶ P. STALKER, *The Work Of Strangers: A Survey of International Labour Migration*, ILO, Cenevre, 1994, s.14.

Savaşı arası döneminde Avrupa'da da durgunluk yaşanmış, Avrupa içi göç yavaşlamış, ancak savaşla birlikte özellikle Nazi Almanya'sının işgal ettikleri topraklardan getirdikleri yabancı işçileri ve savaş esirlerini silah sanayisinde zorla çalıştırıldıkları görülmüştür.

İnsanlık tarihinde büyük göçler olmuştur ve insanlık tarihi var oldukça bu göçler devam edecektir. BM'nin 2005 yılında yayınladığı raporuna⁷ göre dünya genelinde 200 milyon civarı göçmen olduğu belirtilmektedir. Bu toplam nüfusun %2,7'sine tekabül etmektedir. 1470-1870 arasında Afrika'dan Amerika'ya dokuz ila onbir milyon arası kişi köle olarak götürülmüştür. Daha büyük bir göç hareketi Avrupa'dan Amerikaya doğru 1850-1914 arasında yaşanmıştır. Yaklaşık kırk milyon Avrupalı başta Amerika olmak üzere, Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika'ya göç etmiştir. Yaklaşık yirmi milyon kişi ABD'ye kalıcı olarak yerleşmiştir. Avrupa göç rejiminde 1950'lerden sonra bir tersine dönüş gerçekleşmiştir. 19. yüzyıl boyunca göç veren Avrupa ülkeleri, işgücü açığını göçmen işçi anlaşmalarıyla kapamaya hedeflemiştir. Türkiye bu çağrıya cevap vererek başta Almanya olmak üzere diğer Batı Avrupa ülkelerine işçi göndermiştir. Türk işçilerin Almanya'ya göçü ile ilgili üçüncü bölümde detaylı bilgi verilecektir.

Özet olarak sınır ötesi göçler ve iç göçler iktisadi yapı değişiklikleriyle yakından bağlantılı olmuştur. 18. ve 19. yüzyıllardaki sanayileşme süresince ucuz işçi ihtiyacını kapatmak için kırdan kentlere göç gerçekleşmiştir. Yine İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iktisadi gelişmeler neticesinde işgücü ihtiyacı ortaya çıkmıştır ve büyük oranlarda sanayi ülkelerine Türkiye, eski Yugoslavya, Magrib⁸ ve eski sömürge bölgelerden işgücü göçü gerçekleşmiştir. İşgücüne olan talep kapitalist sürecinin yayılmacı niteliği ve işverenlerin işgücü maliyetlerini düşük tutma isteği nedeniyle kapitalist sisteminin gelişiminin değişmeyen unsurunu oluşturmuştur.

İşgücü arzı yetersiz olduğu durumlarda, yurtdışından işçi göçü ile bu soruna çözüm üretilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle göç işgücü için bir dünya pazarı oluşturduğu düşünülmektedir.

⁷ BM Yeni Göç Raporunu açıkladı, <http://www.dw.de/bm-yeni-g%C3%B6%C3%A7-raporunu-a%C3%A7%C4%B1klad%C4%B1/a-2523600>, erişim tarihi 21.03.2015.

⁸ Günümüzde Magrib, dar manada Tunus, Cezayir, Fas ve Batı Sahra'yı içerir.

1.3. Uyum Modelleri

Günümüzde Almanya'daki Türklerin yaşamlarını anlayabilmek için göç çalışmalarında kullanılan perspektiflerden kısaca söz edilmesi gerekmektedir. Bu bölümde göç çalışmalarında kullanılan asimilasyon ve entegrasyon kavramları ele alınmaktadır.

Göçmenler konusunda yapılan ilk çalışmalar daha çok asimilasyon teorisi kullanılmıştır. Bu teori daha çok itici-çekici faktörler üzerine dayandırılmaktadır.⁹

Federal Almanya'nın uyum ve entegrasyon politikalarını analiz etmeden önce Alman sosyolog olan Hartmut Esser'in uyum, asimilasyon ve etnik segmentasyon kavramlarını yakından incelemekte fayda vardır. Zira Esser bu üç kavramı ilişkilendirerek bir teori oluşturmaktadır: Hartmut Esser'e göre asimilasyon uyum kavramının bir alt birimidir; Segmentasyon ise uyum kavramının tersi anlamına gelmektedir¹⁰. Sosyal bilimciler 1900'lü yılların başlarında Amerika'daki göç deneyimini asimilasyon ile açıklamaya çalışmıştır.¹¹ Bu teoride bir yerden diğer yere göçün nedeni daha iyi yaşam koşulları elde etmek olarak düşünülmektedir. Burada göçmenler ya yeni geldikleri ülkenin kurallarına ve yaşam tarzına uyum sağlayacaklar ve oraya yerleşecekler, ya da belirli bir ekonomik birikimi sağladıklarından sonra kendi ülkelerine geri döneceklerdir. Göç ettiği ülkeye yerleşen kişiden ise ülkesinin kültürel pratiklerinden ve politik bağlılığından vazgeçmesi ve yeni geldiği ülkenin sosyo-kültürel ve ekonomik sistemine asimile olması beklenmektedir.¹²

Daha önceki göç çalışmalarına, göçmenin yerleştiği ülkenin toplumuna asimile olmasını içeren bu düşünce temel oluşturmuştur ve asimilasyonda kültürel baskı ve zorlama vardır.¹³ Ancak göç çalışmalarında bu paradigma son 20 yıldır bir değişime uğramıştır. Göçmenlerin yeni toplumun bütün değer ve kurallarını kabul ederek geldiği ülkenin kültüründen

⁹ Birsen Şahin, **Almanya'daki Türkler**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2010, s. 55.

¹⁰ Jutta Aumüller, **Assimilation: Kontroversen um ein migrationspolitisches Konzept**, Bielefeld: Transcript 2009, S. 106.

¹¹ Warner, W. L, and Strole, L., **The Social Systems of American Ethnic Groups**. New Haven, Yale University Press, 1945.

¹² Gordon, M.M., **Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion, and National Origins**. New York: Oxford University Press.

¹³ Mustafa Erkal, **Etnik Tuzak**, 3. Baskı, İstanbul, 1994.

uzaklaşması yaklaşımının yerini zamanla hem yeni toplumun hem de geldiği ülkenin kültürünü birlikte devam ettirebileceği entegrasyon yaklaşımı daha çok kabul görmeye başlamıştır.

1.3.1. Uyum Kavramı

Hartmut Esser uyum kavramını şu şekilde açıklamaktadır:

Genel anlamda uyum 'sistemik' bir bütünlüğün içerisindeki birlikteliği oluşturan bir parça olarak anlamak mümkündür. Parçaların bütünü ayrılmaz bir parçası olduğunu kabul etmek gerekir¹⁴

Göçmenlerin yaşadıkları sorunlar ve yaşadıkları ülkeyle bütünleşmeleri konusunda yapılan çalışmalarda, başlangıçta göçmenlerin içinde buldukları topluma uymaları anlamındaki 'adaptasyon' kavramı kullanılmıştır. Günümüzde ise göçmenlerin yeni kültüre uyum sağlamlarının yanı sıra etnik kültürlerini de devam ettirebilmelerini içeren 'entegrasyon' kavramı tercih edilmeye başlamıştır. Bunun nedeni ise, aynı ülkenin sınırları içinde yaşayan bu gruplar ile kurulan iletişim de kültürlerarası özellik taşımakta ve farklı kültürlerin hem kendilerini korumak hem de yeni toplumla bir arada yaşamak istediklerinde bunu sağlamak için entegrasyonun kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir. Entegrasyon genel olarak sistem entegrasyonu ve sosyal entegrasyon perspektifinden ele alınarak değerlendirilmektedir.

Uyum kavramını daha iyi anlaşılabilir hale getirmek adına Esser 2001 yılında yayınladığı "Uyum ve çok kültürlü toplum" konulu makalesinde sistem entegrasyonu ve sosyal entegrasyonu arasında bir ayrım yapmıştır.¹⁵ Üç yıl sonra yayınladığı "Asimilasyona alternatif nelerdir?" başlıklı makalesinde bir de üçüncü bir boyut eklemiştir: Alıcı

¹⁴ Hartmut Esser, **Integration und das Problem der ,multikulturellen Gesellschaft'**, in: Mehrländer, Ursula / Schultze, Günther (Hrsg.), *Einwanderungsland Deutschland: neue Wege nachhaltiger Integration*, Bonn: Dietz 2001, s. 65.

¹⁵ Hartmut Esser, **Integration und das Problem der "multikulturellen Gesellschaft"** (2001), s. 70.

toplumdaki sosyal yapı.¹⁶ Bu üç farklı düzey ile sistem ve aktör perspektifleri ayırt edilebilmektedir.

Sistem entegrasyonu, göç alan ülkede yeni üyeler ile yerleşik üyeler ve gruplar arasında çok büyük bir gerilim olmadan göçmenlerin topluma dahil edilmesini kapsamaktadır. Ülkeye gelen göçmenler doğal olarak gündelik yaşamlarını devam ettirmek için çeşitli alanlarda faaliyetlerde bulunacaklardır. Bu alanlardan en zorunlusu ve neredeyse hemen hepsinin var olmak zorunda olduğu alan ise ekonomik alandır. Çünkü gelişlerinin de temel gerekçelerinden olan geçimlerini sağlamak ve bir gelir elde etmek için göçmenler çalışma hayatına girmekte ve bu alana yaptıkları katkıdan ve vergi ödemelerinden dolayı da ekonomik yapıda yer almaktadırlar. Topluma yeni katılan üyeler bir işte çalıştıkları, ekonomiye katkıda buldukları, dolayısıyla vergilerini ödedikleri ve yasalara uygun davrandıkları sürece sisteme bütünleşmiş olmuşlardır. Bu üyelerin Almanca diline çok iyi bilmeleri ya da içinde buldukları toplumun kültür ve geleneklerine uyum sağlamaları ya da bu toplumun üyeleri ile bağlantı kurmaları ve etkileşim içinde olmaları da gerekmemektedir. Çünkü bu kişiler sorun yaratmadan göç ettikleri ülkede yaşamlarını sürdürmektedirler. Bir başka ifadeyle, dil bilmeden ve iletişimde bulunmadan da bu göçmenler toplum içinde uyumlu olarak yaşamaktadırlar.

Fakat sosyal entegrasyon kavramı ile göçmenlerin yeni topluma çeşitli alanlardaki uyumunu da içermektedir. Hartmut Esser'e göre sosyal entegrasyonun dört boyutu mevcuttur: Kültürleşme (acculturation), sosyal-ekonomik-politik konum (placement), etkileşim (interaction) ve kimlik (identity). Sosyal entegrasyon bu dört boyut ve bunlar arasındaki etkileşime bağlı olarak şekillenmekte ve bu boyutların gerçekleştirme biçimine göre de sosyal entegrasyon dört farklı şekilde görülmektedir: Asimilasyon, segrasyon, çoklu entegrasyon, marjinalleşme. Sosyal entegrasyonun boyutlarından olan kültürleşme, yeni toplumun kültürü ile orijinal kültürün gelenekleri ve dil gibi çeşitli konularda etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Sosyal-ekonomik-politik konum, topluma yeni katılan bireyin, sosyal, ekonomik ve politik konumu ve haklarını içermektedir ve bu daha çok yapısal boyut olarak tanımlanmaktadır. Etkileşim, topluma yeni katılan üyelerin kendi toplumu ve yeni toplumun üyeleri ile etkileşimini içermektedir. Kimlik boyutu ise kişinin

¹⁶ Hartmut Esser, „**Welche Alternativen Assimilation gibt es eigentlich?**“ in Bade, Klaus J./Bommers, Michael: Themenheft, Migration-Integration- Bildung. Problembereiche, Osnabrück: Institut für Migrationsforschung und Interkulturelle Studien 2004, S.41-65.

toplumsal yaşam içinde kendisini nereye ait hissettiği ile ilgili olup bu haliyle de sosyal kimlik kavramına yakın bir anlam taşımaktadır. Bu dört boyutun sonucu olarak ortaya çıkan *asimilasyon* ile yaşadığı ülke kültürü ile uyumu, *segrasyon* orijinal kültüre uyumun baskınlığını, *çoklu entegrasyon* her iki kültüre de uyumun birlikteliğini, *marjinalleşme* ise her iki kültürü de reddetmeyi içermektedir. Esser'e göre sosyal entegrasyon bunlardan daha çok asimilasyon ve segrasyon şeklinde görülmektedir. Sosyal entegrasyonun boyutlarından özellikle sosyal-ekonomik-politik konum üzerinde duran Esser, bunun toplumsal yaşamda öncelikli olarak entegrasyon sağlanan boyut olduğunu belirtmektedir. Bunun nedenini daha çok iş yaşamı, meslek, vatandaşlık hakları ve politik haklar gibi uygulamaları kapsayan sosyal-ekonomik-politik konum alanının neredeyse bütün göçmenlerin toplumla bütünleştiği bir alan olmasına bağlamaktadır. Bütün göçmenler yerleştikleri ülkelerde yaşamak için bir işte çalışmak, bu ülkede kalmak için vatandaşlık ya da oturma izni almak, vergisini ödemek ve seçme seçilme gibi haklardan yararlanmak istemektedir. Dolayısıyla bunlar sosyal entegrasyon alanında göçmenlerin yeni topluma uyumu ile sonuçlanmaktadır, ancak bu daha çok yeni topluma dahil olma yani asimilasyon şeklinde bir uyumdur. Çünkü Esser'e göre bütün bu aktiviteler sadece yeni topluma katılım sağlayan ve kendi kültürleri ve toplumlarına ilişkin bir öğeye yer vermeyen özellikler içermektedir. Oysa yapısal boyutun asimilasyon değil, çoklu entegrasyonla da sonuçlanabileceği düşünülmektedir. Örneğin ulus ötesi teoriler içinde geçen etnik pazarlama iş yaşamında, çifte vatandaşlık uygulamasının vatandaşlıkta ve Türkiye ile bağlantılı siyasal ve politik duruşların ve üyeliklerin de politik konumda Almanya'daki Türklerin sadece Alman toplumu ile bütünleşmediklerini, aynı zamanda Türk toplumu ile olan bağlarını da devam ettirdiklerini göstermektedir. Bu gerçek sosyal entegrasyonun yapısal boyutunun asimilasyondan çok, çoklu entegrasyon biçimine uymaktadır.

Sistem entegrasyon kavramı ise bir bütün olarak sosyal sistemin entegrasyonu tanımlar.¹⁷ Bu aynı zamanda sosyal sistemin içinde yer alan aktörleri de içerir. Esser'e göre bu kavramın arkasında yer alan soru, toplumsal entegrasyon ile göçmenlerin asimilasyoncu sosyal entegrasyonu arasındaki ilişkinin olup olmadığı konusudur.

Entegrasyon sürecini etkileyen sosyal yapılar ile ilgili olarak, Esser *sosyal topluluk* ve *sosyal sistemlere* de bir anlam yüklemektedir. Sosyal topluluk ile cinsiyet, eğitim durumu ve gelir

¹⁷ a.g.e. Esser (2004), s.53.

gruplarından oluşan kategorize etmektedir. İkinci kavram göçmenlerin davranış ve iletişim alanlarını kuruluşlar, akrabalar gibi ile ilgilidir.

Özetle olarak şu söylenebilir: Esser'e göre uyum kavramı pek çok faktör tarafından belirlenen, karmaşık ve dinamik bir yapıdan oluşmaktadır. Hartmut Esser'in uyum kavramına yönelik bu açıklamalardan sonra bir sonraki bölüm uyum kavramının bir parçası olan *asimilasyon* kavramını açıklanmaya çalışılacaktır.

1.3.2. Asimilasyon Kavramı

Bu bölümde Esser'in uyum kavramının bir alt terimi olan asimilasyon kavramı açıklanmaya çalışılmaktadır. 1980 yılında yayınlanmış olan doktora tezinde asimilasyon kavramını “etnik ilişkilere dayalı belirli bir norma uyum” olarak tanımlamaktadır.¹⁸

Bir önceki bölümde asimilasyon kavramı sosyal entegrasyon kavramı ile bilgiler verilmiş ve sosyal entegrasyon kavramını izah ederken bireysel asimilasyonun dört yönlerinin olduğunu belirtmektedir:

“(…) kültürel asimilasyon, özellikle dil edinimi şeklinde; yapısal asimilasyon, eğitim niteliklerinin edinimi durumu; sosyal asimilasyon yerel halk ile temasın varlığı, özellikle etnik evlilikler ve duygusal asimilasyon ile ev sahibi ülkedeki koşullar ile özdeşleşmeyi ifade etmektedir.¹⁹

Buna göre bilgi ve becerilerin kazanımı, toplumda önemli pozisyonların alınması, etnik iletişimin sağlanması ve ev sahibi ülke ile özdeşleştirme gibi unsurlar sosyal entegrasyonun sağlanmasına önemli katkı sağladığı anlamına gelmektedir.²⁰

Uyum kavramına karşı kavram olarak Esser *etnik segmentasyon* kavramını tanımlamaktadır. Aşağıda bu terim kısaca izah edilmektedir.

¹⁸ a.g.e. Esser (2004), s. 45.

¹⁹ a.g.e. Esser (2004), s. 46.

²⁰ a.g.e. Aumüller (2009), s. 109.

1.3.3. Etnik Segmentasyon Kavramı

Esser'e göre etnik segmentasyon "bireylerin plansız olarak aldıkları rasyonel kararlardır."²¹ Bu bireyler yerliler, potansiyel göçmenler ve mevcut ülkede yaşayan göçmenlerdir. Etnik segmentasyon sürecini açıklamak için, çeşitli yönden ele almak gerekmektedir. Aktörler ve onların davranış olanakları, beklenen faydalar, başlangıç noktası, aktörlerin karşılıklı bağımlılıkları ve eylemleri bu bakışların bazılarını oluşturmaktadır.²² Göçmen grubun genişlemesi ile göçmenlerin asimilasyon olma arzuları azalmaktadır.²³ Göçmen grubu ne kadar büyük olursa, kendi aralarında daha sık ve daha kolay etnik iletişim kurabilmektedir. Bu bağlamda Esser'e göre giderek azalan asimilasyon arzusu ile artan grup büyüklüğü arasındaki bağlantı zorunlu olarak etnik segmentasyona yol açmaktadır. Buna göre göçmenlerin yaşadıkları ülkeye uyum sağlamaları tehdit altında olduğu sonucuna varılmaktadır.

²¹ Hartmut Esser, "Soziale Differenzierung als ungeplante Folge absichtsvollen Handelns: Der Fall der ethnischen Segmentation", in: Curle, Edda/Wunderlich Tanja, Deutschland-ein Einwanderungsland? Rückblick, Bilanzen und neue Fragen, Stuttgart: Lucius & Lucius 2001, s. 389.

²² Hartmut Esser, **Soziale Differenzierung als ungeplante Folge absichtsvollen Handelns: Der Fall der ethnischen Segmentation**, (2001), s.389.

²³ a.g.e. Esser (2001), s. 407.

İKİNCİ BÖLÜM

FEDERAL ALMANYA GÖÇ VE ENTEGRASYON POLİTİKALARI

2.1. Ulusal Düzeyde Entegrasyon Politikası

Almanya’da yaşayan göçmenlerin sosyal entegrasyonu konusunda çalışmalar yapan ve bu konuda sosyal entegrasyon teorisi oluşturan Esser’in sosyolojik kavramları birinci bölümünde anlatılmıştır. Bu bağlamda Federal Almanya’nın göç ve entegrasyon politikalarını ikinci bölümde anlatılmak üzere teorik temeli oluşturulmuş bulunmaktadır. Bu bölümde Federal Almanya’nın 1950’li itibaren entegrasyon politikalarına kısaca değinilecektir. 2005 yılında yeni göç yasası yürürlüğe girmesi ile birlikte göçmenlere yönelik entegrasyon politikalarında değişiklikler meydana gelmiştir. Bu gelişmelere açıklık getirdikten sonra, göç ve entegrasyon politikaların somut gelişmelerine değinilecektir. Zira dördüncü bölümde ele alınacak olan göç ve entegrasyon politikaların yansıması analizinde ikinci bölümde yer alan konular önemli temel oluşturmaktadır.

2.1.1. Almanya’da Entegrasyon Kavramın Anlamı

Federal Almanya’da son 40 yılda entegrasyon kavramın nasıl tanımlandığı ve bu bağlamda zaman içerisinde kavramın kullanımı nasıl değiştiğine dair bu bölümde kısaca özetlenmeye çalışılacaktır. 1970’li yıllarda entegrasyon kavramı bir çok yönleri kapsamaktaydı; örnek olarak işgücü piyasasının korunması gibi. Ancak entegrasyon kavramı daha çok asimilasyon anlamına gelmekteydi.²⁴ Aslında asimilasyon denilmekteydi, fakat entegrasyon kavramı kullanılmaktaydı. 1980’li yıllarda aksine bir kavram kullanılmıştır: Daha önce sıkça kullanılan asimilasyon kavramı “daha esnek olan entegrasyon kavramı ile değiştirilmiştir.”²⁵ Bugüne kadar Federal Almanya’da sosyalleşme süresince asimilasyon kavramı kullanılmamıştır: Aumüller’e göre bu kavram tabulaştırılmıştır²⁶. Daha tarafsız olan

²⁴ Cord Pagenstecher, *Ausländerpolitik und Immigrantenidentität. Zur Geschichte der “Gastarbeit” in der Bundesrepublik*, Berlin: Bertz, 1994, s. 50.

²⁵ Aumüller (2009), s. 131.

²⁶ a.g.e. s.131.

entegrasyon kavramı sosyalleşme süresince kullanılmıştır. Entegrasyon ve asimilasyon kavramları arasında net bir şekilde ayırım yapılmamıştır; içerik açısından bir sınırlama kısmen mevcuttur: Entegrasyon kavramı somut olarak kullanılmakta, fakat asimilasyon kavramı ise ortada kalmaktadır²⁷. Buna göre entegrasyon kavramı Almanya’da nötr bir kavram olabilir anlamına gelmektedir. Entegrasyon kavramında kullanıldığı gibi göç kavramı da nötr bir kavram olarak kullanılmaktadır.

2.2. 1950-2005 Federal Almanya Entegrasyon Politikaları

Ülkenin ikiye bölünmüşlüğü nedeniyle Almanya göç tarihinde 1989 yılına kadar iki tarihsel gelişme ve deneyimin tecrübesini gerçekleştirmiştir. Batı Almanya göç tarihi 1950’li yılların ortasında işçi göçü anlaşması çerçevesinde işçi veren ülkeler ile yapılan ikili sözleşmeler ile yabancı işçi alımıyla başlamıştır. Bu “konuk işçilerin” (Gastarbeiter) sürekli olarak Almanya’da kalması ön görülmemiştir. İşçilerinin Almanya’da sadece iki yıl süreyle kalmaları ve çalışmaları öngörülmüş, daha sonra yeni gelecek işçiler ile yer değiştirmeleri hedeflenmişti (Rotasyon Model). Fakat aradan yarım asırlık bir süreden o zamanın “konuk işçileri” aileleriyle birlikte ikinci, üçüncü ve hatta dördüncü kuşak ile Almanya yaşamaktadır. Almanya’yı artık (yeni) vatanları olarak gören yaklaşık 2,7 milyon Türk kökenli insan mevcuttur.

Eski Federal Aile Bakanı ve Federal Meclis Başkanı Rita Süßmuth Federal Almanya’nın 1950 ile 1970 yılları arasında entegrasyon politikaların eksik olduğunu ifade etmektedir. Uygulanmak istenilen rotasyon modeli netice itibari ile konuk işçilerin sürekli Almanya’da kalmalarını amaçlamamıştır.²⁸ Tarihçi Cord Pagenstecher ise işçi göçü alımındaki yabancılar politikasını²⁹ işgücü piyasasına yönelik kısa vadeli politika olarak değerlendirmektedir.³⁰ Yabancılar politikaları 1980’li yıllarda daha çok sınırlayıcı bir yol izlemiştir. Burada özellikle iltica hakkı ile ilgili kanunun zorlaştırılması ve geri dönüşlerin teşviki öne

²⁷ a.g.e. S.131.

²⁸ Süßmuth (2006), s.112.

²⁹ Yabancılar Kanunu 2005 yılında Göç Yasası olarak değiştirilmiştir.

³⁰ Pagenstecher (1994), s.44.

çıkıştır. Artık konuk işçi olarak gelenlerin kalıcı olduğu yavaş yavaş anlaşıldığında, emekliliğin tanınması gibi bir takım sosyal hakların verilmesi sağlanmıştır.³¹ Bu yapılandırma ile göçmenlerin Alman toplumuna entegrasyonu değil, daha çok entegrasyonunu önlenmeye çalışılmıştır.³² Hans Silke'ye göre Federal Almanya'nın entegrasyon politikalarının olmamasının nedenlerinden biri ise, göçmen çocuklar için açılan özel sınıfların olması ya da 1980'li yıllara kadar geçerli olan vatandaşlık kanununu göstermektedir. Burada Alman vatandaşlığına geçiş Ius-Sanguinis-Prensibine dayanmaktaydı.³³ Siyaset bilimcisi olan Leggewie bu tür siyaset "Non-Decision Siyaseti: karar almamak ile karar vermek" olarak tanımlamaktadır.³⁴

1990'lı yılların başında entegrasyon politikaların ilk izlenimleri görmek mümkündür. Yabancılar kanunu liberalleştirilmiştir. Almanya'nın nasyonal sosyalist geçmişinden ve Mölln, Solingen, ve Hoyersweda şehirlerinde aşırı sağcı kundaklama olaylarından dolayı uygulanan entegrasyon politikaları noksan ve diğer Avrupa ülkelerin entegrasyon politikaları ile karşılaştırıldığında eksik görülmekteydi.³⁵ Her ne kadar Federal Almanya kendisini göç ülkesi olarak tanımlamadığından için federal düzeyde bir entegrasyon politikası olmamasına rağmen, eyalet düzeyinde dil eğitimi gibi bireysel önlemlerin alındığı gözlemlenmiştir.

³¹ Hans Silke, **Assimilation oder Segregation? Anpassungsprozesse von Einwanderern in Deutschland**, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften 2010, s.31.

³² a.g.e. s.81.

³³ a.g.e. s. 31.

³⁴ Claus Leggewie, **Vom Deutschen Reich zur Bundesrepublik- und nicht zurück. "Zur politischen Gestalt einer multikulturellen Gesellschaft"** in: Friedrich Balke/ Rebekka Habermas/Nanz Patrizia/ Peter Sillem (Hrsg.), **Schwierige Fremdheit: über Integration und Ausgrenzung in Einwanderungslandern**, Frankfurt a.M., Fischer-Taschenbuch Verlag, 1993, s.5.

³⁵ Michalowski (2007), s. 34.

2.3. 2006-2014 Federal Almanya Göç ve Entegrasyon Politikaları

Federal Almanya İstatistik Dairesinin 31 Aralık 2013 verilerine göre Almanya’da Alman vatandaşlığına sahip olmayan 7,01 milyon yabancı yaşamaktadır.³⁶ Bunlar bütün nüfusun yaklaşık %9’unu oluşturmaktadır. Ancak açık bir şekilde bir Batı-Doğu dengesizliği görülmektedir. Batı Almanya’da nüfusun %10’u alman pasaportuna sahip değilken, bu oran Doğu Almanya’da %2,5 durumdadır. Almanya nüfusunun %30’dan fazlası çeşitli AB ülkelerinden gelirken, alman vatandaşı olmayan bu insanlar neredeyse ortalama 20 yıldan beri Almanya’da yaşamaktadır. Federal İstatistik Dairesi’nin 2005 mikro nüfus sayımıyla, “göçmen kökenli” denilen kişiler de istatistik ile belirlenmiştir.³⁷ Bunlar Almanya’da doğmuş olup ana babalarının en az biri göç deneyimli olan, yani ana babalarından en az biri başka uluslardan ya da kültürden Almanya’ya göç etmiş göç etmiş kişilerdir. Buna göre 2012 yılı verilerine göre göçmen kökene sahip Federal Almanya’da 15,96 milyon³⁸ kişi yaşamaktadır. Bu verilere göre Almanya nüfusunda hemen hemen her dört kişiden biri Alman olmayan aile başına sahiptir. Bu insanların birçoğu her ne kadar Almanya’da doğmuş, hatta alman vatandaşlığına sahip olsa bile, yine de kendi kültürel köklerini ve geleneklerini alman toplumuna getirmektedirler. Bu kültürel çeşitlilik Almanya için büyük zenginlik olduğu kadar aynı zamanda büyük zorlamaları ve sorunları da beraberinde getirmektedir.

2.3.1. Uyum Zirveleri

Federal Almanya Başbakanı Angela Merkel’in girişimiyle 14 Temmuz 2006 tarihinde ilk kez, çeşitli politika ve toplum temsilcilerinin katıldığı “uyum zirvesi” düzenlemiştir. Burada uzun zamandan beri sonuç almadan tartışılan belli konular, göç, vatandaşlık, dil öğrenme

³⁶ Anzahl der Ausländer in Deutschland in den Jahren von 1970 bis 2013:

<http://de.statista.com/statistik/daten/studie/1219/umfrage/anzahl-der-auslaender-in-deutschland-seit-dem-jahr-1970/>, erişim: 03.01.2015.

³⁷ Yvonne Lechert, Bernhard Schimpl-Neimanns: Mikrozensus Scientific Use File 2005 Dokumentation und Datenaufbereitung, 2007.

³⁸ Bevölkerung mit Migrationshintergrund,

http://www.bpb.de/wissen/ny3swu,0,0,bev%F6lkerung_mit_migrationshintergrund_i.html, erişim: 03.01.2015.

desteği ve özel olarak da iş piyasası ele alınmıştır. 12 Temmuz 2007 de bir sonuç zirvesi için toplumun çeşitli kesimlerinde 86 katılımcı, üçte biri göçmen temsilcilerden oluşan ve birçok yüksek seviyeli politikacı, uzun bir görüşme için bir araya gelerek uyum konusunda deneyimlerini ve görüşlerini karşılıklı olarak dile getirmişlerdir. Bundan kısa bir süre sonra açıklanan “Ulusal Uyum Planı”, Federal Hükümetin ifadesiyle, “Almanya’da uyumu bir zemin üzerine” oturtmaktadır. “Bütün devlet makamları, federal, eyalet ve yerel düzeyde ayrıca yurttaş ve göçmen temsilcileri bir uyum politikası konusunda anlaşmıştır.”³⁹ Ancak Türk toplumu 2007 Temmuzundaki son zirveden uzak kalması, güzel görünümün ve çoğunlukla olumlu değerlendirmenin ardında önemli ayrılıkların ve sorunların yattığı ortaya koymuştur. Uyum zirveleri başlangıcından bugüne dek yedi kez toplanmıştır. 7. Uyum zirvesi 1 Aralık 2014 tarihinde gerçekleşmiştir.

2.3.2. Ulusal Uyum Planı

Göçmen kökenli insanların Almanya’ya uyumu, federal hükümetin kilit görevlerden biri olduğunu, Federal Almanya Şansölyesi Dr. Angela Merkel tarafından 2006 yılında Başbakanlıkta ilk uyum zirvesine davet ederek uyumun birinci mesele olarak açıklamıştır. Zirvede, gelecek yılların uyum politikasına esas teşkil edecek Ulusal Uyum Planı’nın hazırlanmasına karar verilmiştir.

Ulusal Uyum Planı’nın somutlaştırılması ve geliştirilmesi için, federal hükümet Ulusal Uyum Eylem Planı’nın hazırlanmasına karar vermiştir. Eylem Planı’nın hedefi, uyuma daha bağlayıcı bir şekil vermek ve uyum politikasının sonuçlarını ölçülebilir hale getirmektir. Mümkün olduğu kadar somut ve kontrol edilebilir hedeflerin kararlaştırılması, hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının denetlenmesi amacıyla göstergelerin tayin edilmesi ve bir zaman diliminin tanımlanması sayesinde; somut, kontrol edilebilir ve bağlayıcı bir uyum politikasının temeli atılmak istenmiştir. Yaklaşık 200 sayfalık yapıtta federal ve yerel yönetimlerin 150 ve federal yönetim ile özel kuruluşların 400 kadar somut projesi yer almaktadır; bunlar uyum kurslarından, Almanca öğrenmeyi özendirmek ve eğitim ve iş

³⁹ Der nationaler Integrationsplan, <http://www.bundesregierung.de>, erişim tarihi: 12.07.2014.

piyasasındaki şansları artırmaktan kadınları, sporu ve medya çalışmasını desteğe kadar uzanmaktadır⁴⁰.

Uyum zirveleriyle ve “Ulusal Uyum Planıyla” başlatılan diyalog geniş bir zemin üzerine oturmaktadır. Toplumun birçok kesimi, işveren ve sendikalardan, kiliseler ve cemaatlerden başlayıp yardım kuruluşlarıyla vakıfları da kapsayarak, medyaya, kültür çalışmalarına, spor kulüplerine kadar, projeye destek sağlamaktadır. Her ne kadar bazı grup ve kişilerin seçimi tartışılır olsa da, bütün toplumu kapsayan ve partiler üstü kapsayan bir girişimdir. İlk kez göçün ve alman olmayan toplum kesiminin olumlu katkıları dile getirilmiştir. Nitekim uyum konusu daha önce hiç bu denli açıkça bütün politik ve toplumsal grupların ortak görevi olarak adlandırılmamıştır.

Başarılı bir uyum için Almancanın önemine yapılan vurguya itidalli yaklaşmakta fayda var. Zira Almanca diline hâkim olmak elbette yalnız okul da başarılı olmak için değil, aynı zamanda toplumsal katılımın tümü için geçerlidir. Ancak dil öğrenmeyi daha fazla desteklemekle uyum sorunlarının çoğunun da çözülmüş olacağı şeklinde yorumlamak doğru olmaz. Alman olmayan akademisyenler ve iyi Almanca bilen kalifiye insanlar arasında işsizliğin ortalamanın çok üstünde olması, ne yazık ki, farklı bir realitenin olduğunu göstermektedir. Nitekim Fransa’da yaşayan göçmenlerin durumuna bakılacak olursa, oradaki göçmen kökenli gençler büyük çoğunlukla iyi Fransızca konuşmaktadırlar fakat yine de iyi uyum sağlamış değiller.

Uyum faaliyetlerinin finansmanı Federal Hükümet tarafından her yıl 750 milyon Avro ayrılarak sağlanmaktadır. Ancak Temmuz 2007 de Müsteşar Wilhelm tarafından hükümet adına düzenlenen basın toplantısında bu bütçenin yeni bir şey olmadığı “bir bölümü zaten var olan önlemlerden oluştuğu”⁴¹ açıklanmıştır. Söz konusu alınan önlemler çeşitli alanlara ve bölümlere şu şekilde dağılmaktadır⁴²: Bütçenin 214 milyon Avro ile İçişleri Bakanlığına ayrılmıştır. Bunun içinde uyum kurslarına ayrılacak her yıl 150 milyon Avro da bulunmaktadır. 260 milyon Avro Çalışma ve Sosyal Düzen Bakanlığına ayrılmıştır; eğitim

⁴⁰ Hakkı Keskin, **Türklerin Gölgesinde Almanya**, Doğan Kitap, 2011, s. 31.

⁴¹ Müsteşar Wilhelm, Hükümet Basın Toplantısı, 11 Temmuz 2007, www.bundesregierung.de.

⁴² Milletvekilleri Sevim Dağdelen, Ulla Jelpke ve DIE LINKE grubunun sözlü soru önermesine Federal Hükümet’in yanıtı: Uyum Zirvesi ve Türk derneklerinin eleştirileri hakkında sorular, Drucksache 16/6263, 24.08.2007, S.7.

ve araştırma alanında yapılacak özel uyum projeleri için de 180 milyon Avro ayrılmıştır. Uyum planının en önemli eksikliklerinden bir konu şüphesiz yurttaşlık ve çifte pasaport konularıdır. Nitekim uyum planına yönelik bu konuları Alman Sendikalar Birliği DGB ve IG Metall, GEW ve IG BCE sendikalarının belirttikleri görüşte açıkça yer almaktadır: “Uyum planında yer almayan alanlar arasında yurttaşlık, seçimlere katılım ile ırkçılık ve ayrımcılık ile mücadele de bulunmaktadır. Sendikalar, yurttaşlığa geçişin, eski vatandaşlıktan feragat etmeksizin kolaylaştırılmasını talep etmektedir.”⁴³

2.3.3. Yurttaşlık Testi

Eylül 2008 tarihinden itibaren Alman vatandaşlığı için başvuruların bir yurttaşlık testi yapmak zorunda olmaları, uyumu engelleyen bir durum olarak kabul edilmektedir. Söz konusu testte 310 sorudan 33 soru seçilmektedir; bunların en az 17 tanesini 60 dakika içinde doğru olarak yanıtlamak gerekmektedir. Sorular “Demokraside Yaşam”, “Tarih ve Sorumluluk”, “Birey ve Toplum”, ayrıca göçmenlerin yaşadıkları eyalet ile ilgili sorular da bulunmaktadır.

Federal Almanya çapında standart yurttaşlık testleri ancak yurttaş adaylarından göç ülkesi Almanya üzerinde temel bilgiler sorulduğunda anlayışla karşılanabilmektedir. Zira ölçsüz sorular, gittikçe azalan nüfus dikkate alındığında, uyum politikası ile bağdaşmadığını, hatta ters düştüğü izlenimini vermektedir. Tasarlanan sorular o kadar zor hazırlanmış olması, birçok doğuştan Almanların bile doğru yanıtlamakta güçlük çekmektedir. Birinci ve ikinci kuşağın çoğu Almanya’da okula gitmediğini ve bu bağlamda yurttaşlık testini başarmada büyük güçlükler ile karşılaşmaktadırlar. 2000 yılında yeni vatandaşlık yasası yürürlüğe girdikten sonra 1999 yılında 248 bin olan Alman vatandaşlığına geçiş sayısı, 120 bine inmiştir⁴⁴. Bunun nedeni ise, çeşitli güçlüklerin yanında, özellikle çifte vatandaşlığın yasaklanması ile ilintilidir. Bu bağlamda 2000 yılından sonra çifte vatandaşlığı engelleyen yasa “opsiyon modeli” olarak ta bilinmektedir. Bir sonraki bölümde bu yasanın getirdiği yükümlükler ele alınacaktır. “Yeni bir entegrasyon politikasının” başlangıcı olarak dönemin

⁴³ Nationaler Integrationsplan, www.dgb.de, DGB Basın bildirişi., 15.07.2008, PM 133.

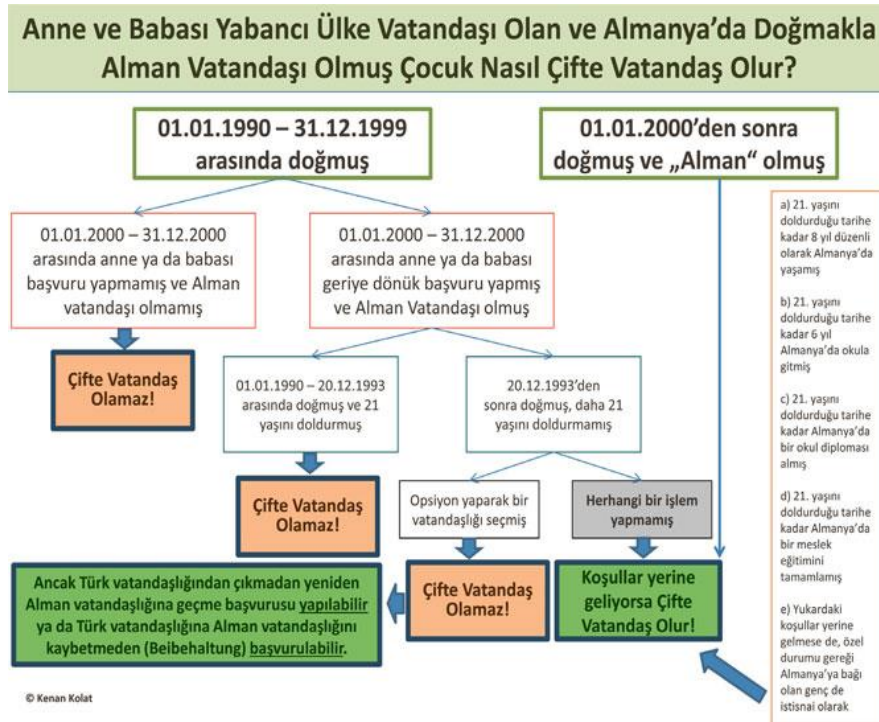
⁴⁴ https://web.archive.org/web/20120118140836/http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Presse/pm/2011/07/PD11__255__12511,templateId=renderPrint.psml, 03.01.2014.

Cumhurbaşkanı Johannes Rau'un yapmış olduğu konuşmasında⁴⁵, geçmiş dönemlerde “siyasi başarısızlık olarak değerlendirmiştir. Cumhurbaşkanı konuşmasında Almanya'nın artık göçmen ülkesi olduğunu beyan etmesi, ayrıca entegrasyon konusunu ön plana çıkarmıştır. Yeni entegrasyon politikasına ait temel paradigma değişikliklerden bir konu şüphesiz 2000 yılında vatandaşlık yasasında değişiklik yaparak Alman vatandaşlığının artık İus-Soli prensibine dayalı da verildiği uygulamaya geçilmesidir.

2.3.4. Opsiyon Modeli

Almanya Federal Meclisi 03.07.2014 tarihinde Vatandaşlık Kanununda yapmış olduğu değişiklikle anne ve babasının her ikisi de yabancı ülke vatandaşlığına sahip göçmen çocuklarına çifte vatandaşlık hakkı tanımıştır. Böylelikle Almanya'da göçmen çocukları için 2000 yılından itibaren yürürlükte olan “iki vatandaşlıktan birini seçme (opsiyon) mecburiyeti” büyük oranda kaldırılmış olmaktadır.

Tablo 1: Nasıl Çifte Vatandaş Olunur?

Kaynak: www.sabah.de, 22.01.2015

⁴⁵ Jochen Welt (2001), s.33.

Almanya Hükümeti Koalisyon ortaklarından Sosyal Demokrat Parti (SPD) tarafından meclise taşınan kanun tasarısı koalisyonun büyük ortağı Hristiyan Demokrat Partisi'nin (CDU) desteği ile çıkarılmıştır. Yapılan oylamada 463 milletvekili kanun tasarısına evet oyu verirken 111 milletvekili düzenlemeye karşı çıkmıştır. Mecliste temsil edilen Yeşiller Partisi ile Sol Parti ise düzenlemenin yeterince kapsayıcı olmadığını ve gerekli şartları yerine getiren bütün yabancılara çifte vatandaşlık hakkı tanınması gerektiğini savunmuşlardır.

Şimdiye kadar geçerli olan opsiyon mecburiyetine göre yabancı ülke vatandaşı göçmen ailelerin çocukları 23 yaşına kadar iki vatandaşlıktan birini seçmek durumundaydılar.

Vatandaşlık Kanununda yapılan değişiklik ile Almanya'da doğan göçmen çocukları artık ebeveyn vatandaşlığı ile Alman vatandaşlığı arasında tercih yapmak zorunda kalmayacaklardır. Onaylanan kanun tasarısına göre Almanya'da doğan ve 21 yaşına kadar en az 8 yıl Almanya'da ikamet eden göçmen çocukları çifte vatandaşlık hakkına sahip olacaklardır. Aynı şekilde 21 yaşına kadar Almanya'da 6 yıl eğitim gören ya da bu süreye bağlı kalmaksızın Almanya'da bir okuldan ya da meslek okulundan diploma alan göçmen çocukları çifte vatandaşlık hakkına sahip olabileceklerdir. Bu şartların ispatı bakımından, 21 yaşına kadar toplam 8 yıl Almanya'da ikamet edildiği Almanya'daki resmi daireler tarafından doğrudan tespit edilebilecekken, Almanya'daki okullardan birinden mezun olduğunu ilgili kişinin mezuniyet belgesi ile ispatlaması gerekmektedir.

Çifte vatandaşlık hakkı için Almanya'da belli müddet ikamet ya da eğitim süresi şartı getirilmesine gerekçe olarak ise söz konusu düzenlemenin yalnızca Almanya'da yaşayan göçmen çocukları için sağlanan bir imkân olduğunu ve başka ülkelerde yaşayan göçmen çocuklarının bu kapsam dışında tutulduğu gösterilmiştir. Düzenlemeden sadece bu kanun yürürlüğe girdikten sonra opsiyon mecburiyeti durumunda olan kişiler faydalanacaktır.

Almanya kural olarak çifte vatandaşlığı kabul etmemektedir. Almanya'da çifte vatandaş olabilmek için anne ya da babadan birinin Alman vatandaşlığına sahip olması gerekmektedir. Yabancı ülke vatandaşları ise Alman vatandaşlığı için gerekli şartları yerine getirdiklerinde kendi ülke vatandaşlıklarını bırakmak şartıyla Alman vatandaşlığına geçebilmektedirler. Ancak Avrupa Birliği ülke vatandaşları ile İsviçre vatandaşları bu kapsam dışında olup Almanya'da çifte vatandaşlık hakkına sahiptirler.

Opsiyon modeli ile ilgili düzenlemeden sonra ebeveyninin her ikisi de yabancı ülke vatandaşı olan göçmen çocukları da çifte vatandaşlık kapsamına alınmış olmaktadır. Almanya'daki göçmen sayısı dikkate alındığında opsiyon modeliyle ilgili düzenlemeden en çok faydalanacak kişiler Türk vatandaşları ile Arap coğrafyası ülkelerinden gelen yabancılar olacaktır.

Göçmen çocuklarının çifte vatandaş olabilmesine ilişkin getirilen düzenleme Almanya'da yaşayan vatandaşlarımızı doğrudan etkileyen bir düzenlemedir. Bu düzenleme ile Alman İstatistik Kurumunun verilerine göre her yıl yaklaşık olarak 40.000 göçmen çocuğu ailesinin vatandaşlığı ile Alman vatandaşlığı arasında tercih yapmak zorunda kalmayacak ve her iki vatandaşlığa birden sahip olabileceklerdir.⁴⁶ Böylelikle Almanya'da yaşayan Türk vatandaşı ailelerin çocukları hem Alman hem de Türkiye vatandaşlığına bağlı olarak politik haklar, çalışma hakları ve diğer haklarından faydalanabileceklerdir.

Federal Mecliste kabul edilen kanun Mavi Kartlıların sayısına da önemli oranda etki edecektir. Yukarıda da dile getirildiği üzere Almanya'da opsiyon mecburiyetinden dolayı her yıl iki vatandaşlıktan birini seçmek zorunda kalacak olan yaklaşık olarak 40.000 göçmen çocuğu bu düzenleme ile artık böyle bir tercih yapmak zorunda kalmayacak ve dolayısıyla çifte vatandaşlık sahibi olacaktır. Ancak bu düzenleme Mavi Kart uygulamasını artık gereksiz kılacağı anlamına gelmemektedir. Zira söz konusu düzenleme Almanya'da yaşayan göçmen çocuklarını kapsamakta olup bütün yabancılar için tanınan bir hak değildir. Almanya'ya eğitim, çalışma ya da aile birleşimi gibi sebeplerle giden vatandaşlarımız Alman vatandaşlığına geçmek istediklerinde Türk vatandaşlığından çıkmak zorunda kalacaktır ve Mavi Kart kapsamına dâhil olacaklardır. Bu durum kanun yürürlüğe girmeden önce Almanya'ya giden vatandaşlarımızı kapsadığı gibi bundan sonra gidecek vatandaşlarımızı da kapsamaktadır.

Dolayısıyla söz konusu kanun Mavi Kart sahiplerinin sayısında bir azalmaya sebep olacak olmasına karşın Mavi Kart uygulamasını tamamen ortadan kaldırıcı ya da önemini azaltıcı nitelikte değildir.

⁴⁶ Federal Almanya Göç ve Mülteci Dairesi: **Die Optionsregelung im Staatsangehörigkeitsrecht aus der Sicht von Betroffenen**, pdf, Nürnberg, 2012, s. 24.

Göçmen ailelerin çocuklarına çifte vatandaşlık hakkı tanınması mevcut Almanya hükümetinin koalisyon ortağı Sosyal Demokrat Parti'nin (SPD) son seçimlerde göçmenlere seçim vaadi olarak vermesi ve CDU partisi ile koalisyon kurma şartı olarak koalisyon sözleşmesine koydurmasının neticesi olarak gerçekleşmiştir. Temelde çifte vatandaşlığa karşı olan CDU partisi ise opsiyon mecburiyetinin kaldırılmasını iltica başvuru şartlarında ağırlaştırmalar yapılması şartıyla kabul etmiştir. Mecliste opsiyon modeli ile birlikte kabul edilen yeni İltica Kanunu ile Bosna Hersek, Sırbistan ve Makedonya artık “güvenli ülke” statüsüne alınmıştır. Böylelikle bu ülkelerden gelen göçmenler artık siyasi tehdit gerekçesiyle iltica başvurusunda bulunamayacak ve bu yönde yapılan başvuruların sonuçlandırılma süreçleri hızlandırılarak söz konusu kişiler ülkelere hızlı bir şekilde geri gönderilebileceklerdir. Alman yetkili makamlarına göre son yıllarda Almanya'ya yapılan iltica başvurularının % 20'si⁴⁷ bu ülkelerden yapılmaktadır.

Almanya Federal Meclisinde kabul edilen göçmen çocuklarının çifte vatandaş olabilmesi düzenlemesi esasen 1999 yılında getirilen opsiyon mecburiyetinin önemli ölçüde gevşetilmesinden ibarettir. Ancak yine de bu düzenleme Almanya'nın son yıllarda yürüttüğü yabancılar politikası açısından önemli bir değişimin göstergesi olabilecek niteliktedir. Zira, özellikle 1999 yılından itibaren göçmenlerin çalışma, vatandaşlık, aile birleşimi ve kültürel haklar gibi birçok alanda Almanya tarafından gerçekleştirilen düzenlemeler büyük çoğunlukla hakları daraltıcı ve yabancıları 'dışlayıcı' niteliğe haizdir.

Ayrıca çifte vatandaşlığın göçmenlerin Almanya'ya uyum ve aidiyet hislerini olumsuz etkileyeceğine ilişkin Alman kamuoyunda yaygın olarak benimsenen görüşten bu kanunla fiilen vaz geçilmiş olmaktadır. Bu düzenleme, göçmen çocuklarının iki kültür ya da aidiyetten birini tercih etme mecburiyetinde bırakılmasının günümüz dünyasında sürdürülebilir bir uygulama olmadığını göstermesi bakımından da önemli bir düzenlemedir. Özellikle son yıllarda Almanya kamuoyunda yoğun bir şekilde tartışılan Almanya'nın bir göç ülkesi olup olmadığı sorusu çifte vatandaşlığın kabulü ile hukuki bir cevap ve nitelik kazanmış oldu.

Yine Almanya'nın kurumsallaşmış ve hukuki düzenlemelerde önemli rol oynayan CDU partisinin temel olarak çifte vatandaşlığı kabul etmemesine mukabil, sonuç itibarıyla bu düzenlemeye destek vermiş olması da olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

⁴⁷ Federal Almanya Göç ve Mülteci Dairesii: **Aktuelle Zahlen zu Asyl**, Nürnberg, 2015, s.7.

Almanya’da yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yoğun bir şekilde tartışılan opsiyon mecburiyeti Alman vatandaşlık kanununda yapılan düzenleme ile büyük oranda kaldırılmış olmuştur.

Söz konusu düzenleme ile göçmen çocuklarına belli şartlarla çifte vatandaşlık hakkı tanınması göçmenlerin çifte vatandaşlık konusundaki beklentilerini tam anlamıyla karşılamamakla birlikte olumlu bir adımdır. Düzenlemeden önemli sayıda göçmen çocuğunun faydalanacaktır. Bunun yanında çifte vatandaşlıkla aidiyet ve Almanya’ya uyum arasında kurulan olumsuz bağın değişmesi açısından da Almanya yabancılar hukuku bağlamında bir paradigma değişiminin başlangıcı olabilecek bir düzenlemedir. Zira opsiyon modeli sadece belli bir kesimin haklarını düzenleyen kanun olmanın ötesinde Almanya’nın yabancılara bakışını gösteren bir uygulama niteliğinde idi. Opsiyon mecburiyetinin kaldırılmasında bu yönde gelişen siyasi iradenin yanında göçmenlerin Almanya’daki sosyal ve kültürel statülerinin de hızla değişmesinin etkisi olduğu değerlendirilmektedir. Nitelikli göçmen kitlesinin son yıllarda gittikçe artan oranda Almanya’yı terk etmeleri, çifte vatandaşlığı yasaklamanın ülkeye bağlılığı artırmadığı ve ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünün kendisini dışlanmış hissederek geri göç akımını başlattığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla Almanya’nın gerçekleri açısından rasyonel ve sürdürülebilir olmayan opsiyon mecburiyetinin kaldırılması çifte vatandaşlık konusundaki beklentileri tam anlamıyla karşılamamış olsa da göçmenler bakımından önemli bir dönüm noktası olabilecek niteliktedir.

2.3.5. Göç Yasası

1 Ocak 2005 yılında “Birlik Yurttaşları İçin Ülkeye Giriş Yönlendirme ve Sınıflandırma ve İkametin Kuralları ve Uyum Yasası” (ZuwG), bir diğer ifade ile yeni göç yasası yürürlüğe girmiştir. 2007 yılında “AB İkamet ve Sığınma Hukuku Esaslarını Uygulama Yasası” çerçevesinde göç yasası reform edilmiştir.

Yeni göç yasasına göre alman yüksekokullarından alman olmayan mezunları iş piyasasının ihtiyacına göre, gerekli niteliklere sahiplerse ve iş buldukları durumda, sınırlı sayıda olmak

üzere Almanya’da çalışabilmektedirler.⁴⁸ Alman olmayan serbest meslek sahipleri için de ayrıca özel kurallar geçerlidir. Buna göre Almanya’da en az 10 yeni istihdam olanağı sağladığı takdirde ve en az 1 milyon Avro yatırım gerçekleştirdiği durumda özel durumdan faydalanma hakkına sahiptir. 2007 yılında bu durum istihdam sayısı 5 kişiye ve yatırım oranı da 500 bin Avro ’ya düşürülerek kısmen iyileştirilmiştir.

Yasaya göre yeni gelen göçmenler artık yalnızca bir uyum kursuna katılmakla yetinmeyeceklerdir, bu kursları başarıyla tamamlamaları gerekmektedir. Kurslara devamsızlık halinde katılımcılara 1.000 Avroya kadar para cezası da kesilebilecektir. Ayrıca, yabancı öğrenciler ve meslek gören ve 23 yaşın altında olup ta kendi geçimlerini kendileri sağladıkları durumda, alman vatandaşlığına geçebileceklerdir. Sınır ötesinde yakalanan sığınmacılar da bu kanun ile birlikte artık “geri gönderilmek üzere gözümlüne alınabileceklerdir.

2.3.5.1. Aile Birleşimi

Yeni göç yasası yürürlüğe girmekle beraber göçmenler için en belirgin zorlama, aile birleşiminde yapılmıştır. Yasaya göre bazı ülkelerden gelecek eşlerden, basit Almanca dil bilgisine sahip olduklarını kanıtlamaları gerekecektir. Federal Göç ve Mülteci Dairesi tarafından yapılan açıklamaya göre “Diller için Avrupa ortak tavsiyesi çerçevesinde A1 yeterlilik seviyesinde” Almanca bilinmesi beklenmektedir. Bu seviye için iki aylık kurs, yabancı dil bilmeyenler için dört ila altı aylık kurs, okuma yazma bilmeyenler için bir ya da iki yıllık bir ders alması gerekir.”⁴⁹ Almanya’ya gelmeden önce istenilen kanıtı bakıldığında, yeni evli çiftler için birçok sorun da beraberinde getirmektedir: Bunlar, maddi imkânları elverişli olmadığı için yüksek ücretli dil kurslarına katılıma olanağın olmaması ya da aylarca belki de devamlı ayrı yaşamak zorunda olma olanağı olarak belirtebiliriz. Aile birleşimi için getirilen yeni kurallar aslında anayasanın evlilikle aileyi güvence altına alan

⁴⁸ Rückblick: Zuwanderungsgesetz 2005, <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/dossier-migration/56351/zuwanderungsgesetz-2005?p=2>, erişim: 11.03.2015.

⁴⁹ Federal Almanya Göç ve Mülteci Dairesi, <http://www.integration-in-deutschland.de>, Aralık 2007.

6.maddesi⁵⁰ ile de çakışmaktadır. Ayrıca bununla birlikte bir etnik ayrımcılıkta söz konusudur. AB vatandaşları Almanca bildiğini kanıtlamaktan muaf tutuldukları gibi, başka istisnalar da mevcut. Örneğin ABD, İsrail, Avustralya, Japonya, Kanada, Kore Cumhuriyeti ve Yeni Zelanda gibi ülkelerden gelecek eşlerden Almanca bildiklerini kanıtlamalarını istenilmemektedir. Bu istisnalar ayrıca ekonomik açıdan yararlı görülen gruplar için de geçerlidir.

Aile birleşiminde zorunlu Almanca sınavının uygulanmasından beri, vize yükümlülüğü olan ülkelere gelen eşlerin sayısında azalma olup olmadığına dair bilgi almak için Federal Meclis'te Sol Parti Grubu'nun 2008 yılında bir soru önergesi⁵¹ olmuştur. 2008 yılının ikinci çeyreğinde vize yükümlülüğü olan ülkelere gelenlerin sayısının, 2007 yılına göre neredeyse dörtte bir azaldığı görülmektedir. 2007 yılında vize yükümlülüğü olan ülkelere aile birleşimi kapsamında 7.254 kişi Almanya'ya yerleşirken, bu oran 2008 yılı için 55.672'ye düşmüştür. Türkiye için rakamlar ise 2007 yılı için 2.314 kişi iken, 2008 yılında ise 1.778'e düşmüştür. Buna göre vize yükümlülüğü olan ülkelere gelen eşler için bu uygulama olumsuz olarak etkilemiştir. Yeni getirilen kurallar böylece etnik ve sosyal bir ayıklama anlamına geldiği ifade edilebilir. Elbette bu uygulamadan en başta zarar görenler doğal olarak Türkiye'de daha az imtiyaz sahibi kesimlerin ve bölgelerin insanlarıdır. Dolayısıyla alman ekonomisi işçi göçü alınımında bedensel işler yapacak sağlıklı genç insanlara ihtiyaç duyarken, bugün artık ihtiyaçların değiştiğini görmekteyiz. Böylece artık Federal Almanya üstün ve kalifiye elemanlara ihtiyaç duyduğu görülmektedir.

2.3.6. Almanya İslam Konferansları

Alman İslam Konferansı'nın, Alman devlet makamları ve Almanya'da yaşayan Müslümanlar arasındaki bir iletişim platformu oluşturmak hedefiyle 26 Eylül 2006 tarihinde ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. Dönemin Alman İslam Konferansı'nın fikir babalarından Dr. Wolfgang Schäuble "hedefimizin ve amacımızın geleceği beraberce biçimlendirmek"

⁵⁰ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, <http://www.bundestag.de/bundestag/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg/245216>, erişim: 03.01.2015.

⁵¹ Elmar Jung, Sprache als Barriere, Süddeutsche Zeitung, 25.07.2008.

olduğunu vurgulamıştır. Schäuble AİK'nın hedefinin "Müslümanlarla başlatılan bu diyalog sayesinde herkesin Almanya'da Müslümanlara kapımızın açık olduğunu anlamasını ümit ederim.[...] Bu konferans çalışmaları toplumumuzun, Müslümanların artık bu toplumun bir parçası olduğunu anlamasını sağlamalıdır. [...] Ümit ederim ki, Alman İslam Konferansı sayesinde sadece güncel çözümler yaratmakla kalmayıp aynı zamanda daha fazla anlayış, sempati, barışçıl yaklaşım, tolerans ve özellikle daha fazla iletişim ve çeşitlilik ortamı yaratarak ülkemizin zenginleşmesini sağlayabiliriz. [...]" diye belirtmiştir.⁵²

Almanya'da son yıllar içinde özellikle Müslüman ülkelerden gelen göçler sonucunda dini ve kültürel çeşitlilik artmıştır. Şu anda Almanya'da yaklaşık dört milyonun üzerinde Müslüman yaşamaktadır. Bu Müslümanların yaklaşık yarısı şu anda Alman vatandaşı olmuştur.

Tablo 2: Almanya'ya Göç Edenlerin Sayısal Verileri

Toplumsal birlikteliğin nasıl korunacağı sorusunun yanıtı, ancak özgürlükçü ve demokratik anayasayı dikkate alarak ortak noktaların güçlendirilmesi, toplumsal farklılıklar ile yaşamının öğrenilmesi ve katılımın desteklenmesiymiş gibi görünüyor.

Alman İslam Konferansı'nın amacı buna katkıda bulunmaktır. 2006 yılında oluşturulan bu Konferans federal yönetimi, eyalet ve belediyeleri kapsayan tüm Alman devletinin, Almanya'daki geçmişi nispeten kısa olan Alman Müslümanların önemli bir nüfus kitlesi olmasına verdiği ilk tepki olarak nitelendirilmesi mümkündür. Wolfgang Schauble'den sonra Federal İçişleri Bakanı olarak görev yapan Thomas de Maizière ve Hans-Peter

⁵² Bir Girişimden Ortak Bir Yola Doğru, <http://www.deutsche-islam-konferenz.de/DIK/TR/DIK/UeberDIK/Hintergrund/hintergrund-node.html>, erişim tarihi: 03.01.2015.

Friedrich Almanya İslam Konferanslarını devam ettirmiştir. İkinci aşamanın ilk Genel Kurul oturumu 29 Mart 2010 tarihinde, 17 Mayıs 2010 tarihinde ise ikinci oturum gerçekleşmiştir. Diğer Genel Kurul oturumları 19 Nisan 2012 ve 7 Mayıs 2013 tarihlerinde gerçekleşmiştir.

2.3.6.1. AİK Yapısı ve İşleyişi

Federal İçişleri Bakanlığının ev sahipliğinde gerçekleşen Alman İslam Konferansı genel kurulu her yıl Berlin’de yapılmaktadır. Kurul toplam 30 kişiden oluşmaktadır. Federal Almanya’yı temsilen 15 daimi temsilci ve Müslüman toplumunu temsilen dernekler ve Hükümet tarafından davet edilen şahıslar 15 kişi olarak katılım sağlanmıştır.

2006 ve 2007 yıllarında gerçekleşen ilk genel kurulda yer alan katılımcıların listesi aşağıda yer almaktadır⁵³:

Devlet temsilcileri

1. Wolfgang Schäuble (CDU), Federal İçişleri Bakanı
2. Ulrich Roppel (CDU), Başbakanlık’ta Daire Başkanı
3. Georg Boomgaarden (SPD), Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı
4. Brigitte Zypries (SPD), Federal Adalet Bakanı
5. Heinrich Tiemann (SPD), Federal Çalışma ve Sosyal Bakanlığı Müsteşarı
6. Malte Ristau-Winkler (SPD), Federal Aile Bakanlığı Daire Başkanı
7. Maria Böhmer (CDU), Göç ve Uyumdan sorumlu Devlet Bakanı
8. Günther Beckstein (CSU), Bavyera Eyaleti İçişleri Bakanı
9. Ehrhart Körting (SPD), Berlin Eyaleti İçişleri Bakanı
10. Ute Erdsiek-Rave (SPD), Schleswig-Holstein Eyaleti Eğitim ve Aile Bakanı
11. Siegfried Schneider (CSU), Bavyera Eyaleti Eğitim Bakanı
12. Roland Schäfer (SPD), Bergkamen Belediye Başkanı
13. Stephan Articus (CDU), Federal Almanya Şehirler Birliği Genel Sekreteri

⁵³ Teilnehmer der Deutschen Islam Konferenz am 27.09.2006 ,
<http://www.bmi.bund.de/cae/servlet/contentblob/129484/publicationFile/13203/Teilnehmer.pdf>, erişim tarihi: 03.01.2015.

14. Hans-Peter Röther (SPD), Hessen Eyaleti İlçe Birlikleri Başkanı
15. Hermann Schäfer (CDU), Federal Kültür ve Medya Müsteşar Yardımcısı

Müslüman Kuruluşların Temsilcileri

1. Sadi Arslan, Berlin Büyükelçiliği Din Hizmetleri Başmüşaviri ve DİTİB Genel Başkanı.
2. Ayyub Axel Köhler (FDP), Almanya Müslüman Koordinasyon Konseyi Genel Başkanı (ZMD)
3. Mehmet Yılmaz, İslam Kültür Merkezleri Birliği Genel Başkanı (VIKZ)
4. Ali Kızılkaya, Almanya İslam Konseyi Başkanı (İR), İslam Toplumu Milli Görüş Üyesi
5. Ali Ertan Toprak (Yeşiller Parti), Almanya Aleviler Birlikleri Federasyonu Genel Sekreteri (AABF)

Organize Olmayan Müslümanlar

1. Kenan Kolat (SPD), Almanya Türk Toplumu Genel Başkanı (TGD)
2. Djafari Nassir, Kalkınma Bankasında Kalkınma Uzmanı (KfW)
3. Necla Kelek, Sosyolog ve Gazeteci
4. Badr Mohammed (CDU, 2009'a kadar SPD), Avrupa Entegrasyon Merkezi Derneği Genel Başkanı
5. Walid Nakschbandi, Gazeteci
6. Yakar Havva, İslam Din Dersi Öğretmeni
7. Ezhar Cezairli, Diş Hekimi ve Türk-Alman kulüpleri Başkanı Frankfurt Genel Başkanı
8. Seyran Ateş (SPD), Avukat
9. Feridun Zaimoğlu, Yazar
10. Navid Kermani, Gazeteci, Yazar ve Tiyatro Yönetmeni

2.3.7. Müslüman Dernekler İle Eyalet Sözleşmeleri

Federal Almanya Anayasasının 7. paragrafında din eğitiminin dini özgürlükler kapsamında anayasal bir hak olduğu ifade edilmiştir. Alman okullarında 650 bini aşkın müslüman öğrenci bulunmaktadır. Federal İçişleri Bakanlığının araştırmasına göre Almanya’da müslümanların %80’ni islam derslerinin Almanca verilmesini talep etmektedir. Müslüman öğrencilerin ancak %10’u kadarı İslam din derslerinden faydalanabilmektedir.⁵⁴ Müslüman kuruluşlar federal düzeyde “dini cemaat” statüsüne sahip olmadıklarından eyaletlerde münferit uygulamalar bulunmaktadır. Din dersleri verebilmek için dernek eyalet yönetimine başvurmakta ve din dersi verebilmek için partner kuruluş olarak tanımlanmayı talep etmektedir. Federal Almanya İstatistik dairesinin 2009 verilerine göre Almanya genelinde 4,25 milyon⁵⁵ Müslüman yaşamaktadır.

2012 yılında Hamburg eyaletinde yaklaşık 5 yıl süren bir müzakere sonucunda ve 2013 yılında Bremen eyaletinde Müslümanlara bir statü vermek adına Müslüman dernekleri ve eyalet hükümetleri arasında bir devlet sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşme ile birlikte müslüman toplumun bazı haklarını garantiye alınmasını hedeflemektedir. Federal Almanya’nın göç ve entegrasyon politikalarında artık kalıcı olan müslüman toplumu ile bir her ne kadar resmi din statüsü verilmemiş olsa da, müslüman toplumun ihtiyaçlarına karşılık vermek ve müslüman kuruluşları muhatap almak için önemli bir başlangıç olduğu düşünülmektedir.

Eyalet sözleşmeleri ile birlikte özellikle eyalet hükümetleri ve Müslüman kuruluşlar arasında bir resmiyet kazanılması ve kural ve yükümlülüklerinin belirlenmesini hedeflemektedir. Hamburg ve Bremen’den sonra yakın zamanda Aşağı Saksonya ve Berlin Eyaletlerinde imzalanması beklenmektedir.

⁵⁴ Lebenswelten junger Muslime in Deutschland, https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Broschueren/2012/junge_muslime.pdf?__blob=publicationFile, pdf, erişim tarihi: 03.03.2013.

⁵⁵ Entwicklung der Anzahl der Muslime in Deutschland von 1945 bis 2009, <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/72321/umfrage/entwicklung-der-anzahl-der-muslime-in-deutschland-seit-1945/>, erişim tarihi: 02.01.2015.

2.3.7.1. Hamburg Eyaleti Devlet Sözleşmesi

Hamburg Eyaleti Federal Almanya genelinde Müslüman ve Alevi dernekler ile bir devlet sözleşmesi imzalamıştır.

Hamburg Eyaleti ve DİTİB Hamburg, SCHURA Hamburg ve VİKZ arasında tarihte imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre;

Madde 1- Antlaşma Hamburg Eyaleti ve DİTİB, SCHURA Hamburg ve VİKZ arasında imzalanacaktır.

Madde 2- Hamburg Eyaleti İslam dinini tanıyacak ve kanun ile koruma altına alacaktır.

Madde 3- Temel ölçüler: Cinsiyet eşitliği. Kadınlar kıyafetlerinden dolayı kısıtlanmayacaktır.

Madde 4- Dini Bayramlar: Ramazan, Kurban ve Muharrem’de Müslüman öğrencilere birer gün resmi tatil verilecektir.

Madde 5- Üniversite eğitimi: Hamburg Üniversitesi ilahiyat ve din pedagojisi bölümü oluşturacak. Müfredat hazırlığında dini cemaatlerinde katkısı sağlanacaktır.

Madde 6- Dini cemaatlere Eğitim ve Kültür kuruluşu oluşturma hakkı verilecektir.

Madde 7- Özel kurumlarda dini hizmetlerin verilmesine izin verilecektir. Hastane, Hapishane gibi kurumlarda özel günlerde ibadet hakkı tanınacaktır.

Madde 8- Haftanın belirli günlerinde ve saatinde Müslümanlara özgü dini yayınlara izin verilecektir. NDR, ZDF ve DLR denetleme kurulunda temsil edilecektir.

Madde 9- Minareli ve kubbeli camii inşasına izin verilecektir.

Madde 10- Müslümanlar cenazelerini kendi dini inançlarına göre defin etme hakkına sahip olacaklardır.

Madde 11- Dini cemaatlerden Senato’ya bir temsilci gönderilecektir.

Madde 12- Dostluk şartı: Anlaşmazlık durumunda taraflar uzlaşma yoluyla mutabakatı sağlayacaktır.

Madde 13- Antlaşmanın yürürlüğe girmesi için Hamburg Eyalet Parlamentosunda onaylanması gerekmektedir.

2.3.7.2. Bremen Eyaleti Devlet Sözleşmesi

Federal Almanya'nın Bremen şehrinde, Müslüman kuruluşlar ile eyalet yönetimi arasında, Müslüman toplumun bazı haklarının garantiye alınmasına yönelik görüşmeler yaklaşık beş senedir devam etmektedir. Aralık 2012'de eyalet yönetimi ile Müslüman kuruluşlar arasında sözleşme metni için mutabakatta bulunduğu açıklanmıştır. Bu doğrultuda 16.01.2013 tarihinde Müslüman kuruluşlar ile Bremen yönetimi arasında bir sözleşme imzalanmıştır. İmzalanan metin Hamburg metnini örnek almaktadır ve benzeri muhtevaya sahiptir. 15 Ocak 2014 tarihinde imzalanan metnin senatodan onaylanarak resmen yürürlüğe girmiştir.

İmzalanan sözleşmenin içeriğinden bazı önemli başlıklar şunlardır:

- Okullarda din derslerinin verilmesi,
- Dini bayramlarda izin günü,
- Müslümanlara mezarlık tahsisi,
- Cami inşası gibi hususlara yasal dayanak ve çerçeve getirilmektedir. Ancak öğretmenlere başörtüsü yasağı yasal bir düzenleme olduğundan, anlaşmaya konamamıştır.

Bremen sözleşmesi (Hamburg'ta olduğu üzere) eyalet kapsamında Müslüman kuruluşların kamu tüzel kişiliği hakkı (dini cemaat statüsü) elde ettikleri anlamına gelmeyip bir ara çözüm olarak görülmektedir. Müslüman toplumun diğer dini toplulukların el ettikleri statüye sahip olmaları için çalışmalara devam etmesi gerektiği düşünülmektedir.

Antlaşma, İslam'ın siyasi merciler tarafından kabulü ve yaşatılması hakkının garanti altına alınması anlamına gelmektedir. Devlet sözleşmeleri Müslümanlar tarafından önemli birer adım olarak görülmele beraber federal düzeyde de adımların atılması beklenmektedir.

2.3.7.3. Aşağı Saksonya Eyaleti Devlet Sözleşmesi

20 Ocak 2013 tarihinde gerçekleşen Aşağı Saksonya Eyaleti Parlamento seçimleri sonucunda Sosyal Demokrat Parti (SPD) ve Yeşiller Parti (Die Grünen) ile koalisyon hükümeti kurmuştur. Daha önce iki dönemdir Hristiyan Demokrat Parti (CDU) ve Hür Demokrat Parti (FDP) tarafından yönetilen eyalet, böylece Hükümet'te de değişiklikle sonuçlandırmıştır. 30 Eylül 2013 tarihinde Aşağı Saksonya Eyaleti ve yine aynı eyalet 'de faaliyet gösteren DİTİB, SCHURA ve Alevi Birliği temsilcileri arasında eyalette yaşayan yaklaşık 250 bin Müslümanı⁵⁶ temsilen bir ön protokol imzalanmıştır⁵⁷. Burada Hamburg ve Bremen eyaletleri örnek alınarak, Müslümanları ilgilendiren konularda kural ve yükümlülüklerinin belirlenmesini hedeflemektedir. Burada özellikle İslami usullere göre defin hakkı, okullarda İslam din derslerin verilmesi konuları, camii inşaatı konuları ve dini bayramlarda resmi izin hakkı gibi konular yer almaktadır. Aşağı Saksonya Eyalet Başbakanı Stephan WEİL 26 Aralık 2014 tarihinde Hannoversche Allgemeine Zeitung'a verdiği mülakat 'da Müslüman temsilciler ile 2015 yılın başında sözleşmenin imzalanabileceği bilgisini vermiştir⁵⁸. Böylece Hamburg ve Bremen eyaletlerin ardından Aşağı Saksonya Eyaleti Müslüman temsilciler ile yapılan devlet antlaşma üçüncü eyalet olacaktır.

⁵⁶ Bekommt Niedersachsen muslimische Feiertage? <https://www.ndr.de/nachrichten/niedersachsen/Weil-erwaegt-Anerkennung-muslimischer-Feiertage,staatsvertrag152.html>, erişim tarihi: 03.01.2015.

⁵⁷ Weil will Staatsvertrag mit Muslimen, <http://www.abendblatt.de/region/article120540964/Weil-will-Staatsvertrag-mit-Muslimen.html>, erişim tarihi: 03.01.2015.

⁵⁸ Weil denkt an Lockerung bei Kopftuchverbot, <http://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Niedersachsen/Stephan-Weil-im-Interview>, erişim tarihi: 03.01.2015.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALMANYADAKİ TÜRKLER- MİSAFİR İŞÇİDEN GÖÇMENE

3.1. Göçün tarihçesi

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Alman ekonomisinin hızlı bir şekilde büyümesi ve buna paralel olarak da yeterli işgücü olmamasından dolayı ülkede işçi açığı ortaya çıkmıştır. Alman politikacılar bu sorunu yurt dışından işçi getirerek çözmeyi amaçlamışlardır. Bu düşünceyle Almanya ilk işgücü anlaşmasını İtalya ile (1955), daha sonra İspanya ve Yunanistan (1960), Türkiye (1961), Fas (1963), Portekiz (1964), Tunus (1965) ve eski Yugoslavya (1968) ile imzalamıştır. Türkiye'den işçi alımının en önemli nedenlerinden biri, Doğu Almanya'nın 13 Ağustos 1961' de Berlin Duvarının inşaatına başlamasıdır. Bu nedenle Batı ve Doğu Almanya arasında geçişlerin bir anda durması var olan işçi sıkıntısının daha da önemli boyutlara ulaşmasına neden olmuştur. Almanlar ülkelerine çalışmak üzere gelen insanları sadece geçici işçi olarak gördükleri için, Alman toplumunda Türkler misafir işçi olarak adlandırılmıştır. Bu düşünce çerçevesinde müzakerelerde, Türk işçilerinin Almanya'da sadece iki yıl süreyle kalmaları ve çalışmaları öngörülmüş, daha sonra yeni gelecek işçiler ile yer değiştirmeleri hedeflenmişti.⁵⁹

Fakat uygulanmak istenen bu strateji gerçekleşmemiş ve Alman işadamlarının istekleriyle 1964 yılında bu madde iptal edilip, Türk işçilerin Almanya'da daha uzun kalmalarının önü açılmıştır. Bu süreçte Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarının sayıları düzenli bir şekilde artmıştır. İstatistiki verilere göre 1961 yılında yalnızca 6.800 Türk vatandaşı Almanya'da ikamet etmekte iken, bu rakam 1971 yılında hızlı bir şekilde 652.000'e ulaşmıştır.⁶⁰ Beklenmedik bir şekilde gerçekleşen yoğun göç, Almanları farklı kararlar alma noktasına getirmiştir. Hem göç rakamlarındaki hızlı artış, hem de dünyadaki olumsuz ekonomik değişimler (1973 deki ekonomik bunalım), 23 Kasım 1973

⁵⁹ Almanca literatüründe daha çok "Rotasyon modeli" ifadesiyle de bilinir.

⁶⁰ Theo Sommer, *Leben in Deutschland. Wie man in Deutschland fremd ist*, http://www.zeit.de/2004/14/Leben_in_Deutschland_2fFremd_sein 25.03.2004, erişim tarihi: 03.03.2015.

yılında Federal Almanya'nın işgücü göçünü resmen durdurmasına neden olmuştur. Türk misafir işçilerinin %70'i ülkeye 1970-1973 yılları arasında gelmiştir. 1955-1973 yılları arasında ise Almanya'ya toplam 14 Milyon yabancı gelmiş ve aynı dönemde 11 Milyon yabancı ülkelere tekrar geri dönmüştür.⁶¹

Almanya'nın işgücü göçünü durdurma kararı, çalışma amacıyla gelmek isteyen Türk vatandaşlarının önünü bu dönem itibarıyla kapatmıştır. Ancak aile birleşimi hakkından yararlanan mevcut göçmenler, aile fertlerini Almanya'ya alarak bu ülkedeki Türk nüfusun artışının devam etmesini sağlamışlardır. Bu haktan yararlanan bölünmüş olan aileler tekrar birleşmeye başlamış ve Türklerin artık bu ülkede daha uzun kalacaklarının ilk sinyalleri verilmiştir. 1981 yılı itibarıyla Almanya'daki Türk nüfusu 1.998.534'e ulaşmış ve bu nüfusun %37'si Almanya'da doğmuştur.⁶² Artık bu ülkelerde doğan ve yetişen bir üçüncü kuşak olgusu meydana gelmiştir. Bu kuşak diğerlerinden farklı bir bağla buldukları ülkelere bağlandıklarından Türk toplumunun Almanya'daki konumu farklı bir boyuta taşınmıştır. Türkler bu gelişmeler neticesinde sosyal ve dini ihtiyaçlarını gidermek için, dernekler kurmaya başlamışlardır.

Nüfusun bu derecede artması Alman makamlarını göç konusunda yeni stratejiler geliştirmeye yöneltmiş ve 1981 yılında Türkiye'ye yurda dönüşü teşvik uygulaması gibi bir çalışmaya sevk etmiştir. Bu düşüncenin temelleri her ne kadar Sosyal Demokrat Parti (SPD) ve Hür Demokrat Parti (FDP) koalisyonunda atıldıysa da, uygulama CDU/CSU ve FDP Koalisyonu öncülüğünde gerçekleşmiştir. Bu düşünce ile ülkelere geri dönen yabancılara "geri dönüş primi" adı altında emekli sandığına ödenen meblağların iadesi ile geri dönüşleri teşvik edilmiş olacaktı.

Ancak uygulanan bu stratejiler Türk nüfusunun değişiminde herhangi bir rol oynamamıştır. Teşvik primi alarak geri dönenler olmasına rağmen, Türk nüfusunun demografik yapısı artık Alman nüfusunun demografik yapısına benzer özellikler göstermekteydi. 60'lı yıllarda daha çok tek yaşayan erkek profiline sahip olan misafir işçi

⁶¹ Rainer Geissler: **Die Sozialstruktur Deutschlands**, Wiesbaden, 2006. s.235.

⁶² Beauftragte der Bundesregierung für Ausländerfragen: **Daten und Fakten zur Ausländersituation. 20.Auflage**, Februar 2002.

nüfusu, süreç içerisinde aile birleşimiyle ülkeye gelen eşler ve çocuklarla birlikte Alman toplumunun aile yapısına yakın bir duruma gelmiştir. Bu gelişmeler neticesinde, vatandaşlarımızın ülkelerine geri dönmeleri daha uzun bir sürece yayılmakta ve nüfus düzenli bir şekilde artmaktaydı.

Bunun nedeni ise;

- Doğum oranının Türk vatandaşları arasında yüksek olması
- Aile birleşimi kapsamında Türkiye'den yeni göçlerin olması
- Çocukların eğitim durumları göz önünde bulundurularak Türkiye'ye ilk etapta geri dönmek istememeleri gösterilmektedir.

Alman İstatistik Kurumu'nun verilerine göre 2014 yılı sonunda Federal Almanya'da toplam 8,15 Milyon yabancı yaşamakta ve Türkler 1.527 Milyon nüfus ile yabancılar arasındaki en büyük grubu oluşturmaktaydı.⁶³ Bu istatistik çifte vatandaş ya da Alman vatandaşı olan Türkleri içermemektedir.

Bugün Federal Almanya'nın demografik yapısında gelinen nokta ise ayrı boyut kazanmıştır. Buna göre; Almanya'da yabancı sayısı 15,6 milyona ulaşmış olup toplumun yüzde 20' si yabancı uyruklu insanlardan oluşmaktadır. Bu demektir ki her beş vatandaştan biri ya yabancı, ya da köken olarak yabancı uyrukludur. Türkler, yabancılar arasında en büyük orana sahip grup durumundadır. 2009 yılında Berlin'de bulunan nüfus ve kalkınma enstitüsünün araştırmasına göre Almanya'nın nüfusunun yüzde 3,4'ü Türklerden oluşmaktadır.⁶⁴ 2,8 milyon Türkün yaklaşık yarısı Almanya'da doğmuştur. Bu rakamlar, artık Almanya'daki Türklerin misafir işçi statüsünden yerleşik konuma geçtiklerine dair bir kanıttır. Almanya Türkleri yarım asırlık göç sürecinden sonra artık toplumun bütün kademelerinde roller üstlenerek, ülkenin vazgeçilmez bir parçası haline gelmişlerdir.

⁶³ Federal Almanya İstatistik Dairesi, Anzahl der Ausländer in Deutschland nach Herkunftsland 2014, <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/1221/umfrage/anzahl-der-auslaender-in-deutschland-nach-herkunftsland/>, erişim tarihi: 03.03.2015.

⁶⁴ Franziska Wöllert, **Ungenutzte Potenziale**, Berlin, 2009, s.18.

3.2. Demografik Yapı

Federal Almanya İstatistik Dairesi'nin verilerine göre, 2011 yılında ülkedeki 81,75 milyonluk nüfusunun 15,7 milyonu (yaklaşık %20'si) göçmen arka planına sahiptir. Bunlar arasında en büyük grubu oluşturan Türklerin nüfusu 2,96 milyondur. Bunlardan 1,6 milyonu halen Türk pasaportu taşımaktadır. Öte yandan, Türkler arasında Alman vatandaşlığına geçiş yıllardır devam etmektedir; 2011 yılında 28.313 Türk Alman pasaportu almıştır. Vatandaşlığa geçen Türklerin sayısı artmaya devam edeceği düşünülmektedir, zira çifte vatandaşlığın Türklere yasak olduğu ülkede 2000 yılından beri uygulanmakta olan "Opsiyon Modeli" sonucunda Türk gençlerinin %98'i, 23 yaşına geldiklerinde herhangi bir başvuru yapmaya gerek kalmadan Alman vatandaşı olmaktadır. 2011⁶⁵ yılı rakamlarıyla, Almanya'daki Türklerin %40'ı bu ülkede doğmuştur.⁶⁶ Ülkenin yaş ortalamasının hayli altında bir ortalamaya sahip olan Türk nüfus arasında okul öncesi ya da okul çağında olanların sayısı 600 bin civarındadır.

Tablo 3: Alman Vatandaşlığına Geçen Türk Vatandaşlarının Sayısı (2012)

Başkonsolosluk Bölgesi	Alman Vatandaşlığına Geçenlerin Sayısı
Berlin	2.040
Düsseldorf	2.350
Essen	2.266
Frankfurt	3.748
Hamburg	1.973
Hannover	3.418
Karlsruhe	2.016
Köln	3.165
Mainz	1.163
Münih	2.221
Münster	1.885
Nürnberg	1.500
Stuttgart	1.722
TOPLAM	29.467

(Kaynak: T.C. Berlin Büyükelçiliği 2012 Sayısal Veriler)

⁶⁵ Wundersamer Zuwachs, <http://www.sueddeutsche.de/politik/zahl-der-deuschtuerken-wundersamer-zuwachs-1.1589719>, erişim tarihi: 05.03.2015.

⁶⁶ Heiko Geiling/Daniel Gardemin/Stephan Meise/ Andrea König, **Migration-Teilhabe-Milieus**, Spätaussiedler und türkeistämmige Deutsche im sozialen Raum, VS Verlag für Sozialwissenschaftler, Wiesbaden, 2011, s.68.

Tablo 4: Alman Vatandaşlığına Geçen Türk Vatandaşlarının Sayısı (1972-2011)

Yıllar	Alman Vatandaşlığına Geçenlerin Sayısı
1972-1979	2.219
180-1989	10.361
1990	2.034
1991	3.529
1992	7.377
1993	12.915
1994	19.590
1995	31.578
1996	46.294
1997	42.240
1998	59.664
1999	103.900
2000	82.861
2001	76.573
2002	64.631
2003	56.244
2004	44.465
2005	32.661
2006	33.388
2007	28.861
2008	24.449
2009	24.647
2010	26.192
2011	28.103
TOPLAM	858.500

(Kaynak: T.C. Berlin Büyükelçiliği 2012 Sayısal Veriler)

3.3. Ekonomi ve İstihdam

Birinci kuşak Türk göçmenler istisnaları olmakla birlikte herhangi bir mesleki eğitimleri olmayan, kalifiye işgücü gerektirmeyen işgücü açığını kapatmak için memleketlerini terk edip Almanya'ya göç eden kişilerden oluşmuştur.

Dünyadaki teknolojik değişimin sonucu olarak, daha çok teknik ve meslek eğitimi gerektiren istihdam alanları açılması ve küresel ekonominin olumsuz gelişmelerine paralel olarak işsizlik her ülkede olduğu gibi Almanya'da belli değişimleri gerekli kılmıştır. Üretime dayalı bir ekonomik sisteme sahip olan ülkenin, üretim maliyetini azaltmak için tesislerini insan gücü gerektirmeyen otomasyon sistemine geçirmesi vasıfsız işgücüne olan ihtiyacı azaltmıştır.

Bugünün Almanya'sında Türklerin en önemli sorunlarının başında işsizlik gelmektedir. 80.357 erkek, 65.523 kadın olmak üzere toplam 145.880 işsiz Türk vardır. En yüksek sayıda işsizlik 25-50 yaş grubu arasındadır (111.161). Ülkede yaşayan işsiz yabancıların sayısı toplam 462.046'dır. Türkler maalesef yabancılar arasında işsizlik oranı %31,6 ile en yüksek olan grubu oluşturmaktadır.⁶⁷ Buna karşılık Federal İş Ajansın 2011 verilerine göre Sigortaya tabi çalışan Türk vatandaşların sayısı 504.511'dir.⁶⁸

Bu olumsuz tabloya rağmen ekonomik alanda olumlu gelişmeler de mevcuttur. Almanya'daki Türk işletmecilerin Almanya'daki yatırımları 7,8 milyar Avrodur. 50 yıllık süreç içerisinde şu anda gelinen noktada Türk işverenlerin sayısı 70.000'e ulaşmıştır. Türk işletmelerinin sağlamış olduğu istihdam 350 bin kişi olmakla beraber, bu işletmelerin yıllık cirosu 38 milyar Avrodur.⁶⁹ Hizmet sektöründen, sanayi üretimine kadar birçok alanda başarılı Türk işletmeleri mevcuttur. 50 yıl önce misafir işçi olarak Almanya'ya çalışmaya giden Türkler bugün itibariyle artık Alman toplumunda göçmen (Migrant) olarak adlandırılmaktadır.

Türk kökenli girişimcilerin gerçek faaliyet gösterdiği alanlar ile kamuoyundaki imajları arasında büyük bir uçurum mevcuttur. Kamuoyunca döner büfesi sahibi veya manav olarak algılanan Türk girişimcilerin son yıllardaki gelişimi bu algılama tezini çürütmektedir. Son 20 yıl içerisinde Türk girişimcilerde sayısal olduğu kadar, niteliksel bir gelişim de söz konusudur. Küçük büfeler restoranlara, dönerciler büyük imalathanelere, uçak bileti satıcıları ise hizmet içeriği geniş seyahat acentelerine dönüşmüştür.⁷⁰

⁶⁷ Federal İş Ajansı: Haziran 2011, Berlin.

⁶⁸ T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Bilgi Notu, Ankara, 2012.

⁶⁹ T.C. Berlin Büyükelçiliği Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müşavirliği: 2011 Sayısal Veriler ve Bilgiler.

⁷⁰ T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: **50. Yılında Göç**, Ankara 2011.

3.4. Eğitim

Alman eğitim sisteminde ilkokuldan sonra Türkiye’de olduğu gibi ortaokul ve lise ayrımı yapılmamaktadır. Burada ilkokuldan sonra orta öğretimdeki okullar Hauptschule, Realschule, Gymnasium ve Gesamtschule’den oluşmaktadır. 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Almanya genelinde Orta öğretimde toplam 8.420.087⁷¹ öğrenci eğitim görmektedir. 2012-2013 eğitim-öğretim yılına göre öğrenci toplam öğrenci sayılarında %3,2’lik bir düşüş yaşandığı görülmektedir.

2013-2014 eğitim-öğretim yılında Türk öğrencilerin sayıları ise 244.372’dir.⁷² 2012-2013 eğitim-öğretim yılında ise 244.372 Türk öğrenci alman eğitim sisteminde eğitim görmekteydi. İstatistiki verilerde Türk öğrenci ve Türk kökenli bilgileri ayrı tutulmadığından dolayı, verilerde sadece Türk vatandaşlığına sahip olan öğrenciler yer almaktadır. 2012 yılında Eyalet eğitim bakanları toplantısında (Kultusministerkonferenz) alınan karara göre alman öğrencilerin istatistiki verilerinde kökeni de ayrıca tutulacağı kararı alınmıştır. Her eyaletin eğitim bakanlığı kendi verilerini oluşturmakla mükelleftir.

Almanya’da orta öğretimde eğitim gören toplam öğrencilerin %2,8 Türk öğrencilerden oluşmaktadır.

Almanya’da 2013-2014 eğitim-öğretim yılında toplam 2.616.881 Üniversite öğrencisi eğitim görmektedir. Türk öğrenci sayısı ise 28.501⁷³ öğrenci eğitim görmektedir. Bu da yaklaşık %1,4’e tekabül etmektedir. Son yıllara göre üniversitede eğitim gören gençlerimizde artış olduğu görülmektedir. Fakat oran olarak yükseköğrenim yapabilen Türk gencin sayısı Alman gençlerine göre halı hazırda düşüktür.

⁷¹ Anzahl der Schüler/innen an allgemeinbildenden Schulen in Deutschland im Schuljahr 2013/2014 nach Bundesländern, <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/1321/umfrage/anzahl-der-schueler-an-allgemeinbildenden-schulen/>, erişim tarihi: 05.03.2015.

⁷² Ausländische Schüler/innen nach Staatsangehörigkeit, <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/BildungForschungKultur/Schulen/Tabellen/AuslaendischeSchuelerStaatsangehoerigkeit.html;jsessionid=399DF9F604A4208ADC1A9001CAD24725.cae1>, erişim tarihi: 05.03.2015.

⁷³ Datenreport2013, https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Datenreport/Downloads/Datenreport2013.pdf?__blob=publicationFile, erişim tarihi: 05.03.2015.

3.4.1. Türkçe ve Türk Kültürü Dersleri

Yurtdışında yeni nesil Türkler anadillerini hızla unutmaktadır. Toplumsal ilgisizliğin yanında Türkçe'nin resmi okullarda ders müfredatında yer almaması bu durumu olumsuz etkilemektedir. Federal Almanya'da yaşayan yeni nesil Türkler kendi anadillerini kaybetmenin yanında Almanca öğreniminde de sıkıntılar yaşamaktadırlar. Bilimsel araştırmalar kendi dillerini öğrenen yabancıların Almancayı da iyi derecede öğrendiklerini göstermektedir. İki ülke arasında ticari ve kültürel ilişkilerde köprü vazifesi gören Türklerin Türkçeyi unutmaları her iki ülke açısından da bir kayıp olacaktır.

Ders müfredatında Türkçe'nin yer alması ve okul başarısına etki etmesi Türkçeye olan ilgiyi arttıracaktır. Çift dilli anaokullarının kurulması ve teşvik edilmesi her iki dile de hâkim bireylerin yetişmesini sağlayacaktır. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı 2011 yılından itibaren, Anadilde eğitim ve Türkçe'nin yaygınlaşması konusunda çalışma yapan Sivil Toplum Kuruluşlarına Mali Proje Desteği sağlamaktadır.⁷⁴

Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkçe'nin korunmasına yönelik çalışmalar yapmakta ve alandaki Sivil Toplum Kuruluşlarına proje destekleri vermektedir.

Son dönemde Avrupa'daki bazı ülkelerin göçmen politikalarındaki değişiklikler Türkçe'nin öğretilmesi ile ilgili yapılan çalışmaları da etkilemiştir. Türkçe derslerine yönelik uygulama değişikliğinin en büyük nedenlerinden biri ülkelerin uyum-entegrasyon politikalarıdır. Göçmenlerin uyumsuzlukları dil bilmemelerine bağlanmaktadır. Ayrıca göçmen çocukların eğitim sistemi içerisindeki başarı düzeylerinin düşüklüğü yine ülke dilinin bilinmemesiyle bağdaştırılmıştır. Oysa son dönemde yapılan araştırmalarda dilin bilinip bilinmemesinden ziyade annenin eğitimi ve ailenin geliri gibi birçok sosyal etmenin başarıyı daha çok etkilediği ortaya çıkmıştır.

Başta Hollanda olmak üzere bazı ülkeler okullarda Türkçe ve diğer göçmen dilleri için verilen desteği kaldırmıştır. Almanya'da birçok eyalet Türkçe derslerinin sorumluluğunu konsolosluklara devretmektedir. Ülkeler büyük bir kısmı kendi vatandaşları da olan bu

⁷⁴ T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı: YTB Sivil Toplum Destekleri, erişim tarihi: <http://www.ytb.gov.tr/tr/manset-haber/1897>, 19.03.2015.

insanların en doğal hakları olan dil ve kültür aktarımı konusunda duyarsız kalmaktadır. Bu çerçevede ülkelerin Türkçe derslerine yönelik uygulamaları aşağıda belirtilmiştir.

Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın özellikle 3. ve 4. neslin Türkçe eğitim ve Türk kültürü bilgileri giderek zayıflamaktadır. Yurtdışında yaşayan yaklaşık 6,5 milyon Türk kökenli insanlarımızın profilini incelediğimizde, bunların 1.172.729 0-18 yaş grubundan oluşmaktadır. Dolayısıyla bu gençlerimizin yaklaşık %20'si yaşadıkları ülkelerde doğmuşlardır. İstatistiki verileri göz önünde bulundurarak yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın Türkçe eğitim konusu ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir.

Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarımızın çocuklarının eğitim sistemi içerisinde istenilen düzeyde değildir. Bu sorunun temelinde birçok pedagojik, sosyal ve ekonomik nedenin olduğu bilinmekle birlikte ilköğretime yetersiz düzeyde bir dil bilgisiyle başlamanın da sorunun önemli bir parçası olduğu düşünülmektedir.

Bu sebeple okul öncesi 3 yıllık bir anaokulu sürecinin bu dezavantajlı durumu büyük ölçüde ortadan kaldıracığı tahmin edilmektedir.

Almanya'da yaklaşık 3 milyon Türk kökenli insanımız yaşamakta olup, 700.000 Türk kökenli öğrenci Alman okullarında öğrenim görmektedir. Alman Federal İstatistik Dairesi verilerine göre de Türkler, Almanya'daki göçmenler içinde en kalabalık grubu temsil etmektedir. Bütün bu verilere bakarak Almanya'daki Türklerin Türkçe öğrenimine olması gerektiği ölçüde ulaşamadığını görmekteyiz.

Almanlar örneğin Sorbların (Almanya'da yaşayan bir azınlık grup) konuştuğu Sorbça'yı azınlık dili olarak görmekte ve maddi olarak desteklemektedir, ancak Türklerin sayısı Sorblardan kat kat fazla olmasına rağmen Türkçe bir azınlık dili olarak kabul edilmemekte ve Türkçe öğretimi Almanlar tarafından desteklenmemektedir.

Alman eğitim sisteminde bir öğrencinin üniversiteye gidebilmesi için en üst derece okul olan Gymnasium'a devam etmesi gerekir ve bunun kararı sınıf öğretmeni tarafından 4. Sınıfta verilmektedir. Bu kararda en önemli bağlayıcı unsur Almanca edinimi olduğu için, öğrenciler 1. Sınıftan itibaren Almanca öğrenimi konusunda büyük bir baskı altına alınmaktadır. Bu durum Türkçe öğrenimini arka plana atmakta ve dil edinimi konusunda en verimli dönem olan ilk öğrenim dönemi Türkçe öğrenimi açısından verimsiz geçmektedir.

Türkçeyi ailesinde ve ilkokul döneminde yeterli düzeyde öğrenemeyen çocuklar hiçbir zaman düzgün Türkçe konuşmamaktadırlar.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1.627 Türkçe öğretmeni ve 112 okutman yurtdışında eğitim vermek amacıyla görevlendirmiştir. Almanya'da ise toplam 497 öğretmen ve 9 okutman görev yapmaktadır.⁷⁵

Türk Dili ve Kültürü Sınıflarına Devam Eden Çocukların Sayısı 2011/2012 öğretim yılı itibariyle 115.000'dir.⁷⁶ Milli Eğitim Bakanlığı himayesinde yurtdışında 2013-2014 eğitim-öğretim faaliyeti gösteren okullarımızın (Türk Cumhuriyetleri hariç) öğrenci sayıları toplam: 6523 tür .

3.5. Siyasal Katılım

Türklerin Almanya siyasetine olan ilgileri hakkındaki veriler, 50 yıllık geçmişi ve Almanya'daki nüfusu göz önüne alındığında, siyasal katılım anlamında güçlü bir konumda olmadıkları izlenimini oluşturmaktadır. Ancak ülkede kalıcı olma duygusunun göçün başlangıcından çok sonra oluştuğu dikkate alınırsa, bu alanda kaydedilen ilerlemelerin aslında gayet önemli ve olumlu olduğu görülecektir.

Türklerin artık Almanya siyasetinde önceki dönemlere göre daha fazla yer bulmaya başladığı görülmektedir. Bunda, yükseköğretimini bu ülkede almış olanların payı büyüktür. 2009 yılı Federal Meclis seçimlerinde beş Türk kökenli Milletvekili üç ayrı siyasi partiden parlamentoya girmeye hak kazanmıştır. Eyalet Meclislerinde ise 2011 sonu itibariyle toplam 36 parlamenter bulunmaktadır. Alman siyasetinde önemli yerlere sahip partilerde eş başkanlık, başkan yardımcılığı, üst düzey yöneticilik, eyalet hükümetlerinde bakanlık veya müsteşarlık, belediye başkanı, yardımcısı ya da belediye meclis üyeliği görevleri yürüten Türk asıllı siyasetçiler bulunmaktadır. Bu rakamların artması ve başarıların diğer eyaletlere yayılması önünde olumlu gelişmeler mevcuttur. Örneğin daha önce Türk asıllı kimsenin giremediği Bavyera Parlamentosu için 15 Eylül 2013'de

⁷⁵ MEB 08.10.2013 resmi rakamları.

⁷⁶ T.C. Berlin Büyükelçiliği Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müşavirliği, 2012 Yılı Sayısal Veriler ve Bilgiler.

yapılacak seçimlerde ilk kez Türk bir aday seçilebilecek yerden yarışacaktır.⁷⁷

Siyasete girme konusundaki bu olumlu seyre karşın, Türklerin Almanya'daki siyasi konulara ilgi göstermekte zayıf kaldıkları ve oy kullanma oranlarının düşük olduğu yönünde eleştiriler medya sıklıkla yer bulmaktadır.

3.6. Türk Sivil Toplum Kuruluşları

Türklerin yurtdışında kurduğu sivil toplum kuruluşlarının en fazla olduğu ülke şüphesiz Almanya'dır. Bu ülkede, ağırlıklı olarak Türklerin başında olduğu STK sayısı binlerce ifade edilmekte, ancak mevcut rakamlar bilinmemektedir. Bunda, basit bir prosedüre sahip olan dernek kurup feshetmede yaşanan hareketliliğin yanında, Alman vatandaşı Türklerin kurduğu yeni derneklerin "yabancı dernekleri" statüsünde olmaması da nihai sayının bilinmesini zorlaştırıcı bir etkidir.

3.6.1. Faaliyet Alanları

Birleşmiş Milletler tarafından faaliyet alanlarına göre yapılan sınıflandırma çerçevesinde, Türkler tarafından en fazla kurulan ve faal olan dernekler din başlığı altındaki cemaat dernekleridir. "Cami derneği" olarak da adlandırılan bu yapıların neredeyse tamamı, 1970 ve 80'li yıllarda Köln'de kurulmuş olan çatı kuruluşlarına bağlıdır.

Federal Aile Bakanlığı'na göre ülkedeki tüm Müslüman topluluklara ait 2.200 civarında cami derneği mevcuttur.⁷⁸ TAM'ın KRV ile ilgili yayınladığı 2011 raporunda yer alan anket sonuçlarına göre, en az bir derneğe üye olan Türklerin %53'ü dini organizasyonlara üye iken, ikinci sırada gelen kültürel amaçlı derneklere üye olanların oranı %22 civarındadır.⁷⁹ Dini organizasyonlar ile kastedilen cami dernekleri, verdikleri dini hizmetin yanında, bünyelerinde lokal gibi tesis bulundurmakta ve birer sosyal-kültürel merkez işlevini

⁷⁷ Süddeutsche Zeitung: 15.11.2013.

⁷⁸ Federal Aile, Kadın ve Gençlik Bakanlığı: **Verbände Türkeistämmiger in Deutschland**, Berlin, 2013.

⁷⁹ Martina Sauer: **Integrationsprozesse türkeistämmiger Migrantinnen und Migranten in Nordrhein-Westfalen**. Essen: Stiftung Zentrum für Türkeistudien, Essen, 2012.

görmektedir. Dolayısıyla bu dernekler, aslında kültürel ve sosyal faaliyetler sınıfına rahatlıkla girebilecek düzeyde işlev kazanmışlardır.

3.6.2 Federal Düzeydeki Kuruluşlar

Almanya'daki Türk STK'ları hakkında önemli bir konu da federal düzeydeki çatı kuruluşlarıdır. Genelde birlik ya da federasyon olarak adlandırılan bu kuruluşların en büyükleri, yukarıda bahsedilen cami dernekleri bünyesinde barındıran oluşumlardır. Bunun yanında çeşitli siyasi ve mezhepsel görüşlerin öne çıktığı dernekler arasında Almanya çapında yaygın teşkilatlanmaya sahip olanlar vardır. Ayrıca ülke çapında örgütlenmiş işadamları dernekleri de bu düzeydeki Türk STK'ları arasında sayılabilir.

Türk toplumun federal düzeydeki örgütlenme türleriyle ilgili yapılmış bir sınıflandırma bazı örnekleriyle birlikte şöyledir:⁸⁰

- Ekonomik Anlamda Örgütlenmeler: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD), Avrupa Türk İşadamları ve Sanayicileri Derneği (ATİAD),
- Eğitim Amaçlı Örgütlenmeler: Türk Veli Dernekleri Federasyonu (FÖTED), Türk Üniversiteler Derneği (Türk Ünid)
- Sosyal Haklar ve Sivil Toplum Amaçlı Örgütlenmeler: Almanya Atatürkçü Düşünce Derneği (AADD), Almanya Türk Toplumu (TGD), Avrupalı Türk Demokratlar Birliği (UETD)
- Siyasal Örgütlenmeler: Sosyal Demokrat Halk Dernekleri Federasyonu (HDF), Hürriyetçi Türk-Alman Dostluk Cemiyeti (Hür-Türk)
- Dini ve Milli Kimlik Temelinde Örgütlenmeler: Diyanet İşleri Türk-İslam Birliği (DİTİB), İslam Toplumu Milli Görüş (İGMG), İslam Kültür Merkezleri Birliği (VİKZ), Avrupa Türk İslam Birliği (ATİB), Avrupa Türk-Kültür Dernekleri Birliği (ATB), Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu (AABF)

⁸⁰ Erkan Perşembe: **Almanya'da Türk Kimliği. Din ve Entegrasyon**, Araştırma Yayınları, Ankara, 2005, s.127.

3.6.3. STK'ların ve Birbirini İkame Etme

Türk toplumundaki çatı örgütlenmelerinin genelde siyasi, dini ve etnik baz da ayrışarak gerçekteştiği görölmektedir. Benzer tutum, bağımsız yerel STK'lar arasında da görölebilmektedir. Bunun bir sonucu olarak, ölkede aynı şehirlerde olup benzer faaliyetlerde bulunulan çok sayıda dernek vardır. Bu durum aslında Türk toplumu içerisindeki farklılığın da bir göstergesidir.

Birbirini ikame edecek çok sayıda derneğin ve çatı kuruluşunun varlığının temelinde, Türkiye kaynaklı siyasi ayrılıklar önemli rol oynamıştır. Bu dönemde Türkiye'de yaşanan ideolojik ayrışma etkisindeki sivil yapılanmalarına da yansımış, Türkiye uzantılı kültürel ve ideolojik temelli STK'lar, uzun süre Türkler arasında birleştirmekten ziyade ayrışmaya yol açmıştır. Özellikle gerektiğinde birlikte hareket etme prensibine sahip olan sivil toplum anlayışıyla çelişen bu durum, Türk STK'larının hayatlarını aksak bir şekilde devam ettirmelerine neden olmuştur. Türkiye'den kaynaklanan bu ayrışmanın devam etmesi, Türklerin içinde yaşadıkları Batı Avrupa ölkelerinde ortak alanlarda birlikte hareket ederek etkili bir lobi yapmalarının önünde büyük bir engel olmuştur

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYUM POLİTİKASININ YANSIMALARI

4.1. Sünnet Yasağı

Köln Eyalet Mahkemesi (Landgericht Köln) 07.06.2012 tarihinde verdiği kararla (Az. 151 Ns 169/11) Müslüman bir çocuğu sünnet eden doktorun hukuka aykırı yaralama suçu işlediğine hükmetmiştir. Mahkeme kararında erkek çocuklarının anne babanın rızasıyla sünnet ettirilmesi fiilinin sünneti gerçekleştiren doktor bakımından vücut bütünlüğü hakkına (Das Recht auf körperliche Unversehrtheit) müdahale ederek ‘bıçakla adam yaralama’ suçu teşkil ettiği ancak doktorun gerçekleştirdiği eylemin suç olduğunu bilememesi dolayısıyla doktora ceza verilemeyeceğine hükmetmiştir.

Karara konu olan vakada bir doktor dört yaşındaki bir çocuğu ebeveyninin isteği üzerine sünnet etmiştir. Ancak sünnetten itibaren iki gün geçmesine rağmen çocuktaki kanamanın durmaması üzerine anne çocuğu hastaneye götürmüş ve bu vesileyle savcı durumdan haberdar olarak doktora karşı yaralama davası açmıştır. Köln ilk derece mahkemesi ebeveynin sünnete rızası olduğu gerekçesiyle doktorun cezalandırılmayacağı hükmüne varmıştır.⁸¹ Kararın savcı tarafından temyizi üzerine üst derece mahkemesi olan Köln Eyalet Mahkemesi doktorun cezalandırılmayacağı konusunda ilk derece mahkemesi kararını onamakla birlikte kararını tamamen farklı gerekçeler üzerine bina etmiştir. Mahkeme kararında yalnızca somut vakayla sınırlı kalmamış bütün sünnet müessesesini muhakemeye tabi tutmuştur. Mahkeme, sünnet uygulamasında din özgürlüğü ve vücut bütünlüğünün korunmasının birbiriyle çakışan değerler olarak ortaya çıktığını ve vücut bütünlüğünün din özgürlüğünden daha üstün bir değer olduğunu, dolayısıyla çocuğun sünnet ettirilmesinin din özgürlüğü kapsamında savunulamayacağı belirtmiştir. Mahkeme ayrıca çocuğun özgürce dini tercih yapması bakımından telafisi mümkün olmayan bir durum ortaya çıkardığı gerekçesiyle sünnete ancak çocuğun reşit olduktan sonra kendisinin karar verebileceği, dolayısıyla ebeveynin kararıyla çocuğun sünnet edilemeyeceği neticesine varmıştır. Mütalaaları sonucunda anne babasının muvafakatiyle çocuğu sünnet eden doktorun bıçakla adam yaralama ve vücut bütünlüğüne

⁸¹ Beschneidung aus religiösen Gründen ist strafbar, <http://www.spiegel.de/panorama/justiz/religioes-motivierte-beschneidung-von-jungen-ist-laut-gericht-strafbar-a-841084.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

müdahale suçu işlediğini ancak sünnetin suç olduğunu bilmediği için cezalandırılmasına yer olmadığı hükmüne varmıştır. Mahkeme kararı iki tarafça da temyiz edilmeyerek kesinlik kazanmıştır.⁸² Mahkemenin sünneti suç sayan kararı birçok yönden hukuka aykırılık teşkil etmektedir.

4.1.1. Kararın Değerlendirmesi

Erkek çocuklarının sünnet edilmesi farklı dinlerce kabul görmüş milyarlarca insan tarafından itirazsız bir şekilde hatta şölenler eşliğinde tatbik edilmiş ve modern tıbbın da sağlık nedeniyle uygulanmasını tavsiye ettiği bir gelenektir. Başlangıcı 3.000 yıl öncesine uzanan sünnet geleneği o tarihten günümüze kadar dünyanın birçok kıtasında, değişik anlam dünyalarının hâkim olduğu farklı zaman dilimlerinde kesintisiz olarak uygulanmış ve birbirinden farklı kültürlere mensup milletlerce sahip çıkılarak nesilden nesile büyük bir özenle taşınmıştır. Dünya coğrafyasının büyük bir bölümünde ve dünya nüfusunun üçte biri tarafından kabul görüp uygulanan sünnet geleneğinin 3.000 yıllık tarihi boyunca, azınlık grup ve kültürleri yok etmeyi amaçlayan bazı ortaçağ despot rejimleri ve yakın zamandaki ırkçı totaliter yönetimleri dışında hiçbir idare tarafından suç olarak görülüp yasaklanma yoluna gidildiği kaydedilmemiştir. Dünyanın farklı büyük dinleri ve milletleri tarafından kabul edilmiş, birçok millet ve toplum tarafından inanç ve kültürlerinin bir gereği olarak uygulanmış, aidiyet sembolü olarak görülmüş ve modern tıp tarafından da tavsiye edilmiş olan bir uygulama hakkında bir eyalet mahkemesi hâkimi tarafından, bıçakla yaralama ve çocuğa karşı şiddet olarak tanımlanıp suç sayılabilmesi hukukun genel mantık ve felsefesiyle bağdaşmamaktadır.⁸³

Avrupa Hukukunun temelini teşkil eden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 9. maddesi ve Alman Anayasasının 4. Maddesi din özgürlüğünü, temel insan hakkı olarak garanti altına almaktadır. Buna göre din özgürlüğü insanların kendi inançlarını ya da dünya görüşlerini serbestçe oluşturma, seçebilme ve seçtiği dinin gereklerine göre yaşayabilme haklarını kapsamaktadır. Din özgürlüğü aynı zamanda inançlara göre oluşturulmuş kültürlerin de

⁸² Fatih Nişancı, T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Bilgi Notu, Ankara, 2014.

⁸³ A.g.e. Nişancı (2014).

serbestçe tatbik edilme hakkını ihtiva etmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) din özgürlüğünü garanti altına aldıktan sonra din özgürlüğünün ne şekilde ve hangi hallerde kısıtlanabileceğini de açıkça belirtmiştir. AİHS Madde 9/2'ye göre: Din veya inanç özgürlüğü, ancak bir kanunla ve kamu güvenliğinin, kamu düzenin, genel sağlığın veya ahlakın, ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için demokratik bir toplumda zorunlu tedbirlerle sınırlanabilir.⁸⁴

Bu maddeye göre din özgürlüğüne müdahalenin meşru olabilmesi için:

- a. Müdahale Kanunla öngörülmüş olmalı
- b. Kanun yeterince açık olmalı ve keyfi olmamalı
- c. Kanun Madde 9/2'de öngörülen amaçlardan birine yönelik olmalı (Kamu güvenliği, kamu düzeninin korunması, sağlık, genel ahlak ve hakların korunması, başkalarının özgürlüğü)
- d. Demokratik toplumda böyle bir müdahale gerekli olmalıdır.

Müslümanların inançlarının gereği olarak tatbik ettikleri sünnet geleneği Avrupa Hukuku'nun temelini teşkil eden AİHS'nin 9. maddesinde açıkça yer aldığı ve yukarıda izah edilen şekliyle ancak sınırlı hallerde ve kanunla sınırlandırılabilir. Oysaki Köln Eyalet Mahkemesi, sünnetin suç sayılması için AİHS'de belirtilen şartların varlığını yeterli derecede incelemeyeceği gibi dini özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği hükmünü de açıkça ihlal etmiştir.

Almanya'da her yıl binlerce Müslüman ve Yahudi çocuğunun sünnet edilmektedir. İnançları gereği Müslüman ve Yahudilerce Almanya'da onlarca yıldır aleni bir şekilde gerçekleştirilen sünnet geleneği Almanya'nın tıbbi müdahaleyle yetkili birim ve şahısları tarafından yürütülmektedir. Almanya'da yaklaşık olarak 6 milyon Müslüman ve Yahudi topluluğu tarafından benimsenip yıllardır uygulanan sünnete karşı şimdiye kadar yasama, yürütme ve yargı makamlarınca da herhangi bir müdahalede bulunulmamış ve bu haliyle sünnet Almanya'da yerleşik bir uygulama (sozialadäquat) vasfını kazanmıştır. Din özgürlüğünün bir gereği olarak Almanya toplumunun bir kesimi tarafından icra edilen ve şimdiye kadar hukuk ve sağlık açısından hiçbir itiraz ve engellemeye maruz kalmayarak Almanya'da yerleşik bir uygulama haline gelmiş olan sünnetin 'hangi gerekçeyle olursa olsun' suç olarak kabul

⁸⁴ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf, erişim tarihi: 05.03.2015.

edilebilmesi bu durumda ancak bir kanunla mümkün olabilir. Bir Eyalet Mahkemesinin yorumuyla sünnetin suç sayılarak yasaklanması ve onbinlerce insanın suçlu konumuna sokulması Almanya Anayasası'nın 'Bir eylem ancak kanunla suç olduğu belirlendiği takdirde cezalandırılabilir'⁸⁵ hükmünü içeren 103. maddesini ve Alman Ceza Kanununun 'Kanunsuz suç olmaz' şeklindeki 1. maddesini⁸⁶ ihlal etmektedir. Köln Eyalet Mahkemesi, muhakemesinde yalnızca önüne gelen vakayla sınırlı kalmayıp bütün sünnet müessesesini suç sınıfına sokması, anayasa ve ceza kanunu ile getirilmiş olan 'hâkim yorumla suç oluşturamaz' yasağını ihlal etmiştir. Sünneti suç sayan bu yorumuyla hâkim aslında, Almanya'da aleni bir şekilde ve her yıl binlerce kişinin uyguladığı sünnet hakkında şimdiye hiçbir işlem yapmayan emniyet ve yargı birimlerinin de 'suçu engellemeyerek suç işlediğini söylemiş olmaktadır.

Almanya'da müesses bir uygulama hüviyeti kazanmış olan sünnet uygulamasını yaralama suçu (Körpverletzung) sayan kararıyla Köln Eyalet Mahkemesi dini özgürlüklerin ancak kanunla ve belli hallerde sınırlama getirebileceği şeklinde açık hükmünü ihtiva eden AİHS Madde 9/2'yi ihlal ettiği gibi Alman Anayasasının hakimlere getirdiği 'yorumla suç ihdas edilemez' kuralını da ihlal ederek bir yetki gaspında bulunmuştur.

Köln Eyalet Mahkemesi, "çocuğun vücut bütünlüğüne müdahale edildiği ve çocuğun daha sonra dini tercih yapmasına engel teşkil edeceği için çocuğun anne babası tarafından sünnet ettirilmesinin telafisi mümkün olmayacak bir durum ortaya çıkardığı" gerekçesiyle suç teşkil ettiği ve bu durumda din özgürlüğünden bahsedilemeyeceği kararına varmıştır.

Köln Eyalet Mahkemesi kararında sünnetin vücut bütünlüğüne ne tür bir müdahale teşkil ettiğine dair hiçbir değerlendirme yapmaksızın ve teknik bilgiye başvurmaksızın anne babanın muvafakatine dayanarak çocuğu sünnet eden doktorun yaralama suçu irtikâp ettiği hükmüne varmıştır.

Oysaki Eyalet Mahkemesinin sünneti suç olarak görmeye istinat ettiği Ceza Kanununun 223. maddesi⁸⁷ yaralama suçunu bir başkasının bedenine kötü muamele yapma ya da sağlığını

⁸⁵ Das Grundgesetz (GG), Artikel 103 Paragraf 2, <http://dejure.org/gesetze/GG/103.html>, erişim tarihi: 27.03.2015.

⁸⁶ Strafgesetz (StGB) Artikel 1, <http://dejure.org/gesetze/StGB/1.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

⁸⁷ Strafgesetz (StGB) Artikel 223, Wer eine andere Person körperlich mißhandelt oder an der Gesundheit schädigt.

bozma şeklinde tanımlamaktadır. Sünnet ailenin muvafakatiyle sağlıklı ortamlarda doktorlar marifetiyle gerçekleşen ve sağlığa zararlı değil faydalı olan tıbbi bir müdahaledir. Bu durumda sünneti kötü veya sağlığa zarar verici bir muamele olarak tanımlamak mümkün değildir.

Sünnet vücuttan çok küçük bir deri parçasının alınarak ve gelişen tıp sayesinde çok az bir acıyla gerçekleşebilen, vücutta bıraktığı izden dolayı sünnet edileni psikolojik olarak daha sonra rahatsız edecek bir niteliğe sahip olmayan ve vücutta hiçbir fonksiyon kaybına sebep olmadığı gibi dünya sağlık örgütü tarafından da sağlıklı bulunup tavsiye edilen bir uygulamadır.⁸⁸ Sünnetin bu yönü ve Müslümanlarca kültürlerinin ve sosyal hayatlarının ayrılmaz bir parçası ve sembolü olarak görülmesi dikkate alınmaksızın sırf vücuda bir müdahalede bulunduğu gerekçesiyle çocuğa karşı işlenmiş bir kötü muamele olarak tanımlanması, din özgürlüğünün gerçek manada korunan bir değer olarak kabul edilmediği sonucuna götürmektedir.⁸⁹ Hâlbuki din özgürlüğü ve hukuk devleti ilkesi, ülke sınırları içerisinde var olan bütün grup ve toplulukların kendi değer sistemlerini özgürce yaşayabilmelerini ve icaplarını tatbik edebilmelerini gerektirir ve bu özgürlükler ancak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 9. maddesinde belirtilen demokratik toplumun müdahaleyi gerektirdiği hallerde kısıtlanabilir. Aksi takdirde kendi değer sisteminde doğru görülmeyen her uygulamanın niteliğine ve o değer sistemi için taşıdığı öneme bakılmaksızın yasaklanması, yönetimi hukuk devleti ve çoğulcu toplum niteliği ve iddiasından çıkartıp totaliter bir yapıya dönüştürmesi kaçınılmaz olacaktır. Yine niteliğine bakılmaksızın bedene yapılan her müdahaleyi kötü muamele ve yaralama olarak değerlendirmek anne babanın çocuğunun kulağını küpe takmak için delmesini dahi suç kalıbına sokabilecektir.

Mahkemenin sünneti çocuğun din seçme özgürlüğüne telafisi mümkün olmayacak şekilde bir müdahale ve çocuğa karşı uygulanan bir şiddet olarak tanımlaması da tamamen yersiz bir hükümdür. Zira sünnet uygulaması günümüzde yalnızca dini sebeplerle değil sağlık sebebiyle de uygulanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütünün sünneti tavsiye etmesinin yanında ABD gibi bazı ülkelerde doğum için hastanelere gelen ailelere, dinine bakılmaksızın, doğacak erkek

⁸⁸ Dient eine Beschneidung der Hygiene und der Gesundheit?, <http://www.sueddeutsche.de/wissen/fakten-check-beschneidung-harmloses-ritual-oder-verletzung-des-kindeswohls-1.1493321-6>, erişim tarihi: 05.03.2015.

⁸⁹ Kiliseden sünnete destek, <http://www.dw.de/kiliseden-s%C3%BCnnete-destek/a-16061001>, erişim tarihi: 05.03.2015.

çocuklarını sünnet ettirmek isteyip istemedikleri sorulmakta ve olumlu cevap verilmesi halinde çocuklar sünnet edilmektedir.⁹⁰

Binlerce yıldır uygulanan sünnet geleneğine dair tarihi tecrübeler de göstermektedir ki, İslam dininden çıkanlarca geriye yönelik olarak yetiştirildikleri gelenek ve kültüre dair çeşitli itirazlar getirebilmiş olmasına rağmen, çocukken sünnet edilmeyi kendilerine uygulanan bir şiddet olarak tanımlayan itirazlar kayda değer bir şekilde ortaya çıkmamıştır.

Dolayısıyla sünnet olmak daha sonra din değiştirmeye ya da seçmeye engel olmadığı gibi sünnet bedeninin görünen bir yerinde olmadığı ve günümüzde yalnızca Müslümanlara has bir gelenek olmadığı için toplumda Müslüman olarak damgalayıcı bir niteliğe de haiz değildir. Mahkemenin sünnetin bu yönünü dikkate almaksızın çocuğun daha sonra özgür iradesiyle din seçmesi konusunda telafisi mümkün olmayan bir muameleye maruz kalınması şeklinde değerlendirmesi tarihten günümüze milyarlarca uygulamanın ispat ettiği üzere mesnetsiz ve hatalıdır.

Mahkeme, vermiş olduğu kararla Almanya'da her yıl sünnet ettirilen binlerce çocuğun anne babasını ve sünnet eden doktorları doğrudan suçlu olarak kabul ettiği gibi bu uygulamayı benimseyen Almanya'daki yaklaşık 6 milyon Müslüman ve Yahudi'yi de potansiyel suçlu haline getirmiştir. Müslüman bireylerin ve ailelerin hayatlarındaki en önemli anlardan biri olarak görüp tatbik ettikleri sünnet merasiminin bir mahkeme kararıyla yasaklanması Almanya'da yaşayan Müslümanlar tarafından doğrudan din ve kültürlerine getirilen bir müdahale olarak algılanacak ve bu bakımdan azınlıkların hukuka güveni ciddi bir şekilde yara alacaktır.

Müslümanlar ve Yahudiler, binlerce yıldır kültür ve kimliklerinin en önemli unsurlarından biri olarak kabul ettikleri erkek çocuklarını sünnet ettirme merasimlerinden bir mahkeme kararıyla vazgeçmeyecek ve meşru yollarla sünnet ettirme imkânı olmadığı için çocuklarını gizlice ve hukuken tıbbi müdahaleye yetkili olmayan kişilere sünnet ettirme yolunu seçecek ve böylece birinci durumdan daha ağır bir suç işlemeye mecbur kalacaklardır.

Eyalet Mahkemesi Kararı diğer mahkemeleri bağlamamasına ve emsal teşkil etmemesine rağmen bu karardan sonra hiçbir sağlık kuruluşu ya da doktorun Müslüman erkek çocuklarını sünnet etme riskini alamayacakları açıktır. Bu durum karşısında Müslüman ve Yahudi aileler,

⁹⁰ USA: Kinderärzte befürworten Beschneidung, <http://www.spiegel.de/gesundheit/schwangerschaft/usa-kinderaerzte-sprechen-sich-fuer-beschneidung-aus-a-852502.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

yukarıda da belirtildiği üzere, binlerce yıllık kültür ve kimliklerinin ayrılmaz parçası olarak gördükleri erkek çocuklarını küçük yaşta sünnet ettirme geleneklerinden bir mahkeme kararıyla vazgeçmeyecek ve çocuklarını illegal yollarla ve hijyenik olmayan şartlarda sünnet ettireceklerdir. Sağlık kuruluşları dışında yeterli hijyenin sağlanmadığı yerlerde ve ehil olmayan kimselerce gerçekleştirilecek sünnet, çocuğun sağlığı açısından çok büyük riskler meydana getirecektir.

Nihai olarak bu karar, izale edilmediği takdirde, sünnet edilecek çocuklar bakımından çok daha sağlıksız ve riskli bir durum ortaya çıkarmıştır.

Kararın, teknik açıdan incelendiğinde önemli bir konuda gösterilmesi gereken hassasiyete uygun olmayan bir şekilde yüzeysel olarak kaleme alındığı görülmektedir. İki sayfadan oluşan kararda kararın dayanakları ve kurumu sadece bir sayfayı dahi bulunmaktadır. Gerekçelendirme kısmında karşı savlara hiç yer verilmemiş, alt derece mahkemesinin dayandığı ve savunduğu tezler bahsi konusu bile edilmemiştir.

Kararda hakim görüşün “vücut bütünlüğünü ihlal”in “anne babanın haklarından“ önde geleceği yorumundan çoğunluk görüşü olarak bahsedilmiştir. Türk hukukçular bu konuda bu güne kadar bir sorun yaşanmadığından ve yaşanacağına ihtimal dahi verilmediğini belirtmişlerdir.⁹¹

Karar metin olarak incelendiğinde bu tür eksiklikler ve tutarsızlıklar çoklukla göze çarpmaktadır.

4.1.2. Almanya Federal Meclisi Değerlendirmesi

Köln Eyalet Mahkemesinin ilgili kararının toplumda meydana getirdiği infial üzerine Almanya Bilimsel Hizmetler Dairesi (Wissenschaftliche Dienste) konu hakkında 2 sayfalık bir rapor hazırlamıştır. Daire raporunda sünnetin Almanya’da suç olduğuna dair bir kanuni düzenleme ve yüksek mahkeme içtihadı bulunmadığını belirtmiştir. Sünnet kararının hukuki niteliğine de değinen rapor, Köln Eyalet Mahkemesi’nin istinaf mahkemesi olarak verdiği kararların diğer mahkemeler için emsal teşkil edici ve sünneti gerçekleştirecek doktorlar

⁹¹ Sünnet yasağına hukukçu yorumu, <http://www.sanliurfa.com/sunnet-yasagina-hukukcu-yorumu/71776/>, erişim tarihi: 27.03.2015.

bakımından da ‘sünnetin suç olduğunu bilmeme’ özrünü ortadan kaldırıcı bir karar niteliğine sahip olmadığı değerlendirilmesinde bulunmuştur.

Meclisin incelemesi ve değerlendirmeleri olumlu olmakla birlikte, Müslümanların ve doktorların endişelerini gidermekten ve onlara tam bir hukuki teminat sağlamaktan uzaktır. Öncelikle konu hukuken olmasa da fiilen geniş bir etki alanına sahip olacak ve gerek doktorlar gerek aileler bu kapsamlı tehditten tedirgin olacaktır. Karar hukuki olmasa da fiili bir durum oluşturacak inanç hürriyetine yönelik bir darbe niteliğine bürünecektir. Meclis raporu bu şekliyle kararın sünnete dair ne tür sonuçlar doğuracağı noktasında bütüncül bir fotoğraf ortaya koymamakta, yalnızca bağlayıcılık yönünden genel bir irdelemesini yapmaktadır.

Binlerce yıldır bütün dünyada milyarlarca insan tarafından kimliklerinin ve kültürlerinin bir parçası uygulanan olarak engellenmeden ve itiraza maruz kalmadan uygulanmış olan ve günümüzde dünyanın her yerinde anayasal bir hak olan din özgürlüğünün bir parçası olarak icra edilen erkek çocukların sünnet edilmesi geleneğinin mahkeme yorumuyla, bedene yapılan müdahalenin niteliği hiç konu edilmeyerek, suç olarak kabul edilip yasaklanması hukuk devleti ve çoğulcu toplum algısını yaralamakta, hukuk güvenliğini zedelemektedir., Almanya’da yaşayan milyonlarca Müslümanı suçlu ilan etmekte ve sünnet edilecek çocukların sağlığı açısından da ciddi risklere yol açmaktadır. Mahkeme bu kararıyla kanun koyucu makamı yerine geçmiş ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ‘dini özgürlükler ancak kanunla ve sınırlı hallerde kısıtlama getirebilir.’ hükmünü ihlal ederek kendi yorumuyla sünneti suç haline getirmiştir.

Usul Hukuku bakımından kesinleşen Köln Eyalet Mahkemesinin 07.06.2012 tarihli kararı, Federal Meclisi Bilimsel Hizmetler Raporu’nda da belirtildiği üzere, diğer mahkemeler için emsal teşkil edici ve bağlayıcı niteliğe sahip değildir. Ancak bu kararla Almanya’da yaşayan bütün Müslümanların ve doktorların hukuk güvenliğini tehlikeye atıldığı bir gerçektir. Bu karardan sonra ebeveynler ve doktorlar çocukların sünnet edilmesinde bir kovuşturma ve mahkeme sürecine tabi tutulma korkusuyla karşı karşıya kalacakları ve birçok doktorun bu karardan sonra çocukları sünnet etmekten içtinap edeceği şüphesizdir. Dolayısıyla karar her ne kadar usul hukuku bakımından münferit bir hüviyete sahip olsa da meydana getirdiği tesir bakımından bütün toplumu etkileyici sonuçlar doğurmuştur. Almanya’da sosyal azınlık olarak yaşayan Müslümanların maruz bırakıldıkları bu hukuk güvensizliği karşısında Almanya

Hükümeti, Müslümanların hukuken tartışmaya açılan bu dini özgürlüklerini kanun yoluyla garanti altına almalı ve İslamiyet’i resmi din olarak tanıyarak Müslümanların bireysel ve kolektif haklarının garanti altına alınması yoluna gitmelidir.

Müslümanlar bakımından takip edilecek diğer bir hukuki yol da istisnai hukuk yolu olan Anayasa şikâyetidir. Bu karar ile hakkı doğrudan ve aktüel olarak etkilenen kişiler, yani sünnet edilme yaşında erkek çocuğu olan kişiler, temel hakları olan din özgürlüğünün kısıtlandığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine başvurabilirler.

4.2. İslamofobi

11 Eylül 2001 yılında ABD’de gerçekleştirilen terör eylemleri dünyanın bütün dikkatini din ve şiddet arasındaki ilişkiye çevirdi. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra İslam ile şiddet ve terör ilintisi sıkça kurulmaya başlanmıştır.

Federal Mecliste konuyla ilgili soru önergesine verilen cevapta 2001-2014 yılları arasında camilere yönelik 297 saldırının olduğu ifade edilmektedir. Aynı metinde kayıtlara geçmemiş olan saldırıların da olabileceği bilgisi yer almaktadır. İstatistik olarak baktığımızda her yıl yaklaşık olarak 20 camiye saldırı gerçekleştiğini görmekteyiz.

Tablo 5: Son Dönemlerde Türk Vatandaşlarına Yönelik Saldırıları

SON DÖNEMDE VATANDAŞLARIMIZA YÖNELİK SALDIRILAR	Mevlana Camii’ne Kundaklama Girişimi Berlin, Ağustos 2014
	Semer kand Camii’ne Kundaklama Girişimi Bielefeld, Ağustos 2014
	Süleymaniye Camii’ne Kundaklama Girişimi, Bielefeld, Ağustos 2014
	Hacı Bayram Camii’ne Kundaklama Girişimi, Oldenburg, Ağustos 2014
	Vahded Camii’ne Kundaklama Girişimi Bad Salzuflen-Schötmar, Ekim 2014
	Türk Vatandaşı ve Alman Eşine Saldırı Berlin, Aralık 2014
	Diplomatik Araca Kundaklama Berlin, Ağustos 2014

	Türk Dönerci ve Ailesine Bıçaklı Saldırı Karlsruhe, Aralık 2014
	Dormagen'de Türk Düşmanı Eylem Dormagen, Ocak 2015

4.3. Nasyonal Sosyalist Yeraltı Terör Örgütü Cinayetleri

Nazi Uwe Bönhardt ve Uwe Mundlos 4 Kasım 2011 tarihinde karavanda ölü olarak bulundu. Polisin verdiği bilgiye göre ikili geride bazı itiraf video ve malzemeleri bırakarak intihar etmişti. Teröristlerin destekçisi olan kadın Beate Zschäpe beraber kaldıkları evi havaya uçurdu ve polise teslim oldu. Zschäpe daha sonra terör örgütü kurmak ve örgüte üye olmak suçundan tutuklandı.

Patlama sonrası yıkılan evde bulunan itiraf görüntülerinin yer aldığı DVD'lerde Bönhardt ve Mundlos, örgütleri "nasyonal sosyalist yeraltı"nın "söz yerine eylem ilkesine sahip arkadaşlardan oluşan bir ağ" olduğunu ifade etmektedirler. Terörist ikili ayrıca, 2004 yılında Köln'de gerçekleşen ve 22 kişinin yaralandığı saldırının ve 2000-2006 yılları arasında 8 Türk ve 1 Yunan vatandaşının öldürüldüğü cinayetler serisinin ve bir polis memurunun öldürülmesinin faileri olduklarını itiraf etmektedir. Olay yerinde ayrıca 88 kişinin isminin yer aldığı bir liste bulunmuştur.

Extremist sağcı teröristlerin daha önce "Thüringen Vatan Koruma" (Thüringer Heimatschutz) ve "Jena Dostluğu" (Kameradschaft Jena) nazi örgütlerinde yer aldıkları ve bu örgüt mensupları tarafından desteklendikleri iddia ediliyor. Terörist üçlü 1998 yılında adı geçen gruplardan "sözde" ayrılmış ve aynı yıldan itibaren iç istihbarat ve güvenlik birimlerinin gündeminden çıkmıştı.

Almanya'da Bild gazetesinin haberine göre, intihar eden katillerin oturduğu karavanda, sadece gizli servis çalışanlarına verilen pasaportlardan bulundu. İktidardaki Hristiyan Birlik partilerinin meclis iç politika sözcüsü Hans-Peter Uhl, "Bu tür belgeleri kural olarak sadece İstihbarat Teşkilatı adına gizli çalışan görevliler alır" dedi.

Olay Almanya kamuoyunda şok etkisi meydana getirdi ve Federal İçişleri Bakanı'nın açıklamasının ardından "sağ terörizmi" olarak tanımlandı. Eleştirilerin merkezinde iç istihbarattan sorumlu Anayasa Koruma Teşkilatı yer almaktadır. Eleştirilerde aşırı sağ gruplara yönelik gerekli takibin yapılmadığı, terörist ikiliyle ilgili yaptırımların uygulanmadığı belirtilmektedir.

Terör Örgütün İşlediği Cinayetler

1. 9 Eylül 2000 tarihinde çiçekçilik yapan Enver Şimşek aracında Nürnberg-Langwasser'da yolda ölü olarak bulundu. 38 yaşındaki Enver S. aracında tabancayla vurulmuştu.
2. Abdurrahim Özudođru bu olaydan dokuz ay sonra 13 Haziran 2001 tarihinde öldürüldü. Komşuları Abdurrahim'in doğu Avrupalı gibi gözükten iki kişiyle tartıştığını aktarmışlardı. 49 yaşında olan ve Nürnberg-Steinbühl'de ikamet eden Özudođru bu tartışmanın ardından başından iki kurşun yemiş vaziyette yerde bulundu.
3. 27 Haziran 2001 tarihinde 31 yaşındaki Süleyman Taşköprü babası tarafından ölü olarak bulundu. Hamburg-Bahrenfeld'de manav işleten Süleyman iki tabancadan çıkan üç kurşunla başından vurulmuştu.
4. München-Ramersdorf'da manav işleten Habil Kılıç 29 Ağustos 2001 tarihinde dükkanında ölü olarak bulundu. Habil başından iki kurşunla vurulmuştu.
5. 25 Şubat 2004 tarihinde 25 yaşındaki Yunus Turgut Rostock'daki dönercide vuruldu. Bir kaç gün öne Rostock'a gelen Yunus Turgut o sabah dönerciye gelen ilk kişiydi.
6. 9 Haziran 2005 tarihinde 50 yaşındaki İsmail Yaşar Nürnberg'de döner dükkanı işletiyordu. Tanıklar iki kişinin bisikletle dükkana geldiğini ve içeri girip çıktıklarını söylüyordu. İsmail Yaşar yine kurşunla öldürülmüştü.
7. 15 Haziran 2005 tarihinde 41 yaşındaki Yunan Theodoros Boulgarides kurşunla öldürülmüştü. Türk arkadaşları vardı ve hatta Türk zannedildiği için vurulduğu iddia edildi.
8. 39 yaşındaki Dortmund'da büfe işleten Mehmet Kubaşık 4 Nisan 2006 tarihinde öldürüldü.
9. 6 Nisan 2006 tarihinde 21 yaşındaki Halit Yozgat internet cafe de vuruldu.

10. 25 Nisan 2007 tarihinde 22 yaşındaki polis memurunun cesedi Heilbronn'da bulundu. Mesai arkadaşı ağır yaralıydı.

Sistematik bir cinayet serisi söz konusuydu. Ancak failleri şu ana kadar bir türlü bulunamamıştı. Katilleri bulmak için işe yarar ne parmak izi, ne DNA izi nede şahit söz konusuydu. Radikal sağcıların bu tür cinayetleri işleyebilecekleri üzerindeyse hiç durulmuyordu.

Olayın ardından Federal İçişleri Bakanı Friedrich şu ana kadar işlenen cinayetlerin dışında üçlünün işlemiş olabileceği cinayetlerin var olup olmadığını araştırmaya aldı. Bakan 1998 yılından bu yana işlenen ve sebep olarak yabancı düşmanlığına dayanan faili meçhul cinayetlerin incelemeye alındığını bildirdi.

- Cumhurbaşkanı Christian Wulff ölenlerin yakınlarını Cumhurbaşkanlığı'nda ağırlamıştır.
- Federal Adalet Bakanlığı tarafından ailelere 10 bin € tutarında tazminat ödeneceği açıklanmıştır.
- Cinayetlerin soruşturulmasında aile yakınlarından bazıları failer olarak Neonazilere dikkat çektiklerini ifade etmişlerdir.
- Cinayet ve Köln saldırısında güvenlik mensuplarının kişi ve ailelere yönelik suçlamalarda bulunduğu bilgisi kamuoyunda yer almaktadır.
- Olayın ardından Federal Meclis'te ölenler için anma programı düzenlenmiş, Meclis Başkanı Dr. Norbert Lammert yaptığı konuşmada ölenlerin yakınlarından özür dilemiştir. Mecliste grubu bulunan tüm partiler yaptıkları ortak yazılı açıklamada yaşananlardan utanç duyduklarını ifade ederek, cinayetlerin aydınlatılmasını talep etmişlerdir.

4.4. Pegida

‘Patriotische Europäer Gegen die Islamisierung des Abendlandes’ in baş harflerinden oluşan kısaca PEGIDA adlı organizasyon Türkçesiyle ‘Batı’nın İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar’ olarak 20 Ekim 2014 tarihinde Saksonya Eyaletinin başkenti olan Dresden kentinde haftalık pazartesi günleri Almanya’nın İslamlaşmasına karşı yürüyüşler düzenleyerek bir araya gelmişlerdir. İlk olarak 300 taraftar ile gösterilerde bulunan grup, her pazartesi Dresden’de daha fazla destekçi bularak toplanmayı sürdürmüştür. 24 Kasım 2014 ’te sayıları 5 bin 500’e, 22 Aralık 2014’te 17 bin 500’e ulaşmıştır. Son olarak, 5 Ocak 2015’te ise Dresden’de 18 bin kişiyle halk gösterilerinde bulunmuşlardır. Organizatör Lutz Bachmann’ın söylediğine göre harekete geçmelerinde, Almanya’nın Kürdistan Bölgesel Yönetimi’ne silah desteği verme kararı etkili olmuştur. Kobane’de çatışmaların arttığı, Almanya’da da birçok kentte gösterilerin yapıldığı dönemde, Ezidi nüfusun görece fazla olduğu 7 Ekim 2014 tarihinde Hamburg ve 8 Ekim 2014 tarihinde Celle’deki⁹² gösterilerde radikal İslamcılar ile Kürtler arasında meydana gelen çatışmalar üzerine bir facebook grubu olarak örgütlenilmiştir.

4.4.1. Organizatörler

Lutz Bachmann’ın açıklamasına göre yürüyüşleri farklı eyaletlerden 12 kişi tarafından organize edildiğini söylemiştir. Organizasyon ekibinde kendisinin yanı sıra ekonomi danışmanı olan Katrin Oertel, başka bir ekonomi danışmanı, Dresden Almanya için Alternatif parti yönetim kurulu üyesi, bir bekçi, bir boyacı, bir güvenlik görevlisi, lokantacı bir bayan, CDU partisinden eski Meissen belediye meclis üyesi vardır.⁹³

Uyuşturucu, gasp ve hırsızlık vb. suçlarla dolu bir sabıka kaydı olan Bachmann, 90’ların sonunda hapis cezasına çarptırılması üzerine, sahte kimlikle Güney Afrika’ya kaçıp iki yıl kaçak kaldıktan sonra yakalanıp Almanya’ya iade edilmiştir. Organizatörler yürüyüşlere

⁹² Die neue Wut aus dem Osten , <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/pegida-bewegung-gegen-islamisierung-des-abendlandes-13306852.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

⁹³ Pegida: Das sind die Köpfe der Bewegung, <http://www.merkur-online.de/politik/pegida-demonstrationen-dresden-anfuhrer-lutz-bachmann-helfer-4539731.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

katılan aşırı sağcı ve holiganların anayasada güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğüne atıfta bulunarak herkesin gösterilere katılma hakkına sahip olduğunu ifade etmişlerdir.⁹⁴

4.4.2. Talepleri

Kasım ayında dağıttıkları bildirimlerde PEGIDA'cılar, Kanada'daki gibi kontrollü, puanlı bir göç politikası, sıkı bir sınır dışı uygulaması, sıkı denetlenen bir seyahat politikası, suç işlemiş göçmenlere karşı sert bir tutum ve Hristiyan-Yahudi Batı kültürünün ve Alman kimliğinin korunması yönünde talepler dile getirmiştir.

Ayrıca, 2.Dünya Savaşı ve Nazi geçmişi nedeniyle yurtseverlik ve etnik kökenle gurur duyma kavramlarının olumsuz anlamlandırıldığı Almanya'da yurtseverlik olgusunun yeniden vurgulanmasından yana olduğunu bildirdi.

PEGIDA gelen sert eleştirilerin ardından ve son haftalarda artan kitlesel desteği bir siyasi oluşuma dönüştürerek, güçlenme hedefinden olsa gerek, aralık ayında daha kapsamlı bir katalog hazırladı.⁹⁵

Buna göre, savundukları şunlar:

- Siyasi veya dini sebeplerle baskı altındaki mültecilerin kabul edilmesi insanlık görevidir. Ancak mülteciler merkezi bir yerde toplanmasın, bütün Almanya'ya dağıtılsın ve insan onuruna yakışır biçimde yurtlarda kalsın.
- Ayrıca AB merkezi bir daire kurarak mültecileri tespit edip ülkelere göre dağıtılsın.
- Almanya'da da mültecilerden sorumlu alanlara daha fazla bütçe ayrılsın ve başvuruları kısa sürede değerlendirilip sınır dışı edilecekler daha hızlı sınır dışı edilsin, edilmeyenler daha çabuk Almanya'ya uyum sağlayacak kurslara yönlendirilsin.
- Emniyet birimlerine daha fazla bütçe ayrılsın.
- Suç işleyen mülteciler ve göçmenler hızla sınır dışı edilsin.
- Kadın düşmanı ve şiddet yanlısı ideolojiler reddedilsin.

⁹⁴ Die wichtigsten Thesen von Pegida, <http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2014-12/pegida-dresden-thesen/komplettansicht>, erişim tarihi: 05.03.2015.

⁹⁵ Pegida legt Positionspapier vor, <http://www.sz-online.de/nachrichten/pegida-legt-positionspapier-vor-2992000.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

- Kanada, İsviçre, Güney Afrika modeli kontrollü göç politikası uygulansın.
- Halk önemli kararlara daha fazla dahil edilsin.
- Cinsel yönelim özgürlüğü tanınsın

PEGIDA'nın şiddetle reddettiği konulara gelince:

- Gettolar, paralel toplum yapısı, şeriat polisi, şeriat mahkemesi vb.
- Dini veya siyasi radikallik
- Hangi dinden olursa olsun nefret vaazı
- Alman Anayasası'nın yasakladığı PKK gibi örgütlere silah yardımı

4.4.3. Katılımcılar ve Destekçiler

PEGİDA eylemlerine katılanların nedenini araştırmak üzere Dresden Teknik Üniversitesinde siyaset bilimcisi olarak görev yapan Prof. Dr. Hans Vorlaender 400 kişi ile bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonuçları 15 Ocak 2015 tarihinde yayınlanmıştır.⁹⁶ Buna göre eyleme katılanların ortalama yaşının 48 olduğu ve herhangi bir dine mensup olmadığı kaydedilen araştırmada, bu kişilerin ortalama olarak iyi eğitim almış, orta sınıfa mensup ve çalışanlar olduğu belirtilmiştir. Saksonya Eyaletinde yaşayan halkın ortalamasının üzerinde para kazanan bu kişilerin Dresden ve Sachsen kentinde yaşadıkları görülmektedir. Eyleme katılma sebebinin batının İslamlaşması ile ilgili olup olmadığı somut soruya katılımcıların %23'ünün İslam, İslamlaşma veya İslamcılık yanıtını verirken, bunları sebep olarak göstermeyenlerin oranının da %77'i olduğu belirtilmektedir. Katılımcıların %20'si iltica politikasından, %18'si Alman siyasi sisteminden, %14'ü yabancılara yönelik göç ve uyum, %6'sı ekonomik ve sosyal, %4'dü de dış ve güvenlik politikasından memnun olmadıklarını ifade etmiştir. Geri kalan %15'i ise genel siyasetten memnun olmadığını belirtmiştir. Araştırma kapsamında PEGİDA eylemlerine katılanları ile yapılan anket çalışmasının soruları ve cevapları aşağıda yer almaktadır:

1. Soru: Katılımcıların yaşları. Katılımcıların %51'i 40 ile 69 yaş arasındadır.

⁹⁶ Wer geht warum zu PEGIDA-Demonstrationen? <https://tu-dresden.de/aktuelles/news/Downloads/praespeg.pdf>, erişim tarihi: 05.03.2015.

2. Soru: Katılımcıların cinsiyeti: Katılımcıların %75'i baylardan oluşmaktadır.
3. Soru: Katılımcıların eğitim seviyesi. Katılımcıların %54'ü lise mezunudur ve %28'i üniversite mezunudur.
4. Soru: Katılımcıların meslek durumu. Katılımcıların yalnızca %2'si işsiz, %47'si ise çalışan durumdadır.
5. Soru: Katılımcıların ortalama net gelir durumu. Katılımcıların %39'unun aylık net geliri 1501 ile 3500 Avro arasındadır.
6. Soru: Katılımcıların dini inançların durumu. Katılımcıların %73'ü herhangi bir dine mensup değildir.
7. Soru: Katılımcıların siyasi görüşleri. Katılımcıların %62'sinin herhangi bir siyasi görüşe mensup olmadığı görülmektedir. %9'u Hristiyan Demokrat Parti (CDU) ve %19'u Almanya Alternatif Parti (AfD) görüşe sahiptir.
8. Soru: Katılımcıların kökeni. Katılımcıların %36'ısı Dresden ve civarından, %38'i ise Sachsen şehrinden geldiği ifade edilmiştir.
9. Soru: Katılımcıların PEGIDA'ya katılma nedenleri. Katılımcıların %54'ü mevcut siyaset ile memnun olmadıklarını, ancak %5'i dini şiddete karşı protesto etmek için katıldıklarını ifade etmiştir.

4.4.4. Mitingler

Aralık ayında başta Bonn, Düsseldorf gibi bazı kentlerde ilk PEGIDA destekçileri toplanmaya başladı. Dresden dışındaki destekçiler, kendilerini, eylem düzenledikleri kentlerin ilk iki harfini ilave ederek adlandırıyor. Bonn'da Bogida, Düsseldorf'ta Dügida, Köln'de Kögida vb. Ancak Köln, Münster, Stuttgart, Hamburg ve daha bir çok kentte, PEGIDA'nın kolları sadece birkaç yüz kişi toplayabildi. Onlara karşı sokağa çıkan insanların sayısı ise binlerle anıldı. Hatta PEGIDA'nın gösteri yapmadığı kentlerde bile, mesela Münih'te binlerce insan çok kültürlü bir Almanya için karşıt gösteri düzenledi. Birçok kentte düzenlenen PEGIDA karşıtı gösterilere siyasi partiler, sendikalar, kiliseler, STK'lar ve sanatçılar da destek veriyor. Nüfusu 300 bin civarındaki Münster'de bir öğrencinin facebook çağrısıyla 5 Ocak 2015

Pazartesi günü 10 binden fazla PEGIDA karşıtı biraraya geldi. Köln’de bu sayı, polisin açıklamasına göre 7 bin 500’ü geçti.

Tablo 6: PEGIDA Eylemlerine Destek Veren Şehirler

Tarih	Şehir	Tahmini Katılımcı Sayısı
15 Aralık 2014	<u>Bonn</u> ⁹⁷	300
5 Ocak 2015	<u>Köln</u> ⁹⁸	300
	<u>Berlin</u> ⁹⁹	400
12 Ocak 2015	<u>Düsseldorf</u> ¹⁰⁰	150–350
	<u>Hannover</u> ¹⁰¹	200
	Leipzig	4.800
	Münih ¹⁰²	1.500
	<u>Saarbrücken</u>	200–300
	<u>Schwerin</u> ¹⁰³	200

⁹⁷ Pegida-Demonstration: 15.000 marschieren in Dresden, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/pegida-in-dresden-15000-demonstranten-5000-gegendemonstranten-a-1008645.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

⁹⁸ „Köln lässt uns nicht laufen“ <http://www.rundschau-online.de/koeln/-koelner-machen-front-15185496,29481198.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

⁹⁹ Wie Bürger Pegida in die Schranken weisen, <http://www.morgenpost.de/printarchiv/seite3/article136048442/Wie-Buerger-Pegida-in-die-Schranken-weisen.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹⁰⁰ Wie Bürger Pegida in die Schranken weisen, <http://www.morgenpost.de/printarchiv/seite3/article136048442/Wie-Buerger-Pegida-in-die-Schranken-weisen.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹⁰¹ Anti-Anti-Islam-Demos: 100.000 Menschen demonstrieren gegen Pegida, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/pegida-tausende-versammeln-sich-zu-gegendemonstrationen-a-1012628.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹⁰² Eine Flagge sagt mehr als tausend Worte, <http://www.br.de/radio/bayern2/sendungen/zuendfunk/politik-gesellschaft/bagida-demo-in-muenchen-100.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

	<u>Suhl</u> ¹⁰⁴	600
15 Ocak 2015	Köln ¹⁰⁵	150
19 Ocak 2015	<u>Braunschweig</u> ¹⁰⁶	350
	MüniH ¹⁰⁷	1.100
	Suhl ¹⁰⁸	1.000
21 Ocak 2015	Leipzig ¹⁰⁹	15.000
26 Ocak 2015	Schwerin ^[94]	500
	<u>Würzburg</u> ^[95]	120
	<u>Frankfurt am Main</u> ^[96]	80
	Suhl ^[97]	1.000
30 Ocak 2015	Leipzig ^[98]	1.400

Almanya dışında da PEGİDA taraftarları toplanması önemli bir gelişme olduğu gözlemlenmiştir. Norveç'in başkenti Oslo'da polisin açıklamalarına göre 12 Ocak 2015 tarihinde 190, 19 Ocak 2015'de 70 ve aynı ayın yirmibeşinde 45 kişi toplanmıştır.

¹⁰³ Pegida-Ableger stösst auf Gegenwind, <http://www.nordkurier.de/mecklenburg-vorpommern/rund-3000-teilnehmer-bei-demonstrationen-gegen-pegida-in-mv-1212288001.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹⁰⁴ Experte: Suhler Pegida-Ableger ist rechtsextrem, <http://www.mdr.de/thueringen/sued-thueringen/suegida100.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹⁰⁵ Bleibt der Dom wieder dunkel? <http://www.rundschau-online.de/koeln/--koegida--will-woechentlich-demonstrieren,15185496,29509280.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹⁰⁶ Demo-Montag: Zusammenfassung der Ereignisse, <http://braunschweigheute.de/im-video-von-friedlich-bis-krawall-so-lief-der-demo-montag/>, erişim tarihi:05.03.2015.

¹⁰⁷ Demo-Pause gegen Bagida in München, <http://www.welt.de/regionales/bayern/article136622746/Demo-Pause-gegen-Bagida-in-Muenchen.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹⁰⁸ Mehrere hundert Menschen protestieren gegen Sügida, http://www.mdr.de/thueringen/sued-thueringen/kundgebungen_suhl104.html, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹⁰⁹ Maximal 5000 Legida Teilnehmer, <http://stura.uni-leipzig.de/MethodenZahlenLegida>, erişim tarihi: 05.03.2015.

Kopenhag'da ise 19 Ocak 2015 tarihinde 100 ila 200 PEGIDA taraftarı toplandığı belirtilmektedir.¹¹⁰ Zürich kentinde 9 Ocak 2015 tarihinde PEGIDA Derneği kurulmuştur.¹¹¹

4.4.5 Değerlendirme

Bu bölümde PEGIDA'nın ileri sürdüğü gibi Almanya İslamlaşıyor mu sorusuna birtakım istatistiki veriler sunarak cevap aramaya çalışacağız.

Almanya'da 2009 yılı itibariyle Müslüman ülkelerden gelmiş 4 milyon 250 bin civarında göçmen vardır.¹¹² 2011'deki son nüfus sayımında dini aidiyet bildirimini zorunlu olmadığından, halen Almanya'da ne kadar Müslüman yaşadığı kesin bilinmiyor. Tahminlere göre 4,5 milyon; bu da nüfusun yaklaşık yüzde 5'ine tekabül ediyor. Bu oranın 2030 yılında yüzde 7 civarında olacağı öngörülüyor.¹¹³

PEGIDA'nın ortaya çıktığı 530 bin nüfuslu Dresden'deki Müslüman göçmen oranı ise binde 1. Dresden'in bulunduğu Saksonya eyaletinde de binde 7.¹¹⁴ Saksonya'daki radikal İslamcı selefilerin sayının ise toplam 100¹¹⁵ civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Çok sayıda mülteci geldiği iddialarına karşı da rakamlar şöyle: Almanya'ya 2014 yılında 200 bin mülteci geldi.¹¹⁶ Her üç mülteciden birinin başvurusu reddedildi. Saksonya eyaleti 2014'te

¹¹⁰ <http://politiken.dk/indland/ECE2516501/arrangoer-af-pegida-demonstration-vi-er-ordentlige-mennesker/>, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹¹¹ Pegida-Ableger will auch in Zürich demonstrieren, <http://www.taz.de/1/archiv/digitaz/artikel/?ressort=au&dig=2015%2F01%2F27%2Fa0048&cHash=5944705048e9253e9c25e0ce46562a9a>, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹¹² Anzahl der Muslime in Deutschland nach Glaubensrichtung im Jahr 2014, <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/76744/umfrage/anzahl-der-muslime-in-deutschland-nach-glaubensrichtung/>, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹¹³ Muslimische Bevölkerungsentwicklung 1990 – 2030, <http://www.citizentimes.eu/2011/02/01/muslimische-bevoelkerungsentwicklung-1990-2030/>, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹¹⁴ Anzahl der Muslime in Deutschland nach Glaubensrichtung im Jahr 2014, <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/76744/umfrage/anzahl-der-muslime-in-deutschland-nach-glaubensrichtung/>, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹¹⁵ Etwa 100 Salafisten in Sachsen, <http://www.welt.de/regionales/sachsen/article132017351/Etwa-100-Salafisten-in-Sachsen.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

sadece 12 bin mülteci aldı. Başvuruların ise sadece %0,3'unu kabul ederek, kalmalarına izin verdi.

2012 yılında Almanya'da işlenen suçların yüzde 25'ini göçmen kökenlilerin işlediği kayda geçti.¹¹⁷ Ancak kriminoloji uzmanları, göçmenlere, mültecilere ve yabancılara karşı daha sık şikayet başvurusu yapıldığından, bu rakamın somut durum hakkında iyi bir veri olmadığı görüşünde.

Yetişkin göçmen kökenliler arasındaki suç işleme oranı da düşük. Yani daha çok gençler arasındaki suç işleme oranı fazla görünüyor, ancak 2005-2013 yılları arasında göçmen kökenli gençler arasındaki suç işleme oranı da yarıya düştü. Mültecilerin ise suç işleme oranı ise Almanlardan farklı değil.

PEGİDA eylemcilerin iddiasına göre mültecilerin Almanya'ya büyük yük olduğu ifade edilmektedir. Her mülteciye aylık 362 avro (yaklaşık 1000 TL) cep harçlığı veriliyor. Kaldığı ev, yurt ve harçlığıyla bir mültecinin PEGİDA'nın ortaya çıktığı Saksonya eyaletindeki bir vatandaşa maliyeti yılda 16,30 avro (yaklaşık 50 TL).

Dresden Teknik Üniversitesi öğretim üyelerinden, siyaset bilimci Prof. Dr. Werner Patzelt, Dresden ve çevresi dışında destekçi sayısı yüzlerde kalan PEGİDA'yı daha çok Almanya'nın doğusuna, eski Doğu Almanya topraklarına has bir fenomen olarak niteliyor. Patzelt, göçmen sayısının çok olmadığı, Müslüman göçmen sayısının yok denecek kadar az olduğu bu bölgede bu tür gösteriler yaşanırken, PEGİDA'nın Köln, Münih, Düsseldorf gibi göçmen sayısının yüksek olduğu kentlerde taraftar toplayamadığına, aksine çok kültürlülüğü savunan inisiyatiflerin eyleme başladığına işaret ediyor.

Kimi uzmanlara göreyse PEGİDA post-demokratik bir fenomen; küreselleşme ve mobiliteyle çok kültürlü toplumların oluşumunda kendine yer bulamayan milliyetçi azınlığın tepkiselini yansıtıyor. Bir diğer uzman grubu ise PEGİDA'yı post-kapitalizmin bir sonucu diyor ve

¹¹⁶ 2014 mehr als 200 000 Asylanträge, <http://www.freipresse.de/NACHRICHTEN/DEUTSCHLAND/2014-mehr-als-200-000-Asylantraege-artikel9086968.php>, erişim tarihi: 05.03.2015.

¹¹⁷ Jeder vierte Tatverdächtige ohne deutschen Pass, <http://www.welt.de/politik/deutschland/article116130820/Jeder-vierte-Tatverdaechtige-ohne-deutschen-Pass.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

kapitalin siyasete ve topluma yön vermesiyle, dikkate alınmadığına inanan ve kimlik arayışına giren bazı grupların özlemini ifade ediş kanalı olarak da nitelenebileceğini savunuyor.

SONUÇ

1961 yılında misafir işçi olarak giden Türkler Almanya'da bandolarla karşılandılar. 2. Dünya Savaşından sonra büyük yıkımlara uğrayan Almanya'da işçi açığı meydana gelmiş ve iş piyasasında yeterince iş imkanları da vardı. Ancak sanayi sektöründe basit işlerin yerini otomasyonlar alınca, yabancılara yönelik ön yargılar da artmaktaydı. Zira yurtdışından gelen yabancılara eğitim seviyeleri düşük, beden gücünün gerektiği alanlarda istihdam edilmişti. Sanayi sektöründe otomasyon işlemleri genişledikçe bu tür insan gücüne daha az ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu nedenle işlerden ilk çıkarılan insanlar da vasıfsız ve eğitim seviyesi düşük olan insanlar olmuştur. 1973 yılında dünya genelinde kendini hissettiren petrol krizi nedeniyle işçi alımı da durdurulmuş ve ayrıca 80'li yılların başında yabancılara ülkelerine dönmesi için geri dönüş primleri verilmiştir. Bu şekilde bir yandan Almanya'ya devam eden işçi göçüne engel olunmuş, diğer taraftan da ülkedeki mevcut yabancılara geri dönüşlerini sağlamış olunmaktaydı. 1990 yılına kadar Almanya'da yabancı sayısı 4,5 milyondan neredeyse ikiye katlanarak 8 milyona ulaşmıştır.¹¹⁸ Bütün bu engellemelere rağmen yabancı nüfusun artışı aile birleşimi hakkından faydalanan yabancılara aile bireylerini de Almanya'ya getirmekle gerçekleşmiştir.

Bu gelişmelere rağmen Almanya kamuoyunda yabancılara uyum konuları neredeyse hiç tartışılmamıştır. Yabancılara yönelik bu mesafeli duruş Doğu Almanya'nın Batı Almanya ile birleşmesinden sonra daha da derinleşmiştir. Doğu Almanya'da yüksek işsizlik ve bu nedenle Batı'dan Doğu'ya göç eden 1 milyon insan, mevcut halkın yabancılara bakış açılarını daha da olumsuz hale getirmiştir. Mevcut iş piyasasında önceki yıllara göre daha az imkanlar vardı ve yabancılara yerel halkın iş bulmalarına engel oluşturmalarıydı.

Sosyal Demokrat Parti (SPD) ve Yeşiller Parti (Die Grünen) koalisyonu döneminde, vatandaşlık kanununda yapılan değişiklikler, alman vatandaşlığına başvuru için Almanya'da ikamet zorunluluğunun 17 yıldan 8 yıla düşürülmesi ve Almanya'da yabancı anne-babadan

¹¹⁸ Dieter Operndörfer, **Integrationspolitik in der Bundesrepublik Deutschland: Meilensteine und Hindernisse**, Göttingen 2006, s. 32.

dünyaya gelen çocuklarına doğum ile Alman vatandaşı olma hakkı getirilmesi şüphesiz uzun yıllar yabancıların topluma dahil etmeme durumunda bir kırılma noktası olarak görmek mümkündür. Göçmenlerin artık Alman toplumuna entegre edilmesi gündeme gelmiş, bu paradigma değişikliğinin yine işçi göçünde olduğu gibi Almanya'nın bir takım ekonomik

ihtiyaçlardan dolayı kaynaklanmaktadır. Demografik yapıdan dolayı bölgesel ve sektörel iş piyasasının ihtiyacını yalnızca Alman işçiler tarafından karşılanamayacak duruma gelmiştir. Birçok araştırmaya göre gelecekte nitelikli işçinin ve insan gücüne ve dolayısıyla da göçe ihtiyaç olduğuna ifade edilmiştir. Mevcut nüfusu muhafaza edebilmek için her yıl 220 bin insanın Almanya'ya göç etmesi gerekmektedir.¹¹⁹ Bugün Federal Almanya'nın yaş ortalaması 50 seviyesine kadar yükselmiş durumdadır. Bir diğer araştırmaya göre Almanya'da 2035 yılına kadar çalışan sayısı 17% (8 milyon) azalacağı ifade edilmektedir.

Bir toplumun üretebilmesi ve varlığını sürdürebilmesi, genç kalabilmesine ve gençliğinin eğitim kalitesini üst düzeyde tutabilmesine bağlıdır. Bir toplumun nüfusunun dinamik olabilmesi için ise o toplumun en az yüzde 2,1'in üzerinde doğurganlık oranına sahip olması gerekir. Halbuki Almanya'da, 2012 verilerine göre Almanların doğurganlık oranı yüzde 1,3 ile sınırlı, bu oran doğu Almanya'da ise yüzde 1,1. Alman halkı sadece hızla yaşlanmakla kalmamakta, giderek Alman nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu tehlikenin önlenmesinin tek yolu, Alman ailelerini güçlendirmek ve kadınların doğurganlık oranının artırılması için, kadın nüfusu çocuk sahibi olma konusunda teşvik edici politikalar geliştirilmesi gerekir.

Yabancı göçüne olumlu bir bakış açısını sunan dönemin Başbakanı Gerhard Schröder, Almanya'da bilgisayar mühendis açığını Hindistan'dan bilgisayar mühendislerin gelmesini teşvik edici çalışmaları olarak görmek mümkündür. Ancak yabancılara yönelik uyum politikalarda bir paradigma değişikliğinden söz edecek olursak, bu eski Meclis Başkanı Rita Süßmuth'un yeni gök yasası hazırlanma aşamasında hazırlamış olduğu rapor olarak kabul edilir. Zira bur raporda yeni göç alımı tavsiye edilmiş ve iç politikada büyük tartışmalara neden olmuştur.

¹¹⁹ Arbeitskräftezug: Warum Deutschland sofort mehr Zuwanderer braucht, <http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/arbeitskraeftezug-warum-deutschland-sofort-mehr-zuwanderer-braucht-a-709704.html>, erişim tarihi: 05.03.2015.

Esser'in teorisine göre sosyal entegrasyonun boyutlarından biri olan kültürleşmede, kuşaklar arttıkça Alman kültürünü benimseme düzeyinin de artacağı ve Türk kültürünü devam ettirme düzeyinin düşeceğini, böylece daha çok asimilasyona yaklaşılabileceğine düşünülmektedir. Almanya'da uygulanan göç politikaları gibi entegrasyon politikaları da son dönemde göçmenler arasında tepkilere neden olmaktadır. Özellikle Türkçenin çeşitli yerlerde kullanımının yasaklanması, Türkçe derslerinin zorunlu ve kredili ders grubundan çıkartılması ve kimi yerlerde kaldırılması gibi Türk göçmenlerin Almanya'da daha çabuk entegre olması amacıyla uygulanan entegrasyon politikaları, çoklu entegrasyondan ziyade asimilasyon politikalarına daha yakın özellikler göstermesi nedeni ile eleştirilmektedir.

Alman kamuoyunda göçmenlerin uyum konuları tartışıldığında, yabancıların büyük şehirlerin bazı semtlerinde paralel bir toplum inşa edildiğine dair eleştirilmektedir. Halbuki kiralık ev ararken yabancıların ayrımcılığa maruz kaldıkları ve böylece ancak belli semtlerde ev buldukları tartışılmamaktadır. Göçmenlerin başarı hikâyeleri neredeyse hiç gündeme gelmemektedir. Bu süreçler özellikle eğitilmiş gençleri olumsuz etkilemektedir. Son yıllarda Türkiye'den Almanya'ya göç rakamlarında azalma gözlemlenmiştir. Federal Almanya İçişleri Bakanlığının yayınladığı 2012 uyum raporuna göre artık tersine bir göç yaşandığını, başta akademisyenler olmak üzere Türkiye'ye geri dönenlerin sayısı son yıllarda yükselişe geçildiğini ifade etmiştir.¹²⁰ Özellikle 2006 yılından itibaren ise Almanya'yı terk eden Türkler, Almanya'ya gelen Türklerden daha fazla olduğu görülmektedir. Aynı şekilde Alman vatandaşlığına geçiş de cazibesini yitirmektedir. Bunun nedeni Alman vatandaşlığına geçenlerin hala ayrımcılığa maruz kalmaları ve vatandaşlıklarının ancak kâğıt üzerinde kalmasıdır.

¹²⁰ Federal Almanya İçişleri Bakanlığı, **Migrationsbericht des Bundesamt für Migration und Flüchtlinge im Auftrag der Bundesregierung**, Nürnberg, 2012, s.24.

Tablo 7: Almanya'ya Gelen ve Almanya'dan Ayrılan Türklerin Sayıları

	2009	2010	2011	2012
Almanya'ya göç eden	27.212	27.564	32.756	28.641
Almanya'yı terk eden	35.410	31.754	31.021	32.788
Fark	- 8.198	- 4.190	- 1.735	-4.147

(Kaynak: Federal Almanya Göç ve Mülteci Başkanlığı, 2012)

Almanya'da yaşayan Türk kökenli insanların birçok sorunu mevcuttur. Ancak diğer taraftan Türkler bu ülkede birçok alanda faaliyet göstermektedirler. Alman ekonomisine büyük katkıları olan iş adamları, eyalet ve ülke düzeyinde aktif rol alan siyasiler, sinema dünyasındaki Türk sanatçılar ve sporun öne çıkardığı başarılı gençler kendilerini kanıtlayarak günümüz Almanya'sının Türk toplumunu oluşturmaktadırlar. Bu başarılı örneklerin artması ve her iki ülkenin göstereceği çabalar önümüzdeki 50 yılda Almanya'daki Türklerin geleceklerinde belirleyici rol oynayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkayan, Taylan: Göç ve Değişme, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak.Yay. İstanbul, 1979.
- Aumüller, Jutta: Assimilation: Kontroversen um ein migrantenpolitisches Konzept, Bielefeld, 2009.
- Baklacioğlu, Nurcan Özgür: Dış Politika ve Göç, Derin Yayınları, İstanbul, 2010.
- Bade, Klaus/Bommes, Michael: Themenheft Migration-İntegration-Bildung: Grundfragen und Problembereiche, Osnabeück: Institut für Migrationsforschung und İnterkulturelle Studien 2004.
- Beauftragte der Bundesregierung für Ausländerfragen: Daten und Fakten zur Ausländersituation. 20.Auflage, Şubat, 2002.
- Erkal, Mustafa: Etnik Tuzak, 3. Baskı, İstanbul, 1994.
- Esser, Hartmut: Aspekte der Wanderungssoziologie: Assimilation und İntegration von Wanderern, ethnischen Gruppen und Minderheiten; eine handlungstheoretische Analyse, Darmstadt, 1980.
- Esser, Hartmut: “Welche Alternativen zur Assimilation gibt es eigentlich?”, in: Bade, Klaus J./Bommes, Michael, Themenheft Migration-İntegration-Bildung: Grundfragen und Problembereiche, Osnabrück: Institut für Migrationsforschung und İnterkulturelle Studien, 2004.
- Esser, Hartmut: Integration und das Problem der ‚multikulturellen Gesellschaft‘“, in: Mehrländer, Ursula / Schultze, Günther (Hrsg.), Einwanderungsland Deutschland: neue Wege nachhaltiger Integration, Bonn: Dietz 2001.
- Esser Hartmut: “Soziale Differenzierung als ungeplante Folge absichtsvollen Handelns: Der Fall der ethnischen Segmentation”, in: Curle, Edda/Wunderlich Tanja, Deutschland-ein Einwanderungsland? Rückblick, Bilanzen und neue Fragen, Stuttgart: Lucius & Lucius 2001,
- Federal Almanya Göç ve Mülteci Dairesi: Die Optionsregelung im Staatsangehörigkeitsrecht aus der Sicht von Betroffenen, pdf, Nürnberg, 2012.
- Federal Almanya Göç ve Mülteci Dairesi: Aktuelle Zahlen zu Asyl, Nürnberg, 2015.

Federal Almanya İçişleri Bakanlığı, Migrationsbericht des Bundesamt für Migration und Flüchtlinge im Auftrag der Bundesregierung, Nürnberg, 2012.

Geiling, Heiko/ Gardemin, Daniel/ Meise, Stephan/ König, Andrea: Migration-Teilhabemilieus, Spätaussiedler und türkeistämmige Deutsche im sozialen Raum, VS Verlag für Sozialwissenschaftler, Wiesbaden, 2011.

Geissler, Rainer: Die Sozialstruktur Deutschlands. Zur gesellschaftlichen Entwicklung mit einer Bilanz zur Vereinigung, 4. überarbeitete und aktualisierte Auflage, Wiesbaden, 2006.

Gordon, Milton M.: Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion, and National Origins. New York: Oxford University Press.

Keskin, Hakkı: Türklerin Gölgesinde Almanya. Geleceğe Yönelik Uyum Politikası İçin Görüşler, Wochenschau Verlag, Schwalbach, 2009.

Leggewie, Claus: Vom Deutschen Reich zur Bundesrepublik- und nicht zurück. "Zur politischen Gestalt einer multikulturellen Gesellschaft" in: Friedrich Balke/ Rebekka Habermas/Nanz Patrizia/ Peter Sillem (Hrsg.), Schwierige Fremdheit: über Integration und Ausgrenzung in Einwanderungslandern, Frankfurt a.M., Fischer-Taschenbuch Verlag, 1993, s.5.

Meyer, Hendrik/Schubert, Klaus: Politik und İslam, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 2011.

Michalowski, İnes: Integration als Staatsprogramm: Deutschland, Frankreich und die Niederlande im Vergleich, Berlin, 2007.

Nişancı, Fatih: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Bilgi Notu, Ankara, 2014.

Okyavuz, Mehmet: Federal Almanya'nın Yabancılar Politikası, Ankara, Doruk Yayıncılık, 1999.

Oberndörfer, Dieter: Integrationspolitik in der Bundesrepublik Deutschland: Meilensteine und Hindernisse, Hubert & Co, Göttingen, 2006.

Pagenstecher, Cord: Ausländerpolitik und Immigrantidentität. Zur Geschichte der "Gastarbeit" in der Bundesrepublik, Berlin, 1994.

- Perşembe, Erkan: Almanya'da Türk Kimliği. Din ve Entegrasyon, Araştırma Yayınları, Ankara, 2005.
- Potts, L: Weltmarkt für Arbeitskraft, Rassismus und Migration in Europa, Argument Verlag, Göttingen, 1992.
- Sauer, Martina: Integrationsprozesse türkeistämmiger Migrantinnen und Migranten in Nordrhein-Westfalen, Türkiye araştırmalar Merkezi Essen, 2012.
- Silke, Hans: Assimilation oder Segregation? Anpassungsprozesse von Einwanderern in Deutschland, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften 2010.
- Stalker, P: The Work Of Strangers: A Survey of International Labour Migration, ILO, Cenevre, 1994.
- Stemmler, Susanne: Multi Kultur 2.0. Willkommen im Einwanderungsland Deutschland, Wallstein Verlag, Göttingen, 2011.
- Süssmuth, Rita: Migration und Integration: Testfall für unsere Gesellschaft, Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 2006.
- Şahin, Birsen: Almanya'daki Türkler, Ankara, Phoenix Yayınevi.
- T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Bilgi Notu, Ankara, 2012.
- T.C. Berlin Büyükelçiliği Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müşavirliği (2011): 2011 Sayısal Veriler ve Bilgiler.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: 50. Yılında Göç, Ankara 2011.
- Toksöz, Gülay: Uluslararası Emek Göçü, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Warner, W. Lloyd: The Social Systems of American Ethnic Groups. New Heaven, Yale University Press, 1945.
- Wöllert, Franziska/Kröhnert, Steffen/Sippel, Lilli/Klingholz, Rainer: Ungenutzte Potenziale. Zur Lage der Integration in Deutschland, Institut für Bevölkerung und Endwicklung, Berlin, 2009.

İNTERNET KAYNAKÇA

Anti-Anti-Islam-Demos: 100.000 Menschen demonstrieren gegen Pegida,
<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/pegida-tausende-versammeln-sich-zu-gegendemonstrationen-a-1012628.html>, 05.03.2015.

Anzahl der Schüler/innen an allgemeinbildenden Schulen in Deutschland im Schuljahr 2013/2014 nach Bundesländern,
<http://de.statista.com/statistik/daten/studie/1321/umfrage/anzahl-der-schueler-an-allgemeinbildenden-schulen/>, 05.03.2015.

Anzahl der Muslime in Deutschland nach Glaubensrichtung im Jahr 2014,
<http://de.statista.com/statistik/daten/studie/76744/umfrage/anzahl-der-muslime-in-deutschland-nach-glaubensrichtung/>, 05.03.2015.

Anzahl der Muslime in Deutschland nach Glaubensrichtung im Jahr 2014,
<http://de.statista.com/statistik/daten/studie/76744/umfrage/anzahl-der-muslime-in-deutschland-nach-glaubensrichtung/>, 05.03.2015.

Arbeitskräftezugang: Warum Deutschland sofort mehr Zuwanderer braucht,
<http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/arbeitskraeftezuzug-warum-deutschland-sofort-mehr-zuwanderer-braucht-a-709704.html>, 05.03.2015.

Ausländische Schüler/innen nach Staatsangehörigkeit,
<https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/BildungForschungKultur/Schulen/Tabellen/AuslaendischeSchuelerStaatsangehoerigkeit.html;jsessionid=399DF9F604A4208ADC1A9001CAD24725.cae1>, 05.03.2015.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf, 05.03.2015.

Bekommt Niedersachsen muslimische Feiertage?

<https://www.ndr.de/nachrichten/niedersachsen/Weil-erwaegt-Anerkennung-muslimischer-Feiertage,staatsvertrag152.html>, 03.01.2015.

Beschneidung aus religiösen Gründen ist strafbar,

<http://www.spiegel.de/panorama/justiz/religioes-motivierte-beschneidung-von-jungen-ist-laut-gericht-strafbar-a-841084.html>, 05.03.2015.

Bleibt der Dom wieder dunkel? <http://www.rundschau-online.de/koeln/--koegida--will-woechentlich-demonstrieren,15185496,29509280.html>, 05.03.2015.

Bir Girişimden Ortak Bir Yola Doğru, <http://www.deutsche-islam-konferenz.de/DIK/TR/DIK/UeberDIK/Hintergrund/hintergrund-node.html>, 03.01.2015.

BM Yeni Göç Raporunu açıkladı, <http://www.dw.de/bm-yeni-g%C3%B6%C3%A7-raporunu-a%C3%A7%C4%B1klad%C4%B1/a-2523600>, 21.03.2015.

Bundeszentrale für politische Bildung: Bevölkerung mit Migrationshintergrund,

http://www.bpb.de/wissen/ny3swu,0,0,bev%F6lkerung_mit_migrationshintergrund_i.html, 03.01.2015.

Demo-Montag: Zusammenfassung der Ereignisse, <http://braunschweigheute.de/im-video-von-friedlich-bis-krawall-so-lief-der-demo-montag/>, 05.03.2015.

Demo-Pause gegen Bagida in München,

<http://www.welt.de/regionales/bayern/article136622746/Demo-Pause-gegen-Bagida-in-Muenchen.html>, 05.03.2015.

Datenreport2013, https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Datenreport/Downloads/Datenreport2013.pdf?__blob=publicationFile, 05.03.2015.

Der nationaler Integratiponsplan, [http: www.bundesregierung.de](http://www.bundesregierung.de), Nationaler Integrationsplan, 12.07.2014.

Die neue Wut aus dem Osten, <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/pegida-bewegung-gegen-islamisierung-des-abendlandes-13306852.html>, 05.03.2015.

Die wichtigsten Thesen von Pegida, <http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2014-12/pegida-dresden-thesen/komplettansicht>, 05.03.2015.

Eine Flagge sagt mehr als tausend Worte,

<http://www.br.de/radio/bayern2/sendungen/zuendfunk/politik-gesellschaft/bagida-demo-in-muenchen-100.html>, 05.03.2015.

Entwicklung der Anzahl der Muslime in Deutschland von 1945 bis 2009, [ttp://de.statista.com/statistik/daten/studie/72321/umfrage/entwicklung-der-anzahl-der-muslime-in-deutschland-seit-1945/](http://de.statista.com/statistik/daten/studie/72321/umfrage/entwicklung-der-anzahl-der-muslime-in-deutschland-seit-1945/), 02.01.2015.

Etwa 100 Salafisten in Sachsen,

<http://www.welt.de/regionales/sachsen/article132017351/Etwa-100-Salafisten-in-Sachsen.html>, 05.03.2015.

Experte: Suhler Pegida-Ableger ist rechtsextrem, <http://www.mdr.de/thueringen/sued-thueringen/suegida100.html>, 05.03.2015.

Federal Almanya İstatistik Dairesi, Anzahl der Ausländer in Deutschland nach Herkunftsland 2014, <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/1221/umfrage/anzahl-der-auslaender-in-deutschland-nach-herkunftsland/>, 03.03.2015.

Federal Aile, Kadın ve Gençlik Bakanlığı: Verbände Türkeistämmiger in Deutschland. - (Erişim):[http://www.bmfsfj.de/doku/Publikationen/engagementtuerkisch/1- Einleitung/1-4-verbaende.html](http://www.bmfsfj.de/doku/Publikationen/engagementtuerkisch/1-Einleitung/1-4-verbaende.html), 17 Mart 2013.

Federal Almanya Göç ve Mülteci Dairesi, <http://www.integration-in-deutschland.de>, Aralık 2007.

Federal Almanya Göç ve Mülteci Dairesi: Die Optionsregelung im Staatsangehörigkeitsrecht aus der Sicht von Betroffenen, pdf, Nürnberg, 2012.

Federal Almanya Göç ve Mülteci Dairesi: Aktuelle Zahlen zu Asyl, Nürnberg, 2015.
Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland,
<http://www.bundestag.de/bundestag/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg/245216>,
03.01.2015.

Hanrath, Jan: Vielfalt der türkeistämmigen Bevölkerung in Deutschland. (Erişim):
<http://www.bpb.de/apuz/59735/vielfalt-der-tuerkeistaemmigen-bevoelkerung-in-deutschland?p=all>, 17 Mart 2013.

Sünnet yasağına hukukçu yorumu, <http://www.sanliurfa.com/sunnet-yasagina-hukukcu-yorumu/71776/>, 27.03.2015

Jeder vierte Tatverdächtige ohne deutschen Pass,
<http://www.welt.de/politik/deutschland/article116130820/Jeder-vierte-Tatverdaechtige-ohne-deutschen-Pass.html>, 05.03.2015.

Jung, Elmar: Sprache als Barriere, Süddeutsche Zeitung, 25.07.2008.

„Köln lässt uns nicht laufen“ <http://www.rundschau-online.de/koeln/-koelner-machen-front-,15185496,29481198.html>, 05.03.2015.

Lebenswelten junger Muslime in Deutschland,
https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Broschueren/2012/junge_muslime.pdf?__blob=publicationFile, pdf, 03.03.2013.

Maximal 5000 Legida Teilnehmer, <http://stura.uni-leipzig.de/MethodenZahlenLegida>,
05.03.2015.

Mehrere hundert Menschen protestieren gegen Sügida, http://www.mdr.de/thueringen/sued-thueringen/kundgebungen_suhl104.html, 05.03.2015.

Muslimische Bevölkerungsentwicklung 1990 – 2030, <http://www.citizentimes.eu/2011/02/01/muslimische-bevoelkerungsentwicklung-1990-2030/>, 05.03.2015.

Nehls, Thomas: BM Yeni Göç Raporunu Açıkladı. (Erişim):<http://www.dw.de/bm-yeni-g%C3%B6%C3%A7-raporunu-a%C3%A7%C4%B1klad%C4%B1/a-2523600>, 21.03.2015.

Pegida: Das sind die Köpfe der Bewegung, <http://www.merkur-online.de/politik/pegida-demonstrationen-dresden-anfuhrer-lutz-bachmann-helfer-4539731.html>, 05.03.2015.

Pegida: Das sind die Köpfe der Bewegung, <http://www.merkur-online.de/politik/pegida-demonstrationen-dresden-anfuhrer-lutz-bachmann-helfer-4539731.html>, 05.03.2015.

Pegida legt Positionspapier vor, <http://www.sz-online.de/nachrichten/pegida-legt-positionspapier-vor-2992000.html>, 05.03.2015.

Pegida-Demonstration: 15.000 marschieren in Dresden, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/pegida-in-dresden-15000-demonstranten-5000-gegendemonstranten-a-1008645.html>, 05.03.2015.

Pegida-Ableger stösst auf Gegenwind, <http://www.nordkurier.de/mecklenburg-vorpommern/rund-3000-teilnehmer-bei-demonstrationen-gegen-pegida-in-mv-1212288001.html>, 05.03.2015.

Pegida-Ableger will auch in Zürich demonstrieren, <http://www.taz.de/1/archiv/digitaz/artikel/?ressort=au&dig=2015%2F01%2F27%2Fa0048&cHash=5944705048e9253e9c25e0ce46562a9a>, 05.03.2015.

Rückblick: Zuwanderungsgesetz 2005, <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/dossier-migration/56351/zuwanderungsgesetz-2005?p=2>, 11.03.2015.

Sommer, Theo: Leben in Deutschland. Wie man in Deutschland fremd ist. Die Zeit Gazetesi, (Erişim):http://www.zeit.de/2004/14/Leben_in_Deutschland_2fFremd_sein, 25.03.2004.

T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı: YTB Sivil Toplum Destekleri (Erişim): <http://www.ytb.gov.tr/tr/manset-haber/1897>, 19.03.2015.

Teilnehmer der Deutschen Islam Konferenz am 27.09.2006,
<http://www.bmi.bund.de/cae/servlet/contentblob/129484/publicationFile/13203/Teilnehmer.pdf>, 03.01.2015.

Theo Sommer, Leben in Deutschland. Wie man in Deutschland fremd ist,
http://www.zeit.de/2004/14/Leben_in_Deutschland_2fFremd_sein 25.03.2004, 03.03.2015.

USA: Kinderärzte befürworten Beschneidung,
<http://www.spiegel.de/gesundheit/schwangerschaft/usa-kinderaerzte-sprechen-sich-fuer-beschneidung-aus-a-852502.html>, 05.03.2015

Wer geht warum zu PEGIDA-Demonstrationen? <https://tuedresden.de/aktuelles/news/Downloads/praespeg>, pdf, 05.03.2015.

Weil will Staatsvertrag mit Muslimen,
<http://www.abendblatt.de/region/article120540964/Weil-will-Staatsvertrag-mit-Muslimen.html>, 03.01.2015

Weil denkt an Lockerung bei Kopftuchverbot,
<http://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Niedersachsen/Stephan-Weil-im-Interview>, 03.01.2015.

Wie Bürger Pegida in die Schranken weisen,
<http://www.morgenpost.de/printarchiv/seite3/article136048442/Wie-Buerger-Pegida-in-die-Schranken-weisen.html>, 05.03.2015.

Wundersamer Zuwachs, <http://www.sueddeutsche.de/politik/zahl-der-deuschtuerken-wundersamer-zuwachs-1.1589719>, 05.03.2015.

2014 mehr als 200 000 Asylanträge,

<http://www.freiepresse.de/NACHRICHTEN/DEUTSCHLAND/2014-mehr-als-200-000-Asylantraege-artikel9086968.php>, 05.03.2015.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Erhan ŞENGÜL

Doğum Yeri ve Tarihi : Hannover/1980

Eğitim Durumu

Lisans Eğitimi : Siyaset Bilimleri

Yüksek Lisans Öğrenimi : Uluslararası İlişkiler

Bildiği Yabancı Diller : Almanca, İngilizce, Fransızca

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Pozisyon : Uzman

İletişim

E-Posta Adresi : erhan.senguel@web.de

Tarih : 21.03.2015